

198/1-82

కౌరవ పాండవీయం

జి. నారాయణరావు, బి. ఏ.,

“కావ్య శ్రీ”

ఆర్డర్
క్లర్క్

పబ్లిషర్స్ :

ది చిల్డ్రన్స్ బుక్ హౌస్ (రిజిస్టర్డ్)

పబ్లిషర్స్ & బుక్ సెల్లర్స్

మెయిన్ రోడ్ : : గుంటూరు-8.

కాపీరైటు]

1979

రూ. 6.00

వి న తి

ACCNO 5555

ఆంధ్ర నాటక రంగ చరిత్రలో నూతనాధ్యాయాన్ని
సృష్టించిన యీ “కౌరవ పాండవీయం” పౌరాణిక వచన
నాటకాన్ని ప్రచురించటానికి మేమెంతో ఆనందిస్తున్నాం.
ఇటువంటి రసవత్తరమైన పౌరాణిక వచన నాటకం ఇంతవరకు
వెలువడ లేదు. నటనకు భావప్రకటనకు ప్రాధాన్యం కలిగి-
వ్యంగ్యమైన విమర్శనలు ఆహ్లాదకరమైన హాస్యము కలిగి-
అడుగడుగునా హృదయానికి గిలిగింతలుపెట్టే యీ నాటకం
అన్ని తరగతుల ప్రేక్షకులను రంజింపజేస్తుంది.

భారతగాథ నిత్యనూతనం, నవరసభరితం. అటువంటి
గాథను తమ మృదుమధురమైన శైలిలో-సరస రచనా
విధానంతో-చక్కని నాటకంగా మలిచి ఇచ్చిన “కావ్యశ్రీ”
నారాయణరావుగారికి మా అభినందనలు.

మీ అభిమాన గ్రంథ ప్రచురణ సంస్థ

ది చిల్డ్రెన్స్ బుక్ హౌస్

గుంటూరు-8

894.4/32
NAR

కౌరవ పాండవీయం

ఈ నాటకంలోని పాత్రలు :

1. శ్రీకృష్ణుడు
2. నారదుడు
3. ధర్మరాజు
4. భీముడు
5. అర్జునుడు
6. ద్రౌపది
7. దుర్యోధనుడు
8. భానుమతి
9. కరుడు
10. శకుని
11. దుశ్శాసనుడు
12. అశ్వత్థామ

గ మ ని క

ఈ నాటకము యొక్క సర్వహక్కులు మాకు చెంది
యున్నవి. మా లిఖితపూర్వకమైన అనుమతిలేనిదే యితరులు
అచ్చొత్తించుట, ప్రదర్శించుట, ఇతర భాషల్లోనికి అనువ
దించుట, రికార్డింగ్, స్క్రీనింగ్ వగయిరాలు జరిపిన మేము
జరుపు సివిల్, క్రిమినల్ వ్యవహారములకు బాధ్యులు కాగల
రని తెలియజేయడమైనది.

ఇట్లు,

ప్రకాశకులు,

నా నాటకం

నా నాటికలు “మానవుడు - సమర్పణ - స్వీకారం-
రాబాధులు - శ్రేయోభిలాషి - వాడినపువ్వు” ఆంధ్రదేశ
మంతటా చిరపరిచితాలే. మానవుడు నాటిక మదరాసు, ఢిల్లీ,
బొంబాయి, కలకత్తా నగరాలలోనేగాక అండమాను దీవు
లలోకూడ ప్రదర్శింపబడింది. ఆనాటిక నూటపది ప్రదర్శనలకు
పైగా జరుపుకొన్నది. తద్వారా కలిగిన పరిచయంతో ఆత్మీ
యతతో ఎంతోమంది ఔత్సాహిక నటులు చాలాకాలంగా
పౌరాణిక వచన నాటకం కావాలంటున్నారు. వారి ప్రోత్సాహ
ఫలితమే యీ నాటకం.

భారతగాథ అందరకు తెలిసినదే. అయినా ఇందులోని
విషయాలు చాలమందికి కొత్తగా వింతగా ఉంటాయి.
అనేకభాషలలోనున్న భారతాలకు అనేక భేదాలున్నాయి.
అందులో కొన్ని యీ నాటకంలో ఉన్నాయి. ఇందులోని
శ్రీ పాత్రధారణచేత నాట్యముచేయించ వద్దని నర్తకిని
వేరుగా నియమించమని సమాజాలను కోరుతున్నాను.

ప్రదర్శనలోని యిబ్బందులను - ఇతర లోపాలను
తెలియపరిచే కృతజ్ఞతతో స్వీకరిస్తాను. తరువాత నాటకం
“పాండవ విజయం” త్వరలో అందిస్తాను. సదా మీ సలహాలు
ఆశీస్సులు కోరు మీ అభిమాన రచయిత.

జి. నారాయణరావు

“కావ్యశ్రీ”

కౌరవ పాండవీయం

ప్రాతఃకాలమును దెలుపు మనోజ్ఞవాద్య సంగీతము
కొలది ఊణములు వినిపించిన తిర్వాత తేరబయట నారదుడు
వీణ మీటుచు పాడుచు వచ్చును.

నార : పాహి కృష్ణా ముకుందా మురారీ
హరిగోవింద రాధా మనోవిహారి

॥పా॥

నీ లీలలు చూడంగనెంచి
వచ్చినా నిటకు స్వర్లోకమునుంచి
ఈ లోకములో గాధలు విన్న
న్యాయ ధర్మాలకు అవకాశము సున్న

॥పా॥

ఒకరి కొకరు ఊరులు పన్నువారలు
కలరు పట్టపగలు దోచుకొనే దొరలు
పదవులకై గతులు తప్పు వృద్ధులు
కలరు ప్రజలనెత్తిని చేయి పెట్టు పెద్దలు

॥పా॥

కులమత భేదాలు, ఇరుగు పొరుగు తగాదాలు
అధికారుల విలాసాలు అమాచుకుల విలాసాలు
పక్షపాత ప్రభుత్వాలు దక్షిణ బంధుత్వాలు
ఈ లోకము ధర్మములా! నీలీలల మర్మములా!

॥పా॥

మాయా తీతుడవయ్య మనుజులకొరకై
వేషములే వేయుదువా నటన సూత్రధారుడవై
ఏమి చిత్రమోగాని ఎన్ని సార్లు విన్న నూ
నీలీలలు క్రొత్తవిగా తోచునెల్ల వేళనూ

॥పా॥

[పాట పూర్తికాగానే కన్నులు మూసి కరాలు మోడ్చి “శ్రీకృష్ణాయ
నమః హరిః ఓం అనును. వెంటనే ఆ “ఓం”తో కలసి లోపలనుంచి
దుర్యోధనుని శివస్తోత్రము “ఓం నమః శివాయః” అని ప్రారంభమగును.
అది విని నారదుడు సంభ్రమానందముల నందును. తెరలోనుంచి దుర్యో
ధనుని శివస్తోత్రము వినిపించును.]

ప్రపుల్ల నీలపంకజ ప్రపంచ కాలిమి ప్రభా
వలంబి కంఠ కందళీరుచి ప్రబద్ధ కంధరం
స్మరచ్ఛిదం పురచ్ఛిదం భవచ్ఛిదం మఖచ్ఛిదం
గజచ్ఛిదాం ధకచ్ఛిదంతమంతకచ్ఛిదం భజే

[సాలోచనగా] ఎవరి శివస్తోత్రము చేయునది! ఓహో!
తెలిసినది - తెలిసినది! దుర్యోధన సార్వభౌముడే! కారవ
ప్రసాదమే కదా యిది! ఈ దుర్యోధనుని శివపూజ పరాయ
ణత్వము రావణాసురుని స్ఫురింప జేయుచున్నదే! లోని
కరిగి నాయాకలితీరు ఉపాయమునకు ఉపాధి కల్పింతును.

[వెళ్ళిపోవును]

[వెంటనే తెరలేచును, అది దుర్యోధనుని అంతఃపురములోని
విలాస క్రీడామండపము. ఉచితాననములు అందముగా అమర్చబడి
యున్నవి ఒక ప్రక్కగా చదరంగ పీఠము, దానికిరువైపులా నాననములు
మన్నవి; ఎత్తుగానున్న పీఠముపై గల రత్నకంబళిపై కూర్చుని భానుమతి
వీణవాయింపు నున్నది. అగరుధూపములు కమ్మనివాసనలు వెదజల్లు
చున్నవి.]

భాను: ఆగదు మోహనరాగం

దాగదు మాగిన నాయనురాగం

||అ||

నిను నేకన్నుల నిలుపు కొంటిరా

నను నీ నీడగ నిలువనీయరా

అలనై కలనై కరిగిపోదురా

తలపై వలపై మరిగిపోదురా

||అ||

నా మదిలోన రగితే విరహం

నీ యెదలోన తగితే మోహం

ఒకటై తీగలు సాగిన స్నేహం

ఎన్నటికీ తనివొందని దాహం

||అ||

[దుర్యోధనుడు సవిలాసముగా లోపలనుంచి వచ్చును. అతనిని చూచి రాజన్ రక్తి తలవంచి నమస్కరించి లోనికి వెళ్ళిపోవును. భానుమతి రేచి ఎదురేగి చిరునవ్వుతో నమస్కరించును.]

భాను: ఆర్యపుత్రులకు ప్రణయాభి వాదములు !

దుర్యోధ : దేవీ! వీణాగానం ఆగిపోయిందేం?

భాను: తమనుచూచి మూగవోయింది ప్రభూ!

దుర్యోధ: ఎందుకని?

భాను: తంత్రుల తంత్రాల నెరిగినవారు కదాయని!

దుర్యోధ : నీకమ్మని గళరవాలతో దాని నలరించి పలికించు.

భాను: తమనుచూచి మూగవోయిన ముగ్ధకు నాపొడకిట్టదు.

కదా! తమ కరగ్రహణముతోగాని అది పులకించదు ప్రభూ!

దుర్యోధ : (నవ్వి) వీణను మించిన రాగమయజాణవు !

భాను: ముగ్ధులను మురిపించుటలో సిద్ధహస్తులుకదా మీరు!
తమస్పర్శ తగలగానే దాని నవనాడులు చలించి అను
రాగముతో నవరాగ మాలపించదా ప్రభూ!

దుర్యో: నిజమా దేవీ!

భాను: మీ పాణిగ్రహణముతో కలిగిన దాని మధురమంజుల
మణిత ధ్వనులు నేను వినగోరుదును ప్రభూ!

దుర్యో: అటులే కానిమ్ము, నీవేడుకలు మా కానతులు.
(వీణ తీసికొని వాయించుచు) దేవీ! ఆపకు నీగానం !

భాను : ఆగదు వీణగానం

సాగదురా చెలికాడా మానం

॥౮॥

వయసూ సాగసూ నేనై వెలయ

వలపూ రేయీ వెన్నెలకోయీ

భువిలో స్వర్గము నీదేనోయీ

॥౯॥

కర్ణ : (బయటనుంచి వచ్చి) అద్భుతము ! అత్యద్భుతము !
ఇది రాజరాజు విలాసమందిరమా - దేవరాజు విహార
నందనమా! కిన్నెర ద్వయమే పుడమిపై అవతరించి
నదా! గంధర్వమిధునమే దివినుండిభువికి దిగివచ్చినదా!

దుర్యో: రావోయి కర్ణా! రా !

భాను : సోదరునకు స్వాగతము

కర్ణ : అమ్మా! బానుమతీ మహారాజ్ఞీ! మీ మధుర గానా
నికి కురుసార్వభౌముని వీణావాదనం వెన్నెలలకు పరి
మళమబ్బినట్లుగా ఎంత మనోజ్ఞముగా నున్నది !

భాను : అగ్నా! మీనచ్చెలి చదరంగ రణరంగము మిలండే
గాదు-ముదితల యెద రంగరించుటలోగూడా మూర్ఖా
భిషి కుతే!

కర్ణ : రారాజు సాహచర్యములో కళత్రముగా మీరు మిత్ర
దుగా నేను ధన్యులమైతిమమ్మా!

భాను: యదార్థము ! చక్రవర్తి భార్యగాకన్న మనసిచ్చిన
మనోహరుని అర్థాంగిగానే నెక్కవ అదృష్టవంతురాలిని.

కర్ణ : నిజమేనమ్మా! స్త్రీకి పతి యభిమానమును మించిన
బహుమానమేమున్నది ? పూవును తావివంటి మీ
దాంపత్యము జగదాదర్శము!

దుర్యోధ : [లేచివచ్చి] కర్ణా! అయినవా నీ అభినందనలు !

కర్ణ : సార్వభౌమా! మిమ్ముల నభినందింపగల వాళ్ళాతు
ర్యము నాకులేదు. ఉన్నదున్నట్లు మాత్రమే ఇప్పు
గలను

దుర్యోధ : [నవ్వి] ఇదీ నిజమైన వాళ్ళాతుర్యము ! రాధేయా!
వృధాలాసాలతో ప్రొద్దుపుచ్చకవచ్చి ఎత్తువేయుము.
చదరంగము మనకై యెదురుచూచుచున్నది. [బల్ల
ముందు కూర్చుండును]

కర్ణ : తమ ఆజ్ఞ! [రెండవప్రక్క కూర్చుండును]

భాను: ఆట మైకములో మీకు ఘంటారావము వినిపించక
పోవచ్చును. వేళను సూచించుటకిక్కడ నొకసేవికను
నిలుపమందురా !

దుర్యోధనుః ఆటకు ఆటవెలదికి లోబడినవారు సేవకుల సూచనలే
కాదు సహధర్మచారిణి పలుకులు మాత్రమాలింతురా!

భాను: అటువంటి ప్రమాదము జరుగకుండ నన్నే కాపుండ
మందురా !

కర్ణు : అమ్మా భానుమతీ మహారాజ్ఞా ! ఎందులకు కాక
పోయినను మరొకందుకై న మీరిక్కడుండవలసినదే !

భాను: ఎందులకన్నా !

కర్ణు : న్యాయనిర్ణేతలు లేకుండ పందెనూడరాదు. మా
జయాప జయములను నిర్ణయించు బాధ్యతమీది.

దుర్యోధనుః అవును. దేవీ నీవుకూడా చదరంగమున ప్రాజ్ఞురాలవే
కదా !

భాను: సరియే ప్రభూ! ఇక ఆట ప్రారంభించుడు.

కర్ణు : [ఎత్తువేసి] మా భటులు విజృంభించిరారు.

దుర్యోధనుః [ఎత్తువేసి] మా అశ్వము లంఘించినది.

కర్ణు : [ఎత్తువేసి] మా శకటము మీ మంత్రిపై బడినది.

దుర్యోధనుః [ఎత్తువేసి] నీ శకటము కూలినది కర్ణా!

భాను : బలగమును చంపుకొనుట మంచిదికాదు.

దుశ్శాసనా : [బయటనుంచి వచ్చి] వదినగారికి వందనం!

భాను: ఏమయ్యా దుశ్శాసనా !

దుశ్శాసనా: అన్నగారిని తీసికొనిరమ్మని పితృదేవుల యాజ్ఞ.

దుర్యోధనుః దుశ్శాసనా! ఏమిటా రాచకార్యము!

దుశ్శా: తాతాచార్యులు - గురుదేవులు - కృపాశ్వత్థామలు
జనకునితో మాట్లాడుచున్నారు. తమను తోడ్కొని
రమ్మని నన్నంపిరి. తమకై వేచియున్నారు.

దుర్యో: మంచిది! ఇప్పుడే పోవుదము.

కర్ణ : ఆట మధ్యలో నున్నది.

దుర్యో: ఆట మధ్యలో లేచిపోవుట యుద్ధరంగమునంచి
పారిపోవుటవంటిదే ! పురోగమనమేగాని తిరోగమన
మెరుగని యీ దుర్యోధన చక్రవర్తి అందుల కంగీక
రింపడు కానీ అతిముఖ్యమైన పనియున్నగాని మా
తండ్రి నాకు కబురంపరు. నేనాలసించుట మంచిది
కాదు దేవీ! నేను వచ్చువరకు నాయాట నీవాడుము.

భాను: నేనా ప్రభూ!

దుర్యో: అవును దేవీ! నీ వెందులో తీసిపోదువు? అన్నమీది
అభిమానముతో భర్తకు పరాజయ మంటగట్టకుము.

భాను: భర్త పరాజయము భార్యకు దుర్మరణము ప్రభూ!

కర్ణ : ఆదర్శ మహిళవమ్మా! మహారాజ్ఞీ!

దుర్యో: సరియే! మీరాడుచుండుడు. తమ్ముడా రమ్ము!

(దుశ్శాసనుని చేయిపట్టుకొని తీసికొనిపోవును)

భాను: అన్నా! ఎత్తువేయు వంతుమీది.

కర్ణ : మీశకటము వ్యూహములో చిక్కుకొన్నది. (ఆడును)

భాను: మా గజము వ్యూహమును ఛేదించుచున్నది.

కర్ణ : మీ గజమునకు రక్షణయేదీ!

భాను: ఇదిగో మా మంత్రి రంగముతోనికి వచ్చినాడు.

[వేయును]

శకుని : (బయటనుంచి తొందరగా వచ్చి) నాయనా
దుర్యోధనా!

భాను: నాన్నగారు! వారు మామగారిని చూడబోయిరే!

కర్ణ : శకునిమంత్రి! ఏలనో ఆరాటపడుచున్నారు!

శకుని: ఆరాటముగాక ఆనందముగా వినోదించు సమయమా ?

కర్ణ : ఏమైనది శకునిమంత్రి!

శకుని: పాండవులు లక్కయింటి నుండి బయటపడి మత్స్య
యంత్రిమును గొట్టి ద్రౌపదిని పెండ్లాడి రాగానే వారి
కర్థ రాజ్యమిచ్చి ఇంద్రప్రస్థమునకు బంపినాడు కదా
ధృతరాష్ట్రుడు! అదియే మనకొంప ముంచినది.

కర్ణ : వివరముగా చెప్పవల్యా మళామంత్రి !

శకుని: శ్రీకృష్ణుని మాయా బలముతో పాండవులు మన
సామంతులను గెలిచి రాజసూయయాగము చేయుచు
న్నారట! అందులకై మన కావ్యనము వచ్చినది.

భాను: సుహృద్భావమునకది నిదర్శనము కదా!

శకుని: కాదమ్మా భానుమతీ! రాజసూయము చేయుటన్న
తమ ఆధిక్యతను ప్రకటించుట! మన సామంతులను
గెలిచి వారిదగ్గర కప్పములు గ్రహించుట మన సార్వ
భౌమత్వమును తిరస్కరించుట. ఇప్పుడు పాండవులు

మనకు సామంతులా సార్వభౌమాలా ! లేక ఇరువురము
స్వతంత్రులమేనా ?

కర్ణ : అదెట్లు! ఒక ఒరలో రెండు కత్తులా ?

శకుని: అదియే యిప్పుడు తేలవలసినది.

కర్ణ : అవును తేల్చవలసినదే! రారాజును రానిమ్ము.

శకుని : నేనేపోయి అక్కడే మాట్లాడుదును. [వెళ్ళిపోవుచు]

కర్ణ : అమ్మా! ఆట పరికింపుడు. [ఎత్తువేసి] మీ మంత్రి
పెడదారిని బట్టినాడు. అతనిపై నాధారపడినచో మీ
రాజునకు పరాజయము తప్పదు. సరిగా నాలోచించి
రాజును రక్షించుకొనుడు.

భాను: మహారథములుండగా మారాజునకు వచ్చిన భయమే
మున్నదన్నా! [ఎత్తువేసి] చూడుమన్నా మాలశ్యము
అవ్వదిశ్చందముచేసి మీ పరివార విజృంభణ మరికట్టి
నది. ఇప్పుడేమందునన్నా!

కర్ణ : సరియేనమ్మా! ఈ యెత్తుతో మీరాజు చిత్తుగాక
తప్పదు. [ఎత్తువేసి] తరువాతి ఎత్తుతో మీఆటకట్టు!
ఇంక మీ రాజెటుపోవును?

దుర్యోధను: [బయటనుంచి వచ్చుచుండును]

భాను: [చూచి-లేచి-తప్పుకొనబోవును]

కర్ణ : ఎత్తువేయక కదలవాడు. [వటుక్కున చేయిచాపిపైట
చెంగు పట్టుకొనుచు పైట పైనుంచి బిగించికట్టిన వడ్డా
ణము తెగిపడును. ముల్కములు చల్లాపెరుగును.

భాను: [అడుగు ముందుకు వేయలేక బిత్తరపోయి వెనుదిరిగి
చూచి-భర్తనుచూచి తొట్రుపడును.]

దుర్యోధ: [సంతోషముగా] ఓహో! ఏమిమనోహర భంగిమ!
ఉరిలో చిక్కిన హరిణివలె-హరియెదురైన కరివలె-
రాహువు దరిజేరిన రాకేందునివలె-ఎంత విషాద
ముద్రను ప్రదర్శించితివి దేవీ!

కర్ణ : | చెంగువిడిచి కంగారుగా లేచును |

భాను: [విస్మయముతో] ప్రభూ! [దూరముగా వెళ్ళును]

దుర్యోధ: దేవీ! దేవీ! వదలకు!.... అహో! ఎంతచక్కటి భంగి
మను భగ్నము చేసితిని! భర్తనుచూచిన యానందము-
పరపురుషుడు చెంగు పట్టినందుల కాగ్రహము-అమా
యకముగా అవధులు దాటిన అన్నవంటి అంగరాజువై
జాలి-ఒక్కమ్మడిగా ముప్పిరిగొని నీ కన్నులలో
మెరయ-కవులూహించలేని-శిల్పులు చెక్కలేని అత్య
ద్భుత భంగిమను ప్రదర్శించితివే! ప్రదర్శించి తనివార
చూడకుండ చేసితివే!

కర్ణ : [సిగ్గుపడి] అమ్మా! నన్ను క్షమించుము! ఆటమీద
గలతమి పెల్లిదముతో విచక్షణాహీనుడనై అపరా
ధము చేసితిని. మన్నించు మహారాజ్ఞ.

దుర్యోధ: కర్ణా! ఎందులకా బేలతనము. ఆ దోషము చరిరంగా
నిదే గాని చతురులదికాదు. దోషమేయైనను అదినాకు
మహానందము నిచ్చినది.

కర్ణ : అదెట్లు కురుసార్వభౌమా!

దుర్యో : ఇన్ని నాళ్ళుగా భానుమతిదేవితో కాపురము చేయుచున్ననూ ఎప్పుడూ చూడనోచని మనోహర భంగిమా కళావిన్యాసమును నేడు చూడగలిగితిని. మేనక చెంత విశ్వామిత్రుడు ఊర్వశి సన్నిధిలో పురూరపుడు - రంభాసాన్నిధ్యములో దేవేంద్రుడు సైతమింతటి కళావిలాసాన్ని దర్శించియుండరు.

భాను : ప్రభూ! ఇక మీ వర్ణనలు చాలింతురా?

కర్ణ : అమ్మా! నన్ను మన్నించితిరా?

భాను : అన్నా! ఇందు జరిగిన నేరమేమున్నది! నీ పవిత్ర మాతృభావము నాకు తెలియదా! ఇక నా ప్రస్తావన చాలించి మీరాట సంగతి చూచుట మంచిది. ప్రభూ! నాకు సెలవు. మన్నింతురుగాక. (లోనికి వెళ్ళును)

[వెంటనే బయటనుంచి నారదుడు-శకుని-మశ్వాస నుడు వత్తురు. చదరంగ పీఠము దగ్గరకు వెళ్ళుచున్న దుర్యోధనుడు వారినిచూచి ఆగిపోవును.]

దుర్యో : నారద మునీంద్రులకు ప్రణామములు.

నార : సకలైశ్వర్య ప్రాప్తిరస్తు!

దుర్యో : అంతకన్న అక్కరలేని దీవెనలేదా మునీంద్రా!

నార : నీకు లేనిది మాత్రమే మున్నదయ్యా!

కర్ణ : మునిపుంగవులకు వందనములు! (పాదములంటును)

నార : ఓహో! సూతపుత్రు డిక్కడనే ఉన్నాడా!

కర్ణ : మునివర్యా బ్రహ్మమానస పుత్రులనీ బ్రహ్మర్షి పరులనీ
భక్తి ప్రవత్తులతో పాదములంటి ప్రణామము లాచ
రించితిని.

శకు ; వేదవేదాంగ పండితుడవుగాన తగినట్లే చేసితివి.

కర్ణ : కాని కలిగినదేమిటి! ఆశాభంగము! వైగా సూత
పుత్రుడనని నాకులముదెప్పి నా మనసు నొప్పించి
నారు. ఈ కులభేదములు మానవులకేగాక మహర్షులకు
మహాత్ములకు గూడ కలవన్నమాట !

దుశ్శా ; చిన్నప్పటినుంచి నిన్ను చెడగొట్టుచున్న దీకులభేదమే
కదా.

శకు ; కులభేదము లేకున్న ఈ యుగచరిత్ర మెటులుండునో

కర్ణ ; నిండుమనసుతో చేసిన వందన స్వీకరించుటకు-స్వీకరించి
చేయెత్తి దీవించుటకు గూడ కులమడ్డు పడినదా!

నార ; (సవ్వి) రాధేయా! ఆజన్మ కవచకుండల ధారివై-
ప్రభాకర తేజోవిరాజితుడవై - అవక్ర పరాక్రమ విక్ర
ముడవై - అధినేతకు అనుగు చెలికాడవై - దాన వీర
శూర బిరుదాంకితుడవైన నిన్ను ఇంకేమని దీవించ
వలయునా అని ఆలోచించుచున్న నా నిర్వచనమునకు
చక్కటి నిర్వచనమే చెప్పితివయ్యా!

దురో ; చాలు! దీవించవలయునని మనసున్న దీవించినట్లే.
ఆతిథ్యము గైకొందురుగాని లోనికి రండు మునీంద్రా!

నార ; ఇప్పుడే విదురునింట ముగిసినది.

దుర్యోధ; అయిన ఆ సువర్ణాసన మలంకరింపుడు.

(నారదునితోబాటు అందరు కూర్చుందురు)

నార; సుయోధనా! నీవింకను ప్రయాణము కాలేదమయ్యా!

దుర్యోధ; ఎక్కడకు మునీంద్రా!

నార; ఇంద్రప్రస్థ నగరానికి

శకు; పాండవ రాజసూయము చూచుటకేనా!

నార; అవును. రారాజున కాహ్వీనము కాలేదా!

దుర్యోధ; వచ్చినది. అదియే ఆలోచన.

నార; ఏమని!

శకు; ధృతరాష్ట్రుని కాదని తమంత తాము పెద్దలై ఒక సామ్రాట్టు తన సామంతునకు బంపినట్లుగా పంపిన ఆహ్వానము నంగీకరించుటా కాదా అని.

దుశ్శా; ఎక్కడకు వెళ్ళినచో మనసుకూడా వారి సామంతులుగా పరిగణింపబడుదుమేమో అని-

కర్ణ; అంతేకాదు, ఇంతవరకు కరువు పేరుమీదుగా కురు వంశమనీ - కౌరవులనీ వ్యవహరింపబడుచున్న వంశ నామమును పరిత్యజించి తను తండ్రితోనే తమ వంశ మారంభమైనట్లుగా పాండవులమని చాటుకొనుచున్న వారితో బంధుత్వ మేమిటా అని!

నార; దుర్యోధనా! నీయభిప్రాయములు నీకన్న ముందుగా కర్ణ శకుని దుశ్శాసనులే చెప్పుచున్నారే!

దుర్యోధ; వారి యభిప్రాయములే నా యభిప్రాయములు గావున,

నార: అయిన నీ సొంత మొక్కటియు లేదన్న మాట! అదియే
మరిచిది. పాలకులకు అభిప్రాయములుండుట ప్రమా
దము. అది సరియేగాని సోబలా! కురుపాండవ వైరము
నకు కారణ మేమందువు!

శకు ; దాయాదులు రాజ్యభాగము కోరుటయే.

నార; నేను మరియొక కారణము వింటిని !

శకు ; ఏమిటది నారద మునీంద్రా !

నార; బకుడ - జరాసంధులు - కీచకుడ - దుర్యోధనుడు - భీముడు
అను నీ యేవురిలో మొదట ఎవరొకరిని చంపునో
వాడే లిక్కిన ముగ్గురనుకూడ చంపునని శాపమున్న
దట విజమేనా!

శకు ; విజమే మునీంద్రా!

నార; మరి భీముడు బక జరాసంధులను చంపెనుగదా!

దుర్యో ; చాలింపుడు మీ వ్యంగ వచనా ప్రసంగము.

దుశ్శా; ఆకలిగొన్న బకుని అన్యముతందువుగాని రమ్మని
పిలిచి వంచింది చంపుటకూడ మగతనమేనా ! అది
భీముని విజయముకాదు - అతని మోసమునకు నిదర్శ
నము.

కర్ణ ; కృష్ణుడు మోసము చేయకున్న జరాసంధుడు మర
ణించునా ?

నార; అటువంటి మోసము మరియొకమారు జరుగకుండ
చూడుమయ్యా గాథేయా!

కర్ణ : అక్కరలేదు ముసీంద్రా ! మా కుటుంబక్రవర్తికి మరీ
యొకరి నాయమక్కరలేదు. భీముని గదాకౌశలము
కుమారాస్త్రవిద్యా ప్రదర్శన నాడే బట్టబయల్కొనది
కదా. ద్రోణాచార్యు డడ్డుపడి విడదీయకున్నచో భీము
డానాడే రారాజు చేతిలో మరణించి యుండును.
సుయోధనుడు తొడగొట్టి నిలిచినచో బలరాముడు
సైతము భయపడవలసినదే!

నార : తొడగొట్టు వ్యవహారము నా కేమి తెలియును, భీమునకు
తెలుసు-అపైన భగవంతునకు తెలుసు!

శకు : కర్ణుడుండగా సుయోధనునిపై యీగమైన వ్రాలదు.

నార : కర్ణుని పాలిట అర్జునుడున్నాడు కదా.

దుశ్శా : అర్జునుడు మాకర్ణుని ఎడమచేతికైన ఈడువచ్చునా !

నార : ఆసంగతి సవ్యసాచి కెరుక ! అటుపై సర్వసాక్షి
కెరుక!

దుర్యో : కులగోత్ర ప్రశ్నలుదెచ్చి లజ్జనిర్జీవునిగా చేయు
కృపాశ్వత్థామలే లేకపోయిన కుమారాస్త్ర విద్యా
ప్రదర్శనమునాడే కర్ణార్జునుల తులారణములో అర్జు
నుడు నిర్జీవు డయ్యెడివాడు. మాకర్ణుని జగదేకవీరత్వ
మానాడే జగద్విఖ్యాతమయ్యెడిది.

నార : ఆరుగురి శాపములు తగులుటవల్ల నే కాబోలు కర్ణుని
ప్రతాపము బయటపడకున్నది. అందువల్లనే మత్స్య
యంత్రము కేశము నాసిలో తప్పిపోయినది.

కర్ణు : అవి శాపములుగావు. కులవిద్వేషముతో బంధు పక్ష
పాతముతో మీ పెద్దలుచేసిన పాపములు. ఈ కుల
తత్వము కారణముగా నాకు జరిగిన అన్యాయము నా
మృతితో చరిత్రలో శాశ్వతముగా నిలిచి ముందు
తరాలవారికి కనువిప్పు కలిగించిన అంతియే చాలు.
ఒక కర్ణుడు-ఒక ఏకలవ్యుడు నశించినను నష్టములేదు.
కోటానుకోట్ల కర్ణులు-ఏకలవ్యులు జాగ్రత్తపడగలరు!

నార : [నవ్వి] రాయచాలాదూరము విసిరితివయ్యారా ధేయా
నీ హృదయావేదన నాకర్థమైనది. ప్రతీకారమాలో
చింపుము. అది సరియేగాని సుయోధనా! మయసభ
చూచుటకై న ఇంద్రప్రస్థమునకు వెళ్ళవలయునయ్యా!

దుర్యోధ : అంతటిదా మయసభ !

నార : దాని శిల్పకళా వైభవము వర్ణింప నెవరితరము ! అది
భూవలయములో అపూర్వము. సర్వమనోజ్ఞము. మైగా
ఇవ్వభోగావహము. నిర్మల స్ఫటికశిలానిర్మితమై శశి
ప్రకాశమానమై వివిధ రత్న ప్రభాభాసురమై నిత్య
నూతనముగా అలరారు చున్నది.

దుర్యోధ : అయిన లెప్పక చూడవలసినదే.

శకు : అంతేకాదు. సామంతులకే యట్టి సభ యున్న చక్ర
వర్తివైన నీకు అంతకు వేయంతలు ఘనమైన సభ
కావలసినదే!

దుర్యోధ : అవును మామూ! అందులకే మనమందర మాసభను
తప్పక చూడవలయును.

నార : ప్రయాణముకండు కలిసియే పోవుదము,

దుర్యోధ : మాయా! మీరును రాధేయ దుశ్శాసనులుకూడ
నాతో రావలయును. పయనముకండు.

శకు : నేను సిద్ధమే ! మీరు పయనమైరండు. అంతవరకు
నిచ్చట నేను నారద ముసింద్రునితో మాట్లాడు
చుందును.

దుర్యోధ : మంచిది కర్ణా ! దుశ్శాసనా! వేగమచని వైశమ
రండు. (లోనికి వెళ్లును). (కర్ణ దుశ్శాసనులు బయటకు
వెళ్ళుదురు)

నార : సోబలా! కాలము నీకు కలిసి వచ్చుచున్నదయ్యా.

శకు : ఎందుకు స్వామీ!

నార : నీవు వెంటలేకున్న దుర్యోధనునకు చెడిపోవు బుద్ధు
లెట్లుపుట్టును? పుట్టక నీయాశయమెట్లు సిద్ధించును!

శకు : నాపై నిందా రోపణకు నాంది పలికిరి కదా ! ఇక
లోకులు కాకులై కూయుదురు. ఏమి చేయుదును?
మీ తండ్రి నానొసటను వ్రాసిన వ్రాతయది. పోనిండు.
శ్రీకృష్ణునకు చేదోడుగాకున్నను వాదోడుగనైన నుంటి
నన్నదే నాకుత్పత్తి!

నార : అందులకే శ్రీకృష్ణునకు నీపై సంత యభిమానము.

శకు : అందలి ఆంతర్యము తమకు తెలియనిది కాదు.

నార : అవును ఈశ్వర వరప్రసాదియై శాపగ్రస్తుడై కలి
యంశతో దుర్యోధనుడై పుట్టిన సువర్ణహస్తుడ -
భీష్ముడై పుట్టిన అప్రమ వసువు-కర్ణుడై పుట్టిన సహస్ర
కవచుడు మొదలైన కారణ జన్ములందరు చావవలసి
నదే! ద్రౌపదిగా అవతరించిన లక్ష్మీదేవి బ్రహ్మ
హత్యాదోషము తొలగవలసినదే ! మరి నీ మహామా
రణమంత్రమును మహారాజుతో చాలింతువా లేక
మహా జనానికి కూడ వర్తింప జేతువా !

శకు : పదునెనిమిది అక్షాహిణీలలెక్క సరిపోవలదాస్వామీ !

నార : అక్షరాల! ఒక్కటికూడ తక్కువకాకూడదే!

శకు : కావుననే యధారాజా తథాప్రజా!

నార : ఓహో! ఆర్యోక్తికి చక్కని అర్థాంతరమునే చెప్పితివే!
ఆదర్శ సచివుడయ్యా సాబలా !

శకు : ఇందులో నేను చేయునదేమున్నది? పరమాత్ముని
కార్యమునకు సాయపడుచుంటిని. అంతియేకదా !

నార : పరమాత్మునకు నీ సాయమా!

శకు : ఎందులకు కాకూడదు? వెనుకటి యవతారములో
వానర సహాయ మర్థించలేదా!

నార : కాని మార్గములందు భేదమున్నదికదా.

శకు : అది అధికారుల నిరంకుశాధికారమునకు - పక్షపాత
బుద్ధికి నిదర్శనము. సృష్టిచేసి కర్మములు ధర్మములు
నొసటను వ్రాయు నధికారముగల మీ తండ్రియైన

బ్రహ్మదేవుడు - తన తండ్రియైన విదేవునకు దుష్ట శిక్షణ దురంధరుడని పట్టముగట్టి అతని యనుచరులకు భక్తి పరాయణులని బిరుద ప్రదానము చేసినాడు. వెనుకకు దేవతా తండ్రులులేని మావంటి వారల నొసట చెడు మార్గములువ్రాసి ప్రజలచే మాపై దుష్కృతి పోయించుచున్నాడు. పెత్తనము చేయు పెద్దల ఇష్టాఇష్టములను బట్టియే క్రిందివారి జాతకములు వ్రాయబడుచుండును.

నార : బాగున్నదయ్యా శకుని మంత్రి! నీవు మీ తండ్రి కిచ్చిన వాగ్దానము నిలుపుకొనుటకై ఏమేమో చేయుచు మధ్యను మా తండ్రిపై విరుదేకు పడెదవేల !

శకు : నా ప్రయత్నము - మీ కలహభోజన ప్రియత్వము అన్నియు కలసియే వచ్చినవి.

నార : నాకలహములు లోక కళ్యాణ కరములు!

శకు : మీ తండ్రికి గల పక్షపాతబుద్ధియే అందులకు కారణము. మనముచేయుపని యొక్క టేయైనను లోకములో మీకున్న మంచిపేరు నాకు లేదు. ఎట్లుండును! నుదుటివ్రాత కావలయును. ఆ వ్రాతలు వ్రాయు సాధనము మీతండ్రి చేతులలో నున్నదాయె!

నార : పోనీ యటులే యనుకొందము. కానీ సౌబలా! సర్వ లక్షణ లక్షితుడైన రారాజును - మీదు మిక్కిలి

సొంత మేనల్లుని చేతులార నాశనము చేయుటకు నీ
మనస్సు ఒప్పినదయ్యా !

శకు : ఈ కౌరవులు కన్నుగానక నాతండ్రికి చేసిన పరాభవ
మును మరువగలనా స్వామీ !

నార : తిన్నయింటి వాసములే లెక్కింతువా ?

శకు : వేదమార్గములేదు సురమునీ ! అరచేతిలో అపరంజి
రేఖ - పాదములో పద్మరేఖ కలిగి-అదృష్టదశ విద్య
లలో ఆరి తేరి - అనిలానల జలస్థంభనాది యోగ
సిద్ధులు వడసి - శివనిష్ఠాగరిష్ఠాత్ముడై - గ్రీష్మా దిత్య
పటు ప్రతాప ప్రభావిభాసుండైన మానధనుడగు
సుయోధనుని మాటలతో వంచించి మడిగించవలయును
గాని శత్రువులమై జయింపలేము.

నార : అనువులే ! మనము కొట్టలేనిచో బలవంతునిచే
గొట్టింపవలయును. మరివ్యూహము పన్నితివా ?

శకు : మానవులు ఆత్మస్తుతివలన సగమును పరనిందవలన
సగమును చత్తురు. ఆ రెండింటిచేతనే దుర్యోధనుడు
నాశనము కాగలడు.

నార : చక్కటి శాంతి ఆయుధమునే కనుగొంటివి.

శకు : మీతండ్రి నా నొసటను వ్రాసినవ్రాత.

నార : నిజమున కిందు మనదే మున్నదయ్యా ! ధర్మసంస్థాప
నార్థమై ఆలీలానూనావ విగ్రహం డాడించు నాటక
ములో మనము పాత్రధారులము మన పాత్రలను
మనము నటించిపోవుదుము. అంతియేకదా !

శకు : అది తెలిసియే యీ దుష్కార్యమున కొడిగట్టితిని.

నార : మొత్తమునకు నీ నేరము పరులనెత్తిని రుద్దు బుద్ధిని పోనిచ్చుకొంటివి కాదుగదా శకుని మంత్రీ !

శకు : నేనేమి చేయుదును ! అది నానొసాటను మీ తండ్రి వ్రాసిన వ్రాత !

నార : సరిసరి! చాలించుము. వారు వచ్చుచున్నారు.

[బట్టలు ఆభరణములు మార్పుకొని లోపలినుంచి దుర్యోధనుడు బయటినుంచి కర్ణ దుశ్శాసనులు వత్తురు]

నార : ముగ్ధురొక్కసారిగనే వచ్చితిరే !

దుశ్శా ; మనసులొక్కటి గావున

కర్ణ ; మార్గములు కూడ!

దుర్యో ; ఇక నాలస్మముదేసికి బయలుదేరుదమా !

నార ; అవశ్యము! [మందు నడచును. అందరు అనుసరింతురు.
తెర నెమ్మదిగా పడును]

—:0:—

కౌరవ పాండవీయం

కెండ్లవరంగము

[సమయము సాయంకాలము. తెరబయట నారదుడు
వీణ మీటుచు పాడుచు వచ్చును.]

నార : రాధతో సరాగమాడే

రాసలీల మురళీకృష్ణా !

లోకమంతా అశాంతితోడ

ఎలాగున్నదో చూడుమయ్యా

||రా||

స్వార్థకాముల అర్థదాహము

హద్దులెంచక మీరిపోగా

నీతిమంతులు సత్యవంతులు

చూడుచుండిరి చూడుమా

రాధతో సరాగమాపీ

రాసలీలలు నిలిపి వేగా

కరుణగనుమా దయాంతరంగా

మొరలు తినుమా కృపాంతరంగా

||రా||

పదవికొరకై ప్రజనేమాపే

దొంగవారలె దొరలై నారు

మనుజ హంతకులై నవారే

మంత్రులై తిరి చూడుమా

రాధతో సరాగమాపీ

రాసలీలలు నిలపి వేగా

కరుణగనుమా దయాంతరంగా

మొరలు వినమా కృపాంతరంగా

॥రా॥

[పాట ముగియగానే నారదుడు వెళ్ళిపోవును. అతడు వెళ్ళగానే తెర లేచును. అది మయసభ. అప్పటికే అర్జునుడు ద్రౌపది సభావైభవమును పరికించుచున్నారు]

అర్జు : దేవీ చూచితివా మయసభా వైభవము! మయస శిల్ప రచనా వైదుష్యము నిరుపమానము!

ద్రౌప : నిజమే ఫల్గుణా! మీమీదగల పుత్రవాత్సల్యముతో దేవేంద్రుడు మయుని పంపి మానవులకు లభ్యముకాని యీ మహాసభను సర్వంపజేసినాడు. కానిచో భూలోకమున నిట్టిది చూడ దొరకునా ?

అర్జు : భూలోకమునందేగాదు. ముల్లోకములలో నెందును ఇట్టి సభ మరియొకటి లేదు,

ద్రౌప : ఇందున్నవన్నియు లేనట్లుగనులేని పున్నట్లుగను కనబడునని కదా మయుడు చెప్పినాడు.

అర్జు : అంతేకాదు పాంచాలీ! మరియొక చిత్రముగలదు. ఈ సభలో ప్రవేశించినవారికిగాని ఇందలి కళా సౌందర్యము కనిపించదు. పైనుంచి చూచువారలకు వట్టి గోడలు నేలమాత్ర మగపడును.

ద్రౌప : అర్జునా! ఈ రత్నకంబళి ఎంత బాగున్నది (కాలిడబోవును).

అర్జు : (చేయిపట్టి లాగి) కాదు కాదు, — అది రత్న కంబళి
యను భ్రమను కల్పించినాడు.

ద్రౌప : అద్భుతము! ఎంతటి శిల్పరచనా చమత్కారము!

అర్జు : ఇటు రమ్ము. ఇటు చూడము! ఏమిటది ?

ద్రౌప : జలకూపమువలె కన్పించుచున్నది. అయిన నిది
తప్పక రత్నకంబళియే కావలయును.

అర్జు : లెస్సగా గ్రహించితివి. ఇంద్ర నీల హరిత మరకతమణి
కిరణకాంతి పుంజ స్థమిశ్రమముతో జలమను భ్రమను
కల్పించినాడు.

ద్రౌప : మయుని ప్రజ్ఞాసంపత్తి అనిర్వచనీయము.

అర్జు : చూడుమా ద్వారములు నిజమునకచ్చట కవాటములు
లేవు. మనము లోనికి వచ్చిన కవాటము గోడవలె
నున్నది. నిజమునకు కుడ్యమగపడు చోటనే ద్వార
మున్నది. అటుచూడు! ఆ సాలభంజిక లెంత మనో
హరముగా నున్నవో !

ద్రౌప : అంత అందమున్నచోట ప్రాణములేదు

అర్జు : ప్రాణమున్నచోట నంత అందముండదు.

ద్రౌప : అదియే సృష్టి చిత్రము.

అర్జు : కానీ యీ సాలభంజికలు నవ్వగలవు—పొగడగలవు!

ద్రౌప : నిజమా పార్థివా? నవ్వింపుడు విందము!

అర్జు : వానిని నవ్వించు మీట ఆ జలకూపమునందున్నది.

[దౌప : జలకూపమునం దే యెందుకమర్చినాడు?

అర్జు : రత్నకంబళిగా నగపడు నాజలకూపమునం దెవ్వరై న పొరపాటున కాలిడిపడినచో మీట కదిలి సాలభంజికలు నవ్వును. ఆ నవ్వులు విన్నవారు వచ్చి పడినవారికి చేయూత నివ్వగలరు మయుని ప్రతిభా విశేషమున కిది యొక నిదర్శనము. *ALLEN - 5555*

[దౌప : సాలభంజికలు పాడునంటిరికదా! వానిని పాడించు కీలక మెందున్నది? *PU. 6200*

అర్జు : రత్నకంబళి యడుగున. ఇగువురేక కాలమందా రత్నా కంబళిపై నిలచినచో దాని క్రిందనున్న మీట కదిలి సాలభంజికలు పాటపాడును. *PU. 4132*

[దౌప : భామ్మలచే పాడించుట చిత్రమే! *NAR*

అర్జు : కేవలము పాడుటమాత్రమేకాదు. ఆ సమయములో కంబళిపై నున్న వారి మనసులోని భావములను మాట లుగా మార్చి పాడును. వారే పాడినట్లుండును.

[దౌప : అత్యద్భుతము! తప్పక వినవలసినదే!

[దౌప : అత్యద్భుతము! తప్పక వినవలసినదే!

అర్జు : ఎప్పుడు ?

[దౌప : ఇప్పుడే!

అర్జు : ఇది సమయముకాదు దేవీ!

[దౌప : ఎందువల్ల?

అర్జు : దేవీ ! మత్స్యయంత్రము గొట్టినప్పుడే నీ మనసు
నాకర్పించితివి. నీవు పుట్టినదే నాకొరకుగదా ! నా
మీదగల మరులుతో నీ మనసు విరాళినిొందును
ప్రణయ సల్లాపమునకిది సమయము కాదు.

ద్రౌప : కారణమేమో!

అర్జు : రాజసూయ దీక్షాబద్ధులమైన మనము అపబృథస్నాన
మగుంతవరకు మానసికముగానైన శృంగార వాంఛ
లనుభవింపరాదు. నియమభంగమైనచో మనకు పడ
రాని యిడములు కలుగునని వ్యాసమహర్షి సేల
విచ్చెను కదా!

ద్రౌప : కారణమున్నచో కర్మననుభవింపక తప్పదు. జరుగ
నున్నది జరుగక మానదు. ఈ అందములు చూచుట
చేతనో మరెందుచేతనో నాహృదయము రాగరంజిత
మగుచున్నది. మనసులోని మధురభావములు. మరు
మల్లియల మంజుల పరిమళమ్ములను వెదజల్లుచున్నవి.
ప్రియా! నాకోరిక మన్నింపుడు.

అర్జు : అవిపాడినచో మనకు తెలియకుండగనే అందుల కమ
గుణముగా మన మభినయింతుము.

ద్రౌప : కానిండు! నేను పాట వినవలసినదే!

అర్జు : సరియే! నీయిష్టము.

(ఇద్దరు రక్తకంబళిపై నిలిచిన వెంటనే పాట ప్రారంభమగును,
అది యుగళగీతము. పల్లవి ముగిసి చరణము ప్రారంభమకాగానే ఇరు
వురు పెదవి కదపకుండ భావానుగుణముగా అభినయింతురు)

స్త్రీ : అందాలు కనుగొంటివా ?
ప్రి రూ! ఆనందమును గంటివా

||అం||

పు : అందాలు కనుగొంటినే
ప్రియా! ఆనందమును గంటినే

||అం||

స్త్రీ : పగలే నెలరాజు పండు వెన్నెలగాసె
వగవే వలరాజు గుండెనమ్ముగదూసె
మగరాయడా యింత
బిగువేల నా చెంత

||అం||

పు : హృదిలో నులివేడి మరులుపొంగులువార
మదిలో వెనుకాడి తరుణి సంగతి దూర
సుదతీ మణి సుంత
అదురాయెనా చింత

||అం||

స్త్రీ : వలపే చెల రేగి చెలిమి పూవులు పూయ

పు : తలపే తులతూగి కలిమికాయలు కాయ

స్త్రీ : హోయలే మురిపించి మదిని గాలము వేయ

పు : వయసే మరపించి యెదను మాలిమిచేయ

స్త్రీ : పలుకులు వేయేల
చలమేల నన్నేల

పు : అలుకేల జవరాల
గెలిచితివే బాల

ద్దమ: అందాలు కనుగొంటిమి!

(అప్పటికి ద్రౌపది కంబళిపై నుండి తప్పుకొని దూరముగానుండును అర్జును డామె దగ్గరకువెళ్ళి ఆలింగన మొనరించును. పాట ఆగిపోవును).

ద్రౌప: కంబళిపై నుంచి తొలగగానే పాట ఆగిపోయినదే!

అర్జు: అవును. ఆ కీలకమట్లు పనిచేయును.

ద్రౌప: పాండవ మధ్యమా! ఈ వేళ నా మనసెందుకో రాగ తప్తమై తపించుచున్నది. మనసు మరులతో మరుగుచున్నది.

అర్జు : దేవీ! నీమూలముగా మనకు వ్రత భంగమైనది. సర్వ ధర్మములు, సమస్త న్యాయములు తెలిసిన నీవే యిట్లు మోహ వివశయగుట విధి వై పరీత్య మనుకొందును. ఎట్టి యిక్కట్లు సంప్రాప్తమగునో యవి నా మనసు కలవరపడుచున్నది. అదిగో! ఎవరో ఇటు వచ్చుచున్నారు.

ద్రౌప: ఇంకెవరు ! మీ అన్న భీమసేనుడు!

భీము : (లోపలనుంచి వచ్చి) దేవీ! నీకొరకు ఋత్విజులు వేచి యున్నారు. తమ్ముడా అర్జునా ! సామంతరాజులు తెచ్చిన కప్పములు గణించుటకు అగ్రజుడు నిన్ను రమ్మనినాడు.

అర్జు : మంచిది అన్నా! కర్ణ శకుని దుశ్శాసనులకు మయ సభ చూపించుట జరిగినది. దుశ్శాసనుడు సువర్ణ దానము చేయుటలో నిమగ్నుడై తీరికలేక ఇంకను మయసభ చూడలేదు. అతడు రాగానే మయసభ చూపించవలయును.

భీము: నే నుంటినికదా! నీవు వెళ్ళుము.

అర్జు : ఈ సభారహస్యము లన్నియు ముందుగా నతనికి వివరింపుము, తేనిచో నతడు తబ్బిబ్బుపడి నగుబాటు పాలగును. మానధనుడైన సుయోధనుడు అవమానము పొందినచో అనర్థము తెచ్చును.

భీము : నా గదాదండము బెండువోలేదు తమ్ముడా!

అర్జు : మనము కోరునది చెలిమి కానీ కలహము కాదు.

భీము ; నా యభిలాషకూడ నదియే. కాని తొల్లిటివలె వారి దోసములు సైచుట మాత్రము జరుగదు.

[ద్రౌప: దుర్యోధనుని పేరు విన్నంతనే ఆగ్రహాయ త్తచిత్తులగుచున్నారే! అత డెదురుపడిన ఏమగుదుకో!

భీము ; నీకా భయమక్కరలేదు జేవీ! బాల్యదోషములు, గడచి బయటపడితిమి. అంధరాజు అర్ధరాజ్య మిచ్చి ఆదరించినాడు. అందుకు కృతజ్ఞులగా నతని కొడుకులు చేసిన అపరాధములన్నియు మరచిపోయితిమి. మీరు వెళ్ళవచ్చును. కురురాజునకు మయసభను నేను చూపింతును.

అర్జు : మంచిది [లోనికి వెళ్ళిపోవును]

[ద్రౌప: వాయునందనా! ఇందలి వింతలు విశేషములన్నియు మీకు పూర్తిగా తెలియునా !

భీము: ఆహా! సంపూర్ణముగా తెలియును.

[దౌప: అయిన నీక చెప్పట దేనికి ! కేను పోవునును.

భీము: ద్వారము చూచి నడువుము. లేనిచో ముక్కు పగులును.

[దౌప: ఆ సగంతి మీరే జ్ఞాపకముంచుకొనవలయును. మీకు కోపము ముక్కుపై నుండును.

భీము : అందుల కిప్పుడు అవసరము లేదు.

[దౌప: ఏమో! మీ మనసు వట్టి తాటియాకుల మంట!

భీము ; అంతేనా దేవీ!

[దౌప: [నవ్వి] వలపు మల్లియల పంటకూడ !

భీము : [గలగలమని గట్టిగా నవ్వును]

[దౌప: [కిలకిలనవ్వి చెక్కిలిపై మీటి లోనికి వెళ్లును]

భీము ; [మరల గట్టిగా నవ్వును. నవ్వుకొనుచు మయసభలో తిరుగుచుండును. గద భుజమున వైచుకొని సాలభంజికల ముందునిలిచి మీసము దువ్వుకొనుచు మురియుచుండును]

శ్రీకృ; (బయటినుంచివచ్చి) ఆహా! ఎంత అందము!

భీము; (చూచి) ఓహో! గోపాలుడా ! రావోయిగోపాలా!

శ్రీకృ; జవరాలా! నీ వెవరు బాలా ?

భీము; [విస్మయముతో చుట్టునుచూచి] బావా! ఇక్కడెవ్వరును స్త్రీలు లేరే! ఎవరిని బావా?

శ్రీకృ; బావా! ఎంత తీయగా పిలిచితివే బాలామణి ! కానీ నిన్నింతకు ముందు చూచిన గుర్తులేదు. ఏ అత్త కూతురవు ముద్దరాలా ?

భీము : [తనను చూచుకొని కంగారుపడుచూ] మాధవా! నీ పరిహాసమింక చాలు. నేను భీమసేనుడను.

శ్రీకృష్ణ : చెవులను మోసగించగలవుగానీ కనులను కాదన గలవా వయారీ? మన్మథ బాణమువంటి నీ లావణ్య మెక్కడ— ఎనుబోతువంటి ఆ భీముడెక్కడ?

భీము : కృష్ణ! నాయా వేశమును రగిలించవద్దు.

శ్రీకృష్ణ : ప్రణయకోపము మధురతాపముగా మారునులే!

భీము : అయ్యో స్వామీ! నేను భీమసేనుడనయ్య!

శ్రీకృష్ణ : నేను నమ్మనే విరికొమ్మా! వగలు చాలించవే ముద్దుగుమ్మా!

భీము : (చిరాకుగా) విరికొమ్మ! ముద్దుగుమ్మ! నీకన్నులకు నేను అడుదానివలె కిపించుచుంటినయ్యా! స్త్రీలో లత్యము పెచ్చుపెరిగి నీ కన్నులకు తాయరప్పలుకూడ రంభా తిలోత్తములుగా గనపడుచున్నవా? ఇంతలావు మీసమైనను కనబడుట లేదయ్యా!

శ్రీకృష్ణ : మీసమా ఏది? ముక్కున కున్న ముక్కెర ముచ్చటగా ముద్దుగా నున్నది కదే మోహనాంగీ?

భీము : (తడిమిచూచుకొని) పోనీ నా కంఠధ్వని!

శ్రీకృష్ణ : కోయిల పండుమ స్వరమువలె నెంత మధురముగా నున్నది?

భీము : (కంగారుగా) ఈ గదా బండమైనను ఇ నబడుచున్నదా!

శ్రీకృ: (నవ్వి) ఎవరిని మోసగింతువే వగలాడి? పూల
చెండును పట్టుకొని గదాదండమందు వేలనే పూబోడి?

భీము: (మరింత కంగారుపడి) కృష్ణా! మతిపోగొట్టు చుంటివి.
మతి భ్రమణము నీకా నాకా?

శ్రీకృ: నీ యందము చూచి నాకే మతిభ్రమణము కలుగు
చున్నది.

భీము: కృష్ణా! కృష్ణా! నాతల తిరిగిపోవుచున్నది. దగ్గరగా
వత్తును చూడుమా. (కంగారుగా వెళ్ళబోయి జలకూప
మున బడును. సాలభంజికలు కిలకిల నవ్వును)

శ్రీకృ: నీ నవ్వులు మధురాతి మధురము కదా కలకంఠీ!

భీము: కలకంఠిని కాదయ్యా మహానుభావా - మొలబంటి
జలకూపమున జిక్కిన భీమసేనుడను. నవ్వినది నేను
కాదు-సాలభంజికలు! [తొందరగా రాబోయి గోడకు
తలకొట్టుకొని] అబ్బా! శిరోఘాతమైనదే.

శ్రీకృ: ఏమైనది? కుసుమ శరాఘాతమా?

భీము: అబ్బబ్బా! ఊరుకోవయ్య నారీ సంహారా! నాయంతటి
మగవాడిని పట్టుకొని జవరాలా, విరిబాలా అని పిలువ
నీకు నోరెట్లు వచ్చినదయ్యా! (దగ్గరకు వచ్చి) నీకన్ను
లకు నేనాడుదానివలె నున్నానటయ్యా!

శ్రీకృ: నిజముగా నీవేనటయ్యా! భీమసేనా!

భీము: నయమే! ఇప్పటికై నా గుర్తించితివి! ఇంతసేపు
నన్నాడుదానిని చేసి యాడించితివే!

శ్రీకృ ; ఎవరెప్పుడేమగుదురో ఎవరికెక్క?

భీము ; కాకుడంగనే నీ కంటికి కాంతవలే కనబడితినా?

శ్రీకృ ; నాకంటికెట్లు కనబడినను ప్రమాదము లేదయా! నేను అర్భకుడను. బలవంతుల కంటికి మాత్రము బాలా మణిగా కనిపించకుమా ప్రమాదమా.

భీము : నాకన్న బలవంతులున్నారా? నేను గజబలుడను!

శ్రీకృ ; ఏమో! సింహబలు లుండవచ్చునుగా!

భీము : ఉన్నను మాకేమి భయము కృష్ణా! సింహబలులే కాదు సహస్ర సింహబలు లున్నను నీ దయవలన మాకు జయమే కలుగును.

శ్రీకృ : ఇప్పుడేకదా అపజయమందితివి. స్త్రీగా సంబోధించి నందులకే ఇంత తొట్టు పడితివే! నిజముగా స్త్రీగా మారవలసి వచ్చినచో నేమగుదువయ్యా?

భీము ; అంతపని మాత్రము చేయకుము నీకు పుణ్యముండును.

శ్రీకృ : నేనేమి చేయగలనయ్యా?

భీము ; గండలిలనే నిండు జవ్వనిగా మార్చినవాడవు-గుండె గల నన్ను మార్చలేకుండునా! అదియటు గంచుము. నీ కంటికి నిజముగా స్త్రీ వలె కనబడితినా?

శ్రీకృ : [నవ్వుచూ] లేదనుకో!

భీము ; మరి పగలాడి పూబోడియని నన్నేల హడలగొట్టితివి!

శ్రీకృ : మయసభలో నన్నియు ఉన్నవి లేనట్లుగను - లేనివి ఉన్నట్లుగను కనపడునటగదా! అటులే స్త్రీ పురుషులు

తారుమారుగా కనబడుదురేమోనని భావించి యట్లంటిని.

భీము : మంచిపని చేసితివయ్యా మాధవా! ఆతొందరలో జల కూపమునబడి బట్టలు తడుపుకొంటిని. దుర్యోధనుడు వచ్చు వేళకూడ యైనది.

శ్రీకృ : దుర్యోధనుడు వచ్చుటకు నీ బట్టలు తడియగుటకు సంబంధ మేమిటయ్యా వృకోదరా!

భీము : అది కాదయ్యా మహానుభావా! దుర్యోధనుడు సువర్ణాగారమున బంగారపు-టిటుకలు పంచిపెట్టుచు తీరిక లేక ఇంతవరకు మయసభ చూడలేదు, సువర్ణ దానము ముగిసినది. అపడిప్పుడిందు రాగలడు. దగ్గరుండి మయసభా రహస్యములన్నియు సుయోధనునకు జూపించవలయును. అతని కొరకే వేచియుంటిని ఇంతలో నీవు వచ్చితివి. నన్నల్లరి పెట్టి నాబట్టలు తడిపితివి. తడిబట్ట లసహ్యముగా నున్నవి.

శ్రీకృ : తడిబట్టలతో నతని ముందు చిన్నతనమేల పొందెదవు? నీవుపోయి బట్టలు మార్చుకొనిము. దుర్యోధనునకు మయసభను నేను చూపింతును లెమ్ము.

భీము ; నకుల సహదేవులను బంపుదును.

శ్రీకృ : అక్కరలేదయ్యా! మా ఇలవేటుపువైన లన్ని కార్యమునకెట్లు నియోగింపగలను!

శ్రీకృ: మనము మేనల్త బిడ్డలమే కదయ్యా! మీకెల్లప్పుడును నేను ఆధీనుడనే!

భీము : మాయామానుష విగ్రహా! ఆ దయార్ద్రవీక్షణమే సదా మా యందు బరవుచుండుమయ్యా గోపాలా.

శ్రీకృ: మాటల కేమిగాని తొందరగా పొమ్ము. సుయోధనుడు వచ్చినచో నవ్వుల పాలగుదువు.

భీము ; నిజమే బావా! | వెళ్ళిపోవును |

శ్రీకృ: అంతరాయము తొలగినది. ఇంక అంకురార్పణ జరుగవలె! ఆభారము నాప్రియతముడైన శకునిదే.

శకు : [వచ్చుచు నమస్కరించి] శ్రీకృష్ణా! యదుభూషణా! రాధికావల్లభా! ప్రణామములు-ప్రణామములు.

శ్రీకృ; ఆదరముగా చేతులుచాచి పట్టుకొని సాబలా! ఇష్టమనోభీష్ట సిద్ధిరస్తు.

శకు : నాయభీష్టము నీకు తెలియనిదా కృష్ణా !

శ్రీకృ: తెలిసియే దీవించితి ననుకొనరాదా!

శకు ; అయిన నాకిది హెచ్చరికా స్వారీ !

శ్రీకృ; హెచ్చరికలులేక మచ్చరికము పెరుగుటెట్లు?

శకు ; అక్కరలేదు మహాత్మా.

శ్రీకృ; అందులకేనా మీ తండ్రి కిచ్చిన మాట మరచి కయ్యము మాని వియ్యము వలె నెయ్యముగా విందు లారగించుచుంటివి!

శకు : ఇచ్చట నేను తినచున్నది విందుకాదు విషము. ఆ
విషపునోటితోనే కురువంశ వృక్షమును కాటువైచి
సమూలముగా నిర్మూలించును

శ్రీకృ; అది రుజువు కావలె!

శకు : కాలము కలసి రావలె!

శ్రీకృ; ఇంతకన్నా మంచికాలమెప్పుడు వచ్చునయ్యా !

శకు : అదియే నేనును ఆలోచించు చుంటిని.

శ్రీకృ; అదను దాటినచో ఆశాభంగ మగును. పదునుచూచి
బీజము వేయవలె! సుయోధనుడు మానధనుడు.

శకు : అవును.

శ్రీకృ; అతని యభిమానమున కాఘాతము కలిగినచో !

శకు : మంటలు మండును.

శ్రీకృ; అదియే యిప్పుడు జరుగవలసినది.

శకు : అర్థమైనది స్వామీ !

శ్రీకృ; దుర్యోధనుడు రావచ్చును. రమ్ము మనము పోదము.

శకు : మంచిది కృష్ణా! [ఇరువురు లోని కరుగుదురు]

దుర్యోధ: బయటనుంచివచ్చి సభలో ప్రవేశించి విస్మయా
సందములతో | ఆహా, ఎంత చక్కటి శిల్పరచనా
విధానము! విశ్వకర్మ నిర్మితమైన యీ యింద్రప్రస్థ
నగరమే యొక వింతగనూండ - భావిపురాతనాద్యతన
శిల్పకళా సృష్టి నదఃకరించు నీ మయసభ వింతలకెల్ల
వింతగ నున్నదే! (ముందుకునడిచి సంభ్రమముతో)

నవనోన్మేష పరిస్ఫుట యౌవన ప్రాయోద్భాసిత
 జగదేక మోహనోద్ధత సుకుమార లావణ్య సీమలగు
 నీ భామల-వల కదలక కనురెప్ప వేయక వన్నే
 చూచుచున్నారు! కెంపులు విరియు సొంపుల ఛక్కి
 శృంఖల కొనగోట మీటి సిగ్గులు చిందింతునా! [మీటి-
 అచ్చెరువుతో] ఔరా! ఎంత భాంతికి లోనైతిని.
 ఇవి సాలభంజికలు! సృష్టికి ప్రతి సృష్టి యొనరించిన ఓ
 మయబ్రహ్మ! నీ నామమను సార్థక మొనరించుకొంటి
 వోయి, వెన్నెల మద్దలు వంటి లావణ్య ముగ్ధల్లారా!
 మీకు మాటలకూడ వచ్చునా? మీరు నవ్వగలరా!
 మీక నవ్వుటకూడ చేతనై నచో మయుడు చతుర్ముఖు
 నే మించిపోవునే! మీ నవ్వుల పన్నీటిజల్లులలో
 ముల్లోకములు మూర్ఛిల్లునే! మీ యంతటి అంద
 గత్తెలు ఎంత సుందరముగా నవ్వుదుకోకదా! ఏదీ
 నవ్వుదు! ఒక్క చిరునవ్వు! బాలభాస్కర కరస్పర్శకు
 పులికించి సిగ్గుతో అలవోకగా నవ్వు శతప్రతకన్యలవలె
 యేదీ ఒక్క- చిరునవ్వు!.... నవ్వరా?.... అవునులే!
 మీరు మృత ప్రాయులు కదా! మిమ్ములను నవ్వించు
 నుపాయమన్న నెంత బాగుండును! అప్పుడు విరా
 మములేకుండ మిమ్ములను నవ్వించి నవ్వించి మువ్వంపు
 జవ్వనమును కవ్వించి కవ్వించి నవ్వుకొందును.

[ముందుకు నడిచి] ఈ కూపమునందలి జలమెంత
 స్వచ్ఛముగానున్నది! సంస్పరించినచో మరెంత ఆహ్లాద
 కరముగా నుండునో! | కూర్చుని దోసిలియొగ్గి నీరు
 తీయబోవును. అందులో నీరు లేదు. విభ్రాంతితో
 ఏమిటిది, జలాశయము కాదా యిది! హరినీల పద్మ
 రాగ వజ్రవైడూర్య మరకత మాణిక్య కెంపు గోమేధ
 పువ్వరాగ కాంతి కిరణ సంయుక్త పరావర్తనముతో
 మయుడు కల్పించిన కృత్రిమ భ్రాంతి జలాశయమా
 యిది! (లేచి) లేకన్న సభామధ్యమున జలాశయ
 మేమి! చూచితిరా సాలభంజికలారా! ఎంత మనో
 హర సౌందర్యమున్నను మనసులేని మీ అందమువలె
 ననే దాహము తీర్చలేని యీ నవరత్న మృగతృష్ణ
 కూడ వ్యర్థ మే! ఇదంతయును మృతసౌందర్యము -
 కేవలము మృతసౌందర్యము! [మరొక ప్రక్కకునడిచి]
 నవరత్న ఖచితమగు నీ రత్నకంబళి నామనసు నాక
 ర్షించుచున్నది. ఇందలి రంగవల్లకల రంగులు ఎంత
 ముచ్చటగానున్నవి! విరామకాలమున వినోదమునకై
 పట్టమహిషితో చదరంగ మాడుకొనుటకు వినియో
 గింపవలసిన ఈ రత్నకంబళిని సభామండపము నందుంచి
 రేలనో! అవునులే! ముక్కు మూసికొని జపము చేసి
 కొను ధర్మరాజునకు అంతఃపురాలంకరణ లెట్లు తెలి
 యును! ఏమైనను ఈ రత్నకంబళి యపురూపలావ

ణ్యము నన్ను ముగ్ధుని చేయుచున్నది. ఇందుపై కొంత
తడవు విశ్రవించిన నెట్లుండునో ! (కంబళిపై కాలు
పెట్టును. అది కంబళికాదు, నీరు. నీటిలో పడును.
వెంటనే కిల కిలమని నవ్వులు వినిపించును.) [తేచి
నలువైపులచూచి] ఎవరా నవ్వునది? మాట్లాడలేమి ?
ఎవరా నవ్వునది ? (నిదానించి) ఓహో ! మీరా
సాలభంజికలారా! మీకు నవ్వుడకూడ చేత నగునన్న
మాట! వీణా సర్వణము వలే మీ నవ్వులెంత మనోజ్ఞ
ముగా నున్నవి !

శకు : [లోపలనుంచివచ్చి] నాయనా సుయోధనా ! చూచి
తిహ యీ అందాల సభను ?

దుర్యోధ : చూచితిని మామా చూచితిని. నీవు కూడ
చూడుము. అన్నిటికన్న అద్భుతము సాలభంజికల
నవ్వులు !

శకు : (వెటకారముగా నవ్వి) సాలభంజికల నవ్వులా ?

దుర్యోధ : ఇప్పుడే నవ్వినవి! నీవు వివేకదా ?

శకు : [చేయి సందించి పైకి తీయుచు] వింటిని. కానీ యవి
సాలభంజికల నవ్వులను కొంటివా ?

దుర్యోధ : కాదా మరి ?

శకు : ఎంత ఆమాయకుడవోయి అల్లుడా ! పరిబన పరీవృత
యైన ద్రౌపది నిన్నుచూచి నవ్విన నవ్వులను సాల
భంజికల నవ్వులని సంతసించు చుంటివా ?

దుర్యోధ : ద్రౌపది నన్ను చూచి నవ్వుటయ్యా! ఎందులకు ?

శకు : అంధునివలె గోతిలో పడిన నిన్ను నవ్వులపాలు చేయుటకు, స్త్రీజన సమక్షమున వీకు నగుబాట కలిగించుటకు, నిన్ను అవమానించి ఆనందించుటకు.

దుర్యోధ : [కోపముతో] మామా! పరిహాసమా!

శకు : పరిహాసము కాదు. ద్రౌపదికి నీవన్న అసహ్యము.

దుర్యోధ : [బాధగా] మామా! నామనసు వికలమగుచున్నది.

శకు : నాకెప్పుడో యైనది, చీకటి కొట్టలో మట్టికలుకలు పెట్టి అవి బంగారుటిటికలని నీతో చెప్పి దానమిప్పించిరి. రేఖాస్పర్శతో నవి సజముగా బంగారమైనవి. దానముచేసిన ఘనత పాండవులది-వెట్టిచాకిరీ నీయది !

దుర్యోధ : (కోపావేశముతో) వంచన! నయవంచన!

శకు : దానిని మించినది.

దుర్యోధ : ఏమిటది!

శకు : మయగళా రహస్యము లందరకు ముందుగా చెప్పిచూడ బంపుచుండిరి, నీకు మాత్రము దెప్పరైరి. సార్వభౌముడవైన నీకు చెంతనండి చూపింప చివరికొక పరిచారకునైన నియమింపరైరి. ఎందులకు ? నిన్ను గోతిలో పడ వేయుటకు, పడిన నిన్ను చూచి పరిహాసించుటకు. దామూదులముంట ఆడుదానిచే పరిహాసింపబడెనని నామంతులు నిన్ను మలకనగా చూచుటకు.

దుర్యోధ : [బాధతో విలపిల్లాడుచు] మామా! యీ యవమాన పరితాపాన్ని నా యొడలెల్ల దహించుచున్నది. ఇంతటి పరాభవమును సహించి బ్రతుకుటకన్నా ప్రాణత్యాగ మొనరించుట మంచిది.

శకు : రాజ రాజ! ఆమాటననకము. దాయాదులు విన్న మరింతలోకువ యగుదువు. ఆ దుర్జాతి లజ్జావిహీనమైన నవ్వినంత మాత్రమున చక్రవర్తి ప్రాణత్యాగమొన రించుకోవలయురా! పరాభవమునకు ప్రతీకార మొన ర్చుటయే పురుషుల లక్షణముగాని పిరికి మానిసివోలె దుర్మరణము పాలగుట వీరోచితము కానేరదు. పరాభ నాన్ని చల్లారుటకు ప్రతీకార శరపాతమే పరమ సాధ నము. [దగ్గరగా వెళ్ళి] మానధనా సుయోధనా! యీ మయసభ నీడికావలె. ఆ బంధకి పాంచాలి నీ యింట దాసికావలె! ఆ పంచభర్తృకను పదుగురు మగవారి యెగుట పరాభవించి నీకసితీర నవ్వుకోవలె! అదికాదా మగతనము!

దుర్యోధ : నిక్కము మామా చక్కగా జెప్పితివి. రమ్ము వెంటనేపోయి సర్వ బలములు సమాయతముచేసి దండెత్తి పాండవులను కొండలకు తరుముదము.

శకు : అది వీలుపడునా సుయోధనా?

దుర్యోధ : మామా! నాబలమునే శంకించుచుండివా! భీష్మ ద్రోణ కృపాశ్వత్థామాదీ అతిరథ మహారథ సమున్న

తేకాదశీ అక్షోహిణిచమూ సమూహంబుల కథి
నాధుండనై - బాలార్క ప్రభావిరాజితుడై శాత్రవ
కాపన ప్రళయాన్ని భీకరుండైన రాధేయున కారవ
ప్రాణమునై - వీరాధివీర శతసోదరాగ్రజుడనై గదా
యుద్ధమున బలరాముని ముప్పించిన ధైర్యస్థయిర్య బల
పరాక్రమ సంపన్నుడనై - నవఖండ భూమండలాధిప
సువర్ణ! మకుట తటస్థగిరి పద్మ రాదోజ్యలత్రు కటా
నర్గళ త్కిరణ రేఖా ప్రతిఫలిత పాదారుణ పంకేరు
హుండనై న నేను ఒక్క యాడుది చేసిన పరాభవము
నకు బదులు చేయలేక పోవుటయా!

శకు : నా యభిప్రాయమదికాదు. మీ తండ్రి యుద్ధమున
కంగీకరించడు. నీవు స్వతంత్రుడివు కావు,

దుర్యో : అయిన నేదో మార్గము నీవే యాలోచింపుమా.
పాండవ విభజనా విధానంబును పాండవ పట్టామహిషీ
పరాభవమ్మును చేయుసులభోపాయ మాలోచింపుము.
[తొందరగా వెళ్ళబోయి గోడకు తలగొట్టుకొని]
అబ్బా! యీ మాయాక వాటము నా తలగొట్టినదే!

శకు : నీతల గొట్టవలయుననియే పాండవుల పట్టుదల. కాని
మా నధనుడైనవాడు ఆత్మహోనియు సవత్నులవృద్ధియు
సహింపడని వారెరుగరు.

దుర్యో : ముమ్మాటికీ సహింపరానిదే! మామా! ఇక నాలోచన
మక్కరలేదు. పాండవులను సర్వనాశన మొనరించు

మూర్ఖమూలోచింపుము. ఇక్కడొక్కక్షణమైన నిలువ లేను. [వేగముగా పోబోయి చటుక్కున ఆగి నెమ్మదిగా ద్వారము వెనుకకొని బయటకు వెళ్ళిపోవును]

శకు : [నిట్టూర్చి] కారణము కలిగినది. ఇక రణమే మిగిలినది. అందులకు నాందిపలుకు నుపాయము ! [అలోచించుచుండును]

నార : [వచ్చి] సౌబలా! ఏమంత దీర్ఘముగా నాలోచించుచుంటివి! పాచికలపైకి మనసు మళ్ళినదాయేమి!

శకు : [సంతోషముతో] ఆహా ! సమయమునకు చక్కగా జ్ఞాపకము చేసితిరి. మునీంద్రా! ధన్యవాదములు.

నార : ఏమిటది శకుని మంత్ర !

శకు ; పాచికలు-పాచికలు !

నార ; సరిసరి! పాచికలతో నేమిచేయుదవయ్యా !

శకు : మునీంద్రా [పాచికలు] యివి మా తండ్రి ఎముకలతో చేయబడినవి. మాతండ్రి నాకిచ్చిన వరము ప్రకారము నేనెట్లుకొరిన అట్లే వడునవి. ఒక వందెము వేసి పరీక్షింతురా! [అడించును]

నార : వద్దు! వద్దు! నావంటివారిని చెడగొట్టకుము.

శకు ; చెడిపోవుటకు మీచేత నేమున్నది! వీణయేకదా!

నార : చెడిపోవునానికి చేతిలోనే యుండవలయునా !

శకు : సరియే మునీంద్రా ! నేను తోడరగానోయి రారాజు

ననుసరింపవలయును సెలవామరి. శ్రీకృష్ణభగవాను
నకు నావందనములు చెప్పుదురుకదా! [వెళ్ళిపోవును]

నార : మంచిది. [అతడు వెళ్ళినతర్వాత] రాజకీయపు మేజు
వాణీలు-అధికార జూదములు ఇక్కడ జరిగినట్లుగా
మరెక్కడను జరుగవేమో! ద్వాపరమునందే యిట్లున్న
సిక కలియుగమున మంతులు మరెంత దారుణముగా
వర్తింతురో? మారణ హోమము కోరుపారు మంతు
లైనచో సిక మానవజాతికి మనుగడ యెక్కడిది ?

ధర్మ : [లోపలనుండివచ్చి] ఏమి మునీంద్రా మీరొంటరిగా
నుంటిరి ?

నార : ఈ సభను విడిచిపోవ బుద్ధిపుట్టట లేదయ్యా ధర్మ
రాజా! సర్వసంగ పరిత్యాగివైన నాకే యింత మమత
గొలుపుచున్న ఈ మయసభ భోగలాలసులైన మీ
బోటులకు మరులు కలిగింపకుండునా? అనన్యలభ్యమగు
మయసభ లభించినది. అర్థరాత్రులు వచ్చినది. ఇక
చీకు చింతయు లేక హాయిగా జూదమాడుకొనుచు
కాలక్షేపము చేయుము.

ధర్మ : స్వామీ! ఆవ్యసనమునకు దాసుడనై నందులకే సిగ్గు
పడుచుంటిని. మీ వంటి వారింకను వెప్పుట భావ్యమా?

నార : హరిహరి, నాకాతలంపు లేదయ్యా! అష్టకవృత్తులు పడి
లక్షాగృహమునుండి తప్పించుకొని వివాహమాడి

రాజ్యమును సంపాదించితిరి కదా. ఇకనైన సుఖపడు
మని - నీకు అక్షవిద్యయందు మమకారము ప్రావీ
ణ్యము కలదుకదాయని యట్లంటినిగాని నన్ను సిగ్గిల
చేయుటకు కాదయ్యా. అయిన నిందు సిగ్గుపడుట
కేమన్నది? జూదము రాజులకు నేరము కాదుకదా!

ధర్మ : శాస్త్రమట్లే చెప్పుచున్నది యుద్ధమునకు జూదము
నకు సాటివారు పిలిచినచో వెనుకాడుట రాచపాడి
కాదు. జూదమునందలి జయాపజయములు యుద్ధము
నందలి జయాపజయములవంటివే యని శాస్త్ర నిర్ణ
యము.

నార : యధిష్ఠరా, నీకు తెలియని శాస్త్రమేమున్నదయ్యా!

ధర్మ : అంతయు మీ యాశీర్వాదము శ్రీకృష్ణుని యను
గ్రహము అది సరి! దుర్యోధనుడింకను రాలేదా
మునీంద్రా !

నార : ఇంకెక్కడి దుర్యోధనుడయ్యా! అలిగిపోయినాడు.

ధర్మ : అలిగినాడా? ఎందులకు? కారణమేమి స్వామీ!

నార : గిల్లి కయ్యములాడువారికి కారణమే కావలయునా !
యతనికై యనవసరముగ నాలోచింపక శ్రీకృష్ణుని
యనుగ్రహమునకు పాటుపడుము. రమ్మ కృష్ణుని చెంత
కేగుదము.

ధర్మ : పదండి స్వామీ!

[ఇద్దరు బయటకు వెళ్ళుచుండగా తెరపడును]

కౌరవ పాండవీయం

మూడవ రంగము

[తెరబయట నారదుడు పాడుకొనుచు వచ్చును]

నార : ఏమని పాడదురా జగన్నాథ
నీ మాయాన్విత మధురగాథ

||౧||

హృదయంలేని శిల నవ్వినదా :
నుద గర్వాంధుని యెద కవ్వినదా !
నవ్వులాటల నగుబాటులేలా !
పువ్వులలో నగ్నిరవ్వల వేలా !

||౨||

పగలే రేగి పంతముసాగ
జగమేభోగి మంటలుకాగ
మారణహోమం నీకేలా
కారణమీ వె కావేలా !
కౌరవులెవరు పాండవులెవరు !
వారికి వారికి ఎందుకుపోరు ?
పాపమెరుగని నాకిదియేలా !
ఈ పని నాతల నిడనేలా !

[పాట ముగియగానే నారదుడు వెళ్ళిపోవును. వెంటనే తెరలేచును. రంగస్థలమున కడ్డముగా వెర్రని వట్టుదట్టి (తిబ్బిన్) కట్టబడి యుండును. లోపల తగినన్ని పీఠములమర్చబడి యుండును. మధ్య నగ్నిసవ ముండును. ఒక వ్రక్కన రత్నకంబళి పరచియుండును. వట్టుదట్టికి వెలుపలి

ఒక వ్రక్కనుంచి ధర్మరాజు, భీముడు, అర్జునుడు, నారదుడు వచ్చుచుండగా ఎదుటివైపునుంచి దుర్యోధనుడు, కర్ణుడు, శకుని, దుశ్శాననుడు, అశ్వత్థామ వత్తురు. దుశ్శాననుని చేతిలో బంగారుపశ్చెరము అందులో నొక పూలమాల - బంగారు కత్తెర యుండును.]

దుర్యోధ : [ధర్మరాజున కెదురుగా వచ్చుచు-ఆప్యాయముగా] స్వాగతము! పాండవాగ్రజునకు సుస్వాగతము. (రెండు చేతులు పట్టుకొని) అన్నా! ధర్మరాజా! మా ఆహ్వానము మన్నించి ఆదరముతో అరుదెంచి మా యీ నూతన క్రీడామందిరమునకు ప్రారంభోత్సవము జరుప సంగీకరించినందులకు అభివందనము లర్పించుచున్నాము [పూలమాల అతని శంఠమున వేయును. అందరును కరతాళ ధ్వనులు చేయుదురు.]

నార : దండలు మెడలో వేసి కొండలవంటి కోరికల దండికము చదువుటాచారము కదా. అటువంటి విజ్ఞాపన లేమైనా నున్నవా?

శకు : అటువంటి దేమియును లేదు మునీంద్రా! మనలో మనకు విజ్ఞాపనలు వినితిపత్రము లెందుకు. భవనము నూతనము గావున ధర్మరాజు లాంఛనముగా ప్రవేశ ప్రారంభోత్సవము జరుపును.

దుర్యోధ : అన్నా! యీబంగారు కత్తెరతో ఈ పట్టుదట్టిని కత్తిరించి ముందు నీ పాదమును లోనబెట్టి ప్రారంభము చేయుము. [కత్తెరనందించును.]

ధర్మ : [పట్టుదట్టిని కత్తిరించును. అందరును కరతాశధ్యలు చేయుదురు. కత్తెకను పశ్చిరములో పెట్టి లోనికి నడచును.]

నార : కత్తిరింపులతో నారంభమైనది. ఇక చిత్తగింపులేమి ?

శకు : ఏమున్నది? కేవలము వినోద కాలక్షేపము. ఇది కౌరవ సోదకుల వినోద క్రిడామందిరము. ఆహూతులేగాని అన్యులిచ్చటకు రాదు. వృద్ధులకు, కులపెద్దలకు నిందు ప్రవేశము లేదు.

దుర్యోధ : అన్నా! ధర్మనందనా! అగ్రాసన మలంకరింపుము.

ధర్మ : సంతోషము తమ్ముడా! [కూర్చుండును]

దుర్యోధ : అందరును ఆసీనులు కంఠం. [అందరును కూర్చున్న వెనుక] అర్జునా! నకుల సహాదేవులేరి? వారు రాలేదా?

అర్జు : వచ్చిరి. ద్రౌపదితో కలసి గాంధారి మాతృభేదిని చూడనేగిరి. తొందరలో నటువత్తురు.

ధర్మ : తమ్ముడా సుయోధనా! ఈ నూతన మందిర నిర్మాణము అపురూపముగా సాగినది. ఇందలి శిల్పరచనా విభూతి నిరుపమానము.

నార : నిజమే సుయోధనా ! ఇది మాయసభనే తలదన్ను చున్నది. మాయసభ కాదుకదా!

దుర్యోధ : అటువంటి వేమియు నిందులేవు మునీంద్రా! ఇచ్చటన్నియును ఉన్నవన్నట్లుగనే కనిపించును. కనిపించినవి కనిపించినట్లుగనే యుండును.

నార : ప్రమాదములేదు. ముక్కుకుసూటిగా బోవచ్చును.

దుర్యో : మామా ! అతిథుల నానందింపజేయుట కేమి
వర్పాట్లు గావించితిరి?

శకు : ఏది వలసినను సిద్ధమే ! పురాణచర్చ చేయుదుమా ?

కర్ణ : పురాణములన్నియు నిస్సారములు. పాడినదే పాటగా
నదేయేల ?

శకు : అస్త్రవిద్యా నైపుణ్యము చర్చింతమా ?

దుశ్శా : జీవితమంతయు నదేనా మామా ! వినోద మొన
గూర్చు నేర్పాట్లు లేవా?

శకు : సంగీత సాహిత్య నృత్యకళా సమన్వితమైన ప్రదర్శనము
తిలకింతమా ?

ధర్మ : అంతకు మించిన వినోద మేమున్నది ?

దుర్యో : అన్నకు నచ్చినది అదియే కావింపుడు.

శకు : మంచిది (చప్పట్లు కొట్టును. లోపలనుంచి నర్తకి
వచ్చును) రాజనర్తకి నాట్యమున కుపకమింపవచ్చు.

[నర్తకి తవదోసిటనున్న పూలు ధర్మరాజుపైజల్లి నాట్యముగానము
ప్రారంభించును. నారదుడు వరవశించినట్లుగా తాళము వేయుచుండును.

నృత్య గీతము ;
మొగమాట మిక నేలరా
బిగికాగి లీయరా
నగలున్న దాన
నిగనిగ లున్న దాన

|| మొ ||

వయసే నిగ్గులుచేర? వలపే పొంగులువార
సొగసే వన్నెలుమీర! మనసూ నిన్నేకొర
నాచరణమంజీర నాదమ్మునిను జీర

॥ మొ॥

అసలే వెన్నల వేడి! అటుపై కంతుని దాడి
విరిబాణముల వాడి భరియింపలేనోడి
ఇక నీ మానము వీడి! నన్నేలుటయెపాడి

॥ మొ॥

కలనై కన్నులముందు! అలనై గుండెలయందు
మరులై మానసమందు! మమలై విరహమునందు
మధువై అధరమునందు నినువిడక నేమందు ॥ మొ॥

[నాట్యము ముగించి నర్తకి దోసిల్పొగ్గి నిలుచును.]

ధర్మ : భళీ! నర్తకి? నీ కవనగాన నాట్యకళా ప్రౌఢిమకు
సంతసించితిమి. మా సంతోషమునకు చిహ్నముగా
నీ నవరత్న హారమును బహుకరించు చుంటిమి. తీసి
కొమ్ము. [మెడలోని హారము తీసియిచ్చును. నర్తకి
దాని నందుకొని కన్నుల కద్దుకొని నమస్కరించి
లోనికి వెళ్ళిపోవును]

నాథ : ధర్మనందనుడు వేదవిదుడేకాదు. తనకోవిదుడు గూడ
ఆశ్రితుల అర్హతలనెరిని సన్మానించును.

అశ్వ : కొలువుచేయువారల శక్తి సామర్థ్యములను గుర్తించి
తగినట్లుగా సన్మానించుట ప్రభువుల కర్తవ్యము.

నార : ముమ్మాటికీ! రాజులు రాచమర్యాదలను పాటించ
వలెను. సర్వధర్మములు తెలిసిన ధర్మరాజు రాచరిక
గౌరవమునకు భంగము రానిచ్చునా?

దుర్యోధ : మామా! తదుపరి కార్యక్రమమేమి !

శకు : చదరంగ మాడుదురా ?

దుర్యోధ : నా కభ్యంతరము లేదు.

శకు : కాని ధర్మరాజునకందు ప్రావీణ్యము లేదు. ఖాసీ
అతనికి నేర్పుగల జూదమునే ఆడుదము.

నార : జూదమునందు చేయి తిరిగినవాడే ధర్మరాజు.

అశ్వ : జూదము సప్తవ్యసనములలో నొకటి.

కర్ణ : కావచ్చు. కాని సుక్షత్రియుల కది దోషముకాదు.
యధిష్టిరుడు సుక్షత్రియుడు కాడా ?

అర్జు : కర్ణా నీ నీచవంశ గుణమును బయటపెట్టుకొంటివి !

దుశ్శా : అర్జునా! సంకరముకాని వంశమేదైనను గొప్పదియే!

భీము : దుశ్శాసనా ! ఎవరితల్లి పుట్టిల్లు ఎవ్వరెరుగదు ! నీ
డంబములు చాలింపుము.

నార : తీగ లాగినచో డొంకంతయు కడులును. అవన్నియు
నీ సంతోష సమయమునందే! కార్యము చూడుడు.

ధర్మ : మామ! పాచికలు తెప్పింపుము.

శకు : ఇవిగో సిద్ధముగ నేయున్నవి రమ్ము. [పాచికలాడించుచు
కంబళిపై కూర్చుండును.]

ధర్మ : [అతనికెదురుగా కంబళిపై కూర్చుండును.]

నార : ధర్మరాజా! అగ్రాసమునుండి అపీఠోతమునకు వచ్చి
తివి! మెలకువగా న్నాడుము.

ధర్మ : మునీంద్రా ! ఆసీనుని బట్టి యాసనము రాణించును
గాక - ఆసనమును బట్టి యాసీనుడు కాదు.

నార : నిక్కమంతియే! కానిండు? చూచి యానందింతుము.
సమర్థులు ఆడి యానందింతురు. - అసమర్థులు చూచి
యానందింతురు. అశ్వత్థామా! మనము చూడవలసిన
వారమేగాని ఆడదగినవారము కాదుకదా!

అశ్వ : అవును మునీంద్రా!

దుర్యో : అన్నా! ధర్మనందనా! శకునిమామ నాపక్షమున
నాడును. అతని జయపజయములు నావిగా భావిం
పుము. నీకు సమ్మతమేనా!

ధర్మ : సరియే అటులే కానిమ్ము.

శకు : నీ పందెమేమి సుయోధనా!

దుర్యో : ధనాగారమున నిలువయున్న నవరత్న సువర్ణ రాసులు
సర్వమును.

శకు : నీ పందెమేమి! ధర్మరాజా!

ధర్మ : మాకున్న ధనక సక వస్తు వాహనములన్నియును.

శకు : సరియే! [పాచికలు విసరి] అదృష్టవంతుడవోయి ధర్మ
రాజా! మొదటి పందెము నీదేనయ్యా.

అశ్వ : జూదము నందలి గెలుపోటములు నమ్మరానివి.

నార : అవును. అనుకోనకుండా గాలిమారవచ్చును.

శకు : దుర్యోధనా! యీసారి నీ పందెమేమి?

దుర్యో : రథాశ్వగజ బలములు సమ స్తమును.

శకు : నీ పందెము ధర్మరాజా?

ధర్మ : మా సర్వ సేనాబలములు.

శకు ; [పాచికలు విసరి] ఈ పందెముకూడ నీ దేనయ్యా ధర్మరాజా !

దుశ్శా : మోసము ! శకునిమామ పాండవ పక్షపాతముతో నాడుచున్నాడు. దాయాదియైనను ధర్మరాజు ధర్మ బద్ధుడు కావున పాచికలు ధర్మరాజే వేయవలెను.

శకు : [నవ్వి] దుశ్శాసనా ! నాకు రానున్న అపవాదును తొలగించితివి. అట్లే చేయుదము. ధర్మరాజా ఇవిగో పాచికలు! [ఇచ్చును]

ధర్మ ; సుయోధనా! యీ సారి నీ పందెమేమి !

నార ; చేయిమారినది అదృష్టము తిరగవచ్చును.

దుర్యో : ఈసారి నా పందెము కౌరవ సామ్రాజ్యమంతయును. మీ పందెమందులకు సమానముగా నుండవలయును.

ధర్మ ; ఇంతవరకు మేము గెలుచుకొన్న దానితో బాటు మా రాజ్యభాగమంతయును. ఇక పాచికలు వేయుదునా !

దుర్యో ; నిరభ్యంతరముగా !

ధర్మ ; [పాచికలు వేసి త్రుళ్ళిపడి] పందెమునీదే సుయోధనా!

దుశ్శా ; భద్రా! ఒక్క దెబ్బతో నూడివచ్చినది

అశ్వ ; ధర్మరాజా! చేజేతుల చేసికొంటివయ్యా.

నార ; అప్పుడే యేమైనది! ఈ సారిచూడు.

దుశ్శా: ఇంకను చూచుటకు పాండవులకు మిగిలినదేమి !

మనుష్యులు మాత్రము తప్పినారు

నార : చాలదా! నాలుగు దిక్కులను జయించిన నలుగురు
తమ్ములుండగా ధర్మరాజున కన్నియు నున్నట్లేకదా.

దుశ్శా: నా పందెము పాండవులనుండి పొందినదంతయును.

నార : ధర్మరాజా! మంచి యవకాశము. చేయి తిరుగవచ్చు.
పోయిన దంతయు రావచ్చు: తబ్బిబ్బుపడక నిబ్బరించు
కొని వేయుము.

ధర్మ : నా పందెము నలుగురు తమ్ములును.

భీము ; అగ్రజా! ఆలోచించియే ఆడుచున్నారా?

అర్జు : ధర్మనందనా! మీకు మేము చెప్పవారము గాము.
సదా మీ యాజ్ఞానువర్తులము. అయినను మామనవి
విని యీజ్ఞాద మింతటితోనైన చాలించరాదా ?

శకు : ధర్మజా! పందెము పట్టికితివికదా! పాచికలువేయుము

ధర్మ : [పాచికలు వేసి తలవంచుకొనును]

శకు : భీమార్జున నకుల సహదేవులు కౌరవుల వశమైనారు.

దుశ్శా: వశులగుట కాదు. దాసులైనారు.

భీము : అగ్రజా! ఇంకనైననూ మానుము. మీరై నమిగిలిన
మాకు మనశ్శాంతి దక్కును.

అర్జు : అవును మహానుభావా! మేమెంత కష్టపడినను మాకు
విచారములేదు. మీరు పరుల యింట దాస్యము
చేయుట మేము చూడలేము. ఇంకనైన మానుట
నుంచిది.

నార : సోదర వాత్సల్యమున్న నది! అంతకు మించిన వాత్స
ల్యాను రాగములుగల ధర్మరాజు తమ్ములను దాసు
లుగాచేసి తాను సుఖపడునంతటి స్వార్థపరుడా!

ధర్మ : ఈసారి నన్ను నేనే పణముగా బెట్టుకొనుచున్నాను.

దుర్యోధ : నీ వొక్కడవుచాలు. సమస్త సంపదలకు సమాను
డవు. మీరోడి పోయినదంతయు నాపణము.

నార : భీమార్జున నకుల సహదేవులతో సహా కదా

దుర్యోధ : అవును మునీంద్రా! యా పందెము గెలిచినచో
పాండవులకు నల్ల పూసకూడ నష్టముండదు.

దుశ్శాస : ఓడినచో కట్టబట్ట నిలువనీడకూడ నుండదు.

శకు : సరి! పాచికలు విసురుము ధర్మజా!

ధర్మ : [పాచికలువేసి కన్నులు మూసికొనును]

సకు : అయినది! అయిపోయినది! సర్వమును అయిపోయినది.
పాండవులు సర్వము నోడి తాము దాసులైనారు.

అశ్వ : అన్యాయము. వినోదమునకై ప్రారంభించిన యాట
విలయమునకు దారితీసినది. ఇందేదో కుతంత్రమున్నది.

కర్ణ : అశ్వత్థామా! నీకు మంత్రములుతప్ప తంత్రములురావు.

అశ్వ : కర్ణా! విలువని పేరంటమునకు రాకు.

కర్ణ : నిన్ను బొట్టుపెట్టి విలిచితిరా యేమి!

దుర్యోధ : మీకెందులకయ్యా వృథా కలహము! ఓడినను
గెలిచినను లాభనష్టము లనుభవించువారము మేము.
మామా! ఆట ముగిసినదా! ఇంకను సాగనున్నదా!

దుశ్శా; ఆడుటకింకేమున్నది పాండవులకు ?

కర్ణ : ఉన్నదికదా ఉమ్మడిసొత్తు పాంచాలి.

భీము : సూతపుత్రా! మర్యాదహీనముగా మాట్లాడుకుము.

కర్ణ : వాయుపుత్రా! మర్యాద యను మాటకర్థము తెలియునా? భార్యకై దుగురు భర్తలుగల నీకు మర్యాద కావలయునా?

అర్జు : రాజేయ! వదరుబోతువై ప్రేలకుము.

కర్ణ : ఇంద్రసూతీ! మీరిప్పుడు రారాజునకు సేవకులు. మా వంటి సామంతులతో సమానముగా సభలో కూర్చుండుటకు మాట్లాడుటకు అర్హులలేదు నీకు. నోరుమూసికొని పడియుండుము.

దుర్యో : అవును. అస్త్రవిద్యా ప్రదర్శనమునాడు తులారణములో కర్ణుడు విజయము సాధించు తరుణములో నాటివాడు కాదను సాకుతోనేకదా రణమాపించిరి. ఇప్పుడు దాసులైన మీరు సామంతులతో మాట్లాడుటకైన అర్హులా? మామా! ఆట ముగిసినదా ?

అశ్వ : ధర్మరాజు తన్నోడిపోయి దాసుడైనాడు. ఇక జూదమాడుటకు అర్హులలేదు, ఆట నాపవలెను.

కర్ణ : జూదమప్పుడు ప్రారంభము కాలేదు. ప్రారంభమైన తరుణములో నతడు రారాజునకు జోడైనవాడే. ఆట ముగియువరకు నదే అర్హుల అతనికుండును. ఇప్పుడు ముగిసినచో తిరిగి యాడుటకు మాత్రముండదు.

శకు ; ఏమి ధర్మజా! ఆడుదువా? ముగింతువా!

ధర్మ : నా పందెముగా ద్రౌపదిని బెట్టుచున్నాను.

భీము ; అగ్రజా! మీకు మతిభ్రమణము కలిగినదా! అగ్నిలో పుట్టి పాండువంశమున మెట్టిన ఇల్లాలిని జూదములో పణముగా బెట్టుదురా !

నార ; ఆమె అదృష్టముతో నన్నియు దిరిగిరావచ్చునుగదా.

అర్జు : ధర్మరాజా! నావిన్న పమాలకింపుము. ఎండకన్నెరుగని యిల్లాలు ఇప్పటికే పడరాని యిడుములు పడినది. ఇంకను ఆమెను హింసించుట భావ్యముకాదు. భోగ భాగ్యములు సిరిసంపదలు లేకున్న వాటిని మించిన స్వేచ్ఛాస్వాతంత్యము లామెకింకను మిగిలియున్నవి. అవియైన దక్కనీయును.

ధర్మ ; తమ్ములారా! జరుగవలసినది జరిగియే తీరును. మీ రూరడిల్లుడు. సుయోధనా! నీ పందెమేమి!

దుర్యోధ ; ఇదియే చివరి పందెము గావున నేను న్యాయముగా వర్తించి పాండవులకు చక్కటి అవకాశ మిచ్చుచున్నాను. ధర్మరాజా యీ పందెములో నీవు గెలిచినచో మీ తోడినవన్నియు దిరిగి మీకిచ్చి వేతును. నేను గెలిచినచో మీతో బాటు ద్రౌపదికూడ మా యింట దాసి యగును.

కర్ణ ; అందరొక్కచోటనే యుండవచ్చును.

నార ; సుయోధనా! నీ పందెముదా త్తముగా నున్నదయ్యా!

శకు ; ధర్మరాజా! కడసారి పందెము నీవు వేయుదువా? నన్ను
వేయమందువా? నీ యిష్టము.

ధర్మ ; నేను వేసిన ప్రతిపందెమోడితిని, నీవే వేయుము.

నార : పాచికలో నున్నదిగాని చేతిలో నేమున్నది ?

శకు ; [పాచిక లాడించుచు] చూడుడు! సర్వులునుచూడుడు.
ఇందు మోసముగానీ మర్మముగాని లేదు. [పాచికలు
విసరి] ధర్మరాజా! కడసారి పందెము కూడ నీవే ఓడితి
వయ్యా !

దుర్యోధ; [వికటాట్టహాసముచేసి] భరీ ! మామా ! భరీ !
దుశ్శాసనా ఆ పంచభర్తృక పాంచాలిని సభకుపిలుచు
కొని రమ్ము, తన భర్తల ప్రయోజకత్వమును కన్ను
లార గాంచును.

దుశ్శా; [లోనికి వెళ్ళును]

అశ్వ : రాజారాజా! స్త్రీల నవమానించుట పాడికాదు.

కర్ణు ; సార్వభౌముని పరిహసించుట పాడియా ?

దుర్యోధ; భూఖండలాఖండలుడనై నన్నుచూచి యాబంధకి
అపహసించునా? మయసభలో జలకూపమున బడి
నన్నుచూచి నవ్వినదికదా ద్రౌపది! అంతకు వేయి
తలుగా నామెను పరాభవించి నాకసితీర నేను నవ్వెడి
నిప్పుడు.

దుశ్శా; [వచ్చి] ద్రౌపది ఏకవస్త్రయట! రాజాలవట.

దుర్యోధ; ఏకవస్త్రయైన నేమి విగతవస్త్రయైనదేమి రమ్మ
నము. రాసిచో జుట్టుపట్టుకొని యీడ్చుకొనిరమ్ము.

దుశ్శా : [లోనికి వెళ్ళును]

అశ్వ : రారాజా ! ఆ పని మంచిదికాదు.

దుశ్శా : అశ్వతామా ! ఇందితరుల జోక్య మనవసరము.

అశ్వ : నీ డేమము గోరియే చెప్పుచుంటిని. స్త్రీల కన్నీరు పడిన భూమి వర్షిల్లదు ప్రజా డేమము వంశడేమము గాపాడ నీ పని మానుము.

దుశ్శా : [తీవ్రముగా] అనవసర ప్రసంగము.

[దుశ్శాననుడు ద్రౌపది జుట్టుపట్టుకొని లాగికొని వచ్చుచున్నాడు. ఆమెజుట్టు ముడి వీడిపోయి కేశములు నేలడుచున్నవి. సఖలోనికిరాగానే దుశ్శానను డామెను బలముగా విసురును. ఆమె పడిపోవును.]

భీము ; (ఉద్రేకముతో లేచి) దుశ్శాసనా (గదనెత్తును)

ధర్మ : శాంతింపు భీమసేనా !

అర్జు : (భీముని పట్టుకొని) అన్నా ! శాంతము.

భీము ; (హుంకరించి వెటకారముగా) హు ! శాంతము ! సిగ్గులేకపోయిన సరి.

అర్జు ; మనమన్నమాట జవదాటని వారము.

భీము : అందుల కేనా యీ అవమానము?

ద్రౌప : (నెమ్మదిగా లేచి కూర్చుని) ఆర్యులారా ! ధర్మ వేత్తలారా ! ఇది రాజుల కొలువు కూటమా ! రాక్షసుల బలి పీఠమా ! ఏమిటీ దారుణము ! ఎందులకీ మారణము ! ఎవరిందుకు కారణము !

దుర్యోధ : ప్రతీకారమే మా పరమ లక్ష్యము.

ద్రౌప : ఎందులకు మీ ప్రతీకారము?

దుర్యోధ : మయసభలో నీవు నన్ను చూచి నవ్వినందులకు,

ద్రౌప : నేనా! మయసభలోనా! నవ్వెతివా?

దుర్యోధ : అందులకు మా శకుని మామ సాక్ష్యము.

శకు : అటుపై ఆ భగవంతుడు సాక్ష్యము.

ద్రౌప : అన్యాయము, కేవల మభూతకల్పన, న్యాయము చెప్పు పెద్దలు లేరా? ఈ దుష్టకార్యమును నివారించు ధర్మవిదులులేరా? దుర్వారోధ్యము బాహువిక్రమ కళాపారీణులైన యేవురు భర్తలుగల నాకే రక్షణ లేని ఈ సంఘములో నింక సామాన్యుడైన ఒక భర్త గల స్త్రీకి రక్షణ యెక్కడిది?

దుశ్శా : (వికటముగానవ్వి) ఒక్క భర్తగల స్త్రీకి ఎప్పుడును రక్షణ గలదు. ఎక్కువ భర్తలుండటమే దుర్గతి. ఏ భర్తయు తానే భర్తనని ముందుకురాడు.

భీము : ఓరీ కులపాంసనా దుశ్శాసనా! చాలింపుము నీ ప్రలాపములు! తేవిచో (గద నెత్తిలేచును)

ధర్మ : భీమసేనా! శాంతించి ధర్మమునకు కట్టుబడుము.

భీము : హూ! శాంతి! ధర్మము! కాదు నీచేత కానితనము

ద్రౌప : పెద్దలు మాట్లాడరేమి? పండితులు వీరులు తపోధనులు ఇంద్రున్న యీ కొలువులో ఒక స్త్రీకి పరాభవము జరుగుచుండ వలదని వారించువారు లేరా?

మీ సంఘములో స్త్రీకి గౌరవమింతేనా! వహ్నిలో
పుట్టిన నావంటి పవిత్రురాలికి ఇక్కడ స్థానములేదా!

దుర్యోధ: ఉన్నది పాంచాలీ! ఇదిగో ఇక్కడ నీ స్థానము.
[తొడ జూపును]

ద్రౌప: చీ! పాపీ! నీ తొడపై నా నాస్థానము! మదగర్వాం
ధుడవై మానవతుల నవనూనించినచో దుర్మరణము
పాలగుదువు. పతివ్రతల శాపములు వృధాగావు.

దుర్యోధ: ఏవురు భర్తలుగల నీవు పవిత్రవా! పతివ్రతవా!
మానవతివా! ఒక్క-డుగాక ఏవరైన నేమి పదియేవు
రైన నేమి! [నవ్వును]

భీము: ఓరీ మానహీనా సుయోధనా! నీకు మరణము
దాపై నది. పరకాంతలను గూర్చుండుమని నీవుమాపిన
నీతోడలు విరిచి ఆ యిల్లాలికి మనశ్శాంతిని కలిగించె
దను! [వెళ్ళబోవును]

ధర్మ: (భీముని పట్టుకొని) నాయనా భీమసేనా! కోపమున
కవి సమయము కాదు. మనము ధర్మబద్ధులము.

దుర్యోధ: ధర్మమునకు కాదు. నాయుజ్జకు బద్ధులు.

భీము: ఓరీ దుష్టదుర్యోధనా! ధర్మరాజు కారణముగా
నిష్పాదు బ్రతికి బయటపడినను నీవు నా చేతులతో
చావక తప్పదు. ఏనాటికైన రణరంగమున మదీయ

చండప్రచండ గదాదండముతో నీ తోడలు విరుగ
గొట్టకమానను దైవముపై నాన.

దుర్యోధ : పోటులేనివాడికే మాటలెక్కువ.

కర్ణ : ఆలిని కొప్పుపట్టుకొని సభ కీడ్చి తెచ్చువప్పుడు
చూచుచు నూరుకొన్న దద్దమ్మలు ఎప్పుడో యుద్ధ
ములో కొట్టుదురట! మీ రాజన్న బానిసలు. బాని
సలుగానే చత్తురు. కురురాజుతో యుద్ధము చేయు
నర్హత మీకు లేదు. అవకాశము రాదు.

అర్జు : ఓరీ సూతపుత్రా! రారాజు అండచూచుకొని కారులు
ప్రేలుచుంటివా! మేము బానిసలమో బలవంతు
లమో నీకిప్పుడు తెలియదు. రణరంగమున నీవు నా
కెదురుపడినప్పుడు తెలియునులే. నీ వెంత వేడినను
చిత్రవధ చేయుదును.

కర్ణ : అయినవా మీ ప్రతిజ్ఞలు? అసమర్థులకే అతివాగుడు.
ఊరకుక్క లరచినట్లుగా బీరము లాడటతప్ప మీరు
చేయగలిగిన దేమాన్నది!

దుర్యోధ : అవును. మీరు చేయగలిగిన దేదో చేయుదు మీ
చేవయు లావు చూచెదము. దుశ్శాసనా ఆ యేక
వస్త్రును విగత వస్త్రును చేయుము.

ద్రౌప : చీ! కులపాంసనా! కోరినాశనము కాకుము.

దుశ్శా : (పైట పట్టుకొనును)

ద్రౌప : (విడిపించుకొని దూరముగా వెళ్ళి) పాపీ! పైశాచిక
ప్రవృత్తికి పాల్పడకుము. దూరముగా నుండుము.

దుశ్శా : శపింతువా? మహా పతివ్రతవు. [మీదికి వెళ్ళును]

[ద్రాప : [విడిపించుకొని] రాక్షసుడా! రాజసూయావబృథ
న్నా సముచే పవిత్రమైన నా పెన్నిరివేణి నీ కరములు
దాకి కళంక పడినది. ఈ వెండ్రుకలు పట్టి యీడ్చిన
నీ చేయి తునాతునకలై నీవు నేల గూలిన గాని నా
మనస్తాపము చల్లారదు. నీ మరణము జూచువరకు నేనీ
జుట్టు ముడివేయను.

దుశ్శా : ఓహో! నీవుకూడ ప్రతిజ్ఞ చేయుచుంటివా ?

భీము : ఓరీ దుశ్శాసనా! పదుగురి ముందు వనితను కొప్పు
పట్టుకొని వలువలూడదీయ సంకల్పించితివి. పదివేల
మంది చూచుచుండగా నీగుండెలు చీల్చి నీకవోష్టరుధి
రథారలతో పాంచాలి కేశముల కంటిన కళంకము
కడిగి ఆమెజుట్టును నేనుముడివేయుదునురా దురాత్మా.

దుశ్శా : సైచినకొలదికారులు ప్రేలుచున్నారు. దుశ్శాసనా
చూచెద వేల? ఈ యసమర్థు లేమి చేయుదురో
చూచెదముగాక, ఆమె బట్టలూడదీయుము.

దుశ్శా : [పైట బట్టుకొని] ఇంకతప్పించుకోలేవు.

[ద్రాప : ధర్మము కాపాడువారు లేరా! అవినీతిని నివారింపగల
నీతిమంతులు కాకా మీరు? దైవమా! హే శ్రీకృష్ణ
పరమాత్మా! అర్హతాణ పరాయణా! నీవే నాకుదిక్కు.
అన్నా నన్ను గాపాడుము. కృష్ణా! జగద్రక్షకా!
మాధవా! సత్యభామాధవా పాహిమాం!

దుశ్శా : ఆ మాయావి కృష్ణుడు వచ్చి నిన్ను కాపాడునా!
సరే రమ్మనుము. వాని సంగతి కూడ తేల్తును.
[లాగుచు]

[దౌప : [చేతులుజోడించి దండకము చదువును] శ్రీమానినీ
కామితాకార! గోపాలబాలా! శుభాకార! వీరా! జగ
దేతుహేతుప్రకారా! భవత్పూర్ణ కారుణ్యగణ్యయిక
వీక్షంగటాక్షింపవే! భక్తమందారమా! ధర్మసంస్థా
పకా! భద్రసంధాయకా! వేగ రక్షించు దేవా!
ముకుందా! మురారీ! ప్రభో పాహిమాం! పాహి నారా
యణా! కృష్ణదేవా! నమస్తే! నమస్తే నమః మూర్చ
పడి పోవును).

దుశ్శా ; మాయలాడీ నీ నటనలు చాలింపుము. తెలివితప్పి
పడినట్లు నటించిన విడిచి పుత్తునా! నీ శవమునై నను
విగత వస్త్రును చేతును. (లాగును).

భాను : (తొందరగా వచ్చును) దుశ్శాసనా! ఆగు.

నార ; (సంభ్రమముతో) కృష్ణా! కృష్ణా! శ్రీకృష్ణా!

దుశ్శా : కృష్ణుడా! ఎక్కడ?

భాను : నేను దుశ్శాసనా!

దుశ్శా : వదినా! మీరా! (చీరవిడుచును)

కరు : భానుమతీ మహారాజ్ఞియా!

దుర్యోధను: దేవీ! నీవా! ఇచ్చటకు వచ్చితివా?

భాను: ప్రభువులు నన్ను తీమింతురు గాక. సోదరులు పెద్దలు
తాపసోత్తములు బంధువులు నన్ను మన్నింతురుగాక.
ఒక స్త్రీకి జరుగుచున్న కష్టమును విని భరింపలేక
కొలుపులో నడుగుపెట్టితిని.

దుర్యోధను: నీవు రాదగు సమయముగానీ స్థలముగానీ కాదిది.

భాను: కాదనను ప్రభూ! మీ భార్యపట్ల మీకెంత గౌరవమో వారి భార్యయందు వారికిగూడ సంతకౌరవముండునుకదా వారి బాధను మీదిగానెంచి మీయత్నము మానుడని వేడవచ్చితిని.

దుర్యోధను: అవాచ్యములు పలుకకుము దేవీ! కురుసార్వభౌముని పట్టమహిషివైన నీకును-పనికిమాలిన యేవురు భర్తలుగల యీ బంధకికి పోలికయా! మమ్ము పరాభవించిన యీ ద్రౌపదిని పదింతలుగా నవమానించిన గాని మా పగ చల్లారదు.

భాను: అందుల కేమి చేయదలచినారు?

దుర్యోధను: ఆమెను విగతవస్త్రును చేయుచుంటిమి.

భాను: (నవ్వును) భళి భళి! (మరల నవ్వును)

దుర్యోధను: దేవీ యెందులకా నవ్వు!

భాను: అవును ప్రభూ! మమ్ములను మీరే అవమానించుకొన ప్రయత్నించుచున్నందుకు నవ్వువచ్చినది.

దుర్యోధను: మమ్ములను మేమే అవమానించుకొనుచుంటిమా!

భాను: ఒక వ్యక్తిని నగ్నముగా నిలిపినచో అవమాన మా
వ్యక్తిదికాదు. ఆ వ్యక్తిని-చూచువారలది!

దుర్యోధ: క్రొత్త సిద్ధాంతమునే ప్రతిపాదించు చుంటివే!

భాను: ఇది క్రొత్తదికాదు. సత్యము సనాతనము.

దుర్యోధ: అదెట్లు దేవీ! వివరింపగలవా!

భాను: మానవులు వస్త్రములు ధరించుట తమను దాము
కాపాడుకొనుటకు కాదు ఎదుటివారిని గౌరవించుటకు.
ఎవరైన నగ్నముగా మీ దర్శనమునకై వచ్చినచో
మీరు వారిని తుమింతుగా! ఎందువల్ల! నగ్నముగా
నుండుటన్న ఎదుటివారిని తిరస్కరించుటయే! అందు
వల్లనే కదా వస్త్రహీనులను చూడనొల్లము. మీ
యెదుట నొక స్త్రీని నగ్నముగా నిలుపుటన్న మిమ్ము
మీరు పరాధించుకొనుట! మీతో నున్నవారినెల్ల
పరాధించుట. ఈమెను విగతవస్త్రును చేసినచో నా
యవమానము మీది. ఆ పరాధవము మీ అందరిది.

కర్ణ: అమ్మా! అర్థాంతరమును సాధించి నూతన సిద్ధాంతమును
ప్రతిపాదించితిరి.

భాను: అన్నా! వస్త్రధారణలోని మర్మమిదియే! ప్రభువులను
చూడజోవునపుడు సామంతులు మేలివస్త్రములు ధరిం
చుట ప్రభువులను గౌరవించుటకే!

దుర్యోధనుఁ దేవీ! నీ వాదన మే మంగీకరింతుము. కానీ యీ బంధుని పరాభవించి తీరవలయును.

భాను; అందులకు మార్గాంతరము లేదా! మరొకమాట! రాగ ద్వేషములను దరిరానీక నే చెప్పినదాలింతురా?

దుర్యోధనుఁ సావధానులమై యున్నారము.

భాను: ధృతరాష్ట్ర మహారాజు పాండవుల కర్ధరాజ్యమిచ్చి వారిని స్వతంత్రుల జేసినారు. పాండవాగ్రజుడు సర్వ స్వతంత్రుడు కావున తన సర్వస్వమును తన యిష్టము వచ్చినట్లు చేసికొనవచ్చును. కానీ మీరు స్వతంత్రులు గారు. మీరాడిన పందెములు చెల్లువు.

దుర్యోధనుఁ ఈ రాజ్యము నాది. నా యిష్టము వచ్చినట్లు చేయ గలను.

భాను: ఆ యధికారము మీకు లేదు. భీష్ములవారు రాజరిక మును నిరాకరించుటచే ధృతరాష్ట్రులవారు రాజయినారు. మీకు యశావరాజ్య పట్టాభిషేకము మాత్రమే జరిగినది. మీరు రాజప్రతినిధియేగాని రాజుకాదు. ప్రస్తుతమున్న రాజున్నంతవరకు-లేదా మీకు సర్వాధికారము దత్తమగు వరకు రాజ్యము మీ స్వంతము కాదు. అందువల్ల నే మీ పందెము చెల్లదు. పందెమే చెల్ల నపుడిక జయాపజయముల ప్రసక్తియెక్కడిది!

కర్ణ : భానుమతీదేవి చెప్పినది న్యాయము.

దుర్యోధ: ఆవాదము మేమంగీకరింపము. మా తండ్రి నామ
మాత్రమునకు రాజు. రాజు అంధుడు. నాకు యుక్త
వయసు వచ్చినప్పటినుంచీయు రాచకార్యములు నేనే
నెరపుచుంటిని. కావుననే రాజ్యాంగరీత్యా నాకు
సర్వాధికారములున్నవి.

భాను; ప్రభూ! మీ యధికారమును నేను గుర్తింతును - గౌర
వింతును - గర్వింతును. కానీ విజ్ఞలోకము తమను
నీతిదూరుడని నిందించును. భర్త నీతిహీనుడు-అధర్మ
వర్తనుడని లోకులు నిందింప సామాన్య స్త్రీయే విని
భరింపలేదు. భావి కారవ సామ్రాజ్య సర్వ - సర్వం
సహచక్ర - చక్రవర్తికి పట్టపురాణినైన నే నట్టి అప
ఖ్యాతిని పొంది భరించగలనా ప్రభూ? మీమనసులోని
మనసుగా నన్ను ప్రేమించి గౌరవింతురే! మీరే నాకు
మనస్తాపము కలిగింతురా ప్రభూ?

దుర్యోధ: దేవీ! నీ మనసు మాకర్థమైనది. నీ మనసునొచ్చుట
మనసు నొచ్చుటయే ! ఏమి నీ యభీష్టము ?

భాను; ద్రౌపది చేసిన నేరమేమైననున్నచో ఆమె పక్షమున
నేను తుమాపణ చెప్పుకొనుచున్నాను.

దుర్యోధ: నీ కెందులకా పక్షపాతము?

భాను; ఆమె నా సోదరి. నాటి మగనాలు. నా మాట
మన్నించి మీరు తలపెట్టిన అకార్యమును మానును.

దుర్యోధ : [నిట్టూర్చి] సరియే ! నీ కోరిక మన్నించితిమి.
దుశ్శాసనా! ఆమెను విడిచి పుచ్చుము.

భాను : పాండవులోడిపోయిన దానినంతను తిరిగి వారికిచ్చి
వేయుడు. మీరు రాజ్యములే పందెముగాబెట్టి జూద
మాడదలచినచో ధృతరాష్ట్రులవారి అనుమతి పొంది
మరల నాడుకొనుడు.

దుర్యోధ : అవసరము. రాజుగా శాసించుచున్నాను. అడిగిన
పందెమే స్థిరపరచు చున్నాము.

భాను : అయినచో నీ పందెము చెల్లదని మహారాజ్ఞుగా నేను
ఆదేశించుచున్నాను.

దుర్యోధ : దేవీ! హద్దులు మీరుట మంచిదికాదు.

భాను : నా యావేదనగూడ నదియే ప్రభూ ! నాయందలి
అనురాగముచేనైన నాకోరిక మన్నింపుడు. దానము
చేసిరనుకొని వారిది వారికిచ్చి వేయుడు. మనసంపద
లలో నది యెంత! మీరు నామాట కాదన్న నిక
నాకు మరణమే శరణ్యము. భర్త దోర్మార్గవర్తనుడని
ప్రజల నోట వినుటకన్న చచ్చుట మేలు. [కన్నీరొత్తు
కొనును]

దుర్యోధ : దేవీ! కంట నీరు పెట్టుకుము. మేము చూడలేము.
నీవు కోరినట్లే పాండవులను స్వతంత్రుల జేసి వారి
యావదాస్తిని తిరిగి వారికిచ్చు చున్నాము. ధర్మాజా!
మీ ఇల్లాలు మూలముగా పోయిన రాజ్యము మా

అర్థాంగి దాక్షిణ్యముచే తిరిగి మీకు లభించినది. ఇక
పోవచ్చును. దేవీ నీవంతఃపురమున కరుగుము!

భాను; మహాప్రసాదము.

దుర్యోధ; కర్ణా! నూనూ! దుశ్శాసనా! రండు మనము ధృతి
రాష్ట్ర మహారాజును సందర్శింతము. (నలుగురు బయటకు వెళ్ళుదురు)

నార : అశ్వత్థామా ! వీరు ధృతరాష్ట్రునితో నేమి చెప్ప
దురో? నీవు పోయి యదార్థమును తెలుపుము.

అశ్వ; మంచిది మునీంద్రా! సెలవు. (బయటకు వెళ్ళును)

ధర్మా; అమ్మా భానుమతీ! మా పరువు నిలిపితివి. దీనించ
వలసిన వాడనైనను చేయెత్తి నమస్కరించుచున్నాను,

భాను ; [నవ్వి] బావలు నన్ను పొగడకూడదు. నన్ను నమ్ము
కొన్న నా చెల్లెలు భారము నాదికదా. [ద్రౌపదిచేత
కూర్చుండి సోదరీ! ద్రౌపదీ! లెమ్ము.

[ఒక్కసారిగా లైట్లన్నియు నారిపోవును. క్షణమాగి స్పాట్ లైట్లు
వెలుగును భానుమతి స్థానములో అదే విధముగా శ్రీకృష్ణుడు కూర్చుని
యందును, అందరు సంభ్రమాశ్చర్యములతో కృష్ణా, కష్ణా యందురు.
ఆ మాటలకు ద్రౌపదికి తెలివివచ్చును లైట్లు వెలుగును,

ద్రౌప; కృష్ణా! జగద్రక్షకా! పాహిమాం!

శ్రీకృ; సోదరీ! భయము లేదు లెమ్ము.

ద్రౌప; [త్రుళ్ళిపడి లేచి] అన్నా! అన్నా! (నమస్కరించును)

శ్రీకృ; అమ్మా! భయపడకుము.

అర్జు; ఆ రుత్రతాణపరాయణా! నీరుణమెట్లు తీర్చుకొందుము

శ్రీకృ: ఆ మాటలు తర్వాత. ఇక్కడ జరిగినది విని మీ
తల్లి కుంతీదేవి దుఃఖించుచున్నది. నకుల సహదేవు
లామెను ఓదార్చలేకున్నారు. ధర్మరాజా! ద్రౌపదిని
వెంటబెట్టుకొని తొందరగా మీ తల్లి చెంతకేగుడు.

ధర్మ : నీ యాజ్ఞ శిరాసాసాటింతుము యదునందనా.

ద్రౌప: అన్నా! మరల దర్శనమిప్పింపుము.

శ్రీకృ: మంచిది మీరు నశవుడు.

(ధర్మరాజు భీముడు అర్జునుడు ద్రౌపది బయటకు
వెళ్ళి పోదురు).

నార : ద్రౌపదీ మానసంరక్షకా ! గోపికా మనోవల్లభా !
నీనటన మెంత అద్భుతముగా నున్నదయ్యా ! ఇందు
వల్లనే అమృతము పంచునాడు రాక్షసులు వరగర్విష్టి
యైన భస్మాసురుడు నీ స్త్రీ వేషముచూచి మోస
పోయినారు.

శ్రీకృ: సరి సరి! నీ పొగడ్తలతో నన్ను మోసపుచ్చకుము.

నాథ : హరిహరి! ఎంతమాట! అవునుగాని కృష్ణా పాండవుల
భాగము తిరిగి ఇప్పించి వైచితివే! ఇందలి పరమార్థ
మేమో వివరింతువా?

శ్రీకృ: ధృతరాష్ట్రునకు పాండవులన్న ప్రక్క బెదురు. పాండ
వులను నాశనము చేయవలయుననియే అతని తలంపు.
అతడు దుర్యోధనునిమాట కాదనడు. దుర్యోధనుడు
తండ్రినొప్పించి మరల జూదమాడును.

నార : జూదమునకు పిలిచినచో ధర్మరాజు కాదనడు.

శ్రీకృ : కాదన్నచో కథయేలేదు పాండవులిచ్చట దాసులై పడియున్న జరుగవలసినవన్నియు నెట్లు జరుగును? తిరిగి జూదమాడుదురు. ఈసారి పందెములు మరియొక విధముగా నుండును. అవి పూర్తియగుసరికి కాలము దాపు రించును. సంఖ్య పూర్తియగును. కలహమునకు కారణము లభించును.

నార : ఆకలి మిక్కుటమగుచున్నది కృష్ణా.

శ్రీకృ : విందు భోజనము తిండువుగాని రమ్ము.

(ఇరువురు వెళ్ళిపోవుచుండగా తెరపడును.)

కౌరవ పాండవీయం

నా లు గ వ ర ం గ ము

[తెరబయట నారదుడు పాడుచు వచ్చును.]
నార : కరుణింపుమా మాధవా

మొరలాలింపుమా సత్యభామాధవా

||౪||

తమ పదవులకై ప్రజహింసించే

కునుతుల పాలన తొలగించి

న్యాయము కొరకై నిలిచే వారికి

సాయముచేసి గెలిపించి

మానవ సంఘము బ్రోవుమయా

దానవ నై జము బావుమయా

||౫||

మోసము స్వార్థము హింసాకాండ

కూసు విద్యలై పెరుగుచున్నవి

దారిద్ర్యము అశాంతి నై చ్యము

తారస్థాయికి అరుగుచున్నవి

దారుణమాపీ కాపాడుమయా

ధారుణి భారము తీర్చుమయా

||౬||

(పాట ముగియగానే నారదుడు వెళ్ళిపోవును. వెంటనే తెరలేచును
అది శ్రీకృష్ణుని విశ్రాంతి మందిరము, తూగుటుయ్యాలపై కూర్చుని

శ్రీకృష్ణుడు ముత? మోయించుచుండును. దూరముగా పాదములవైపు నొక సువర్ణావనము మాత్రముండును.)

నార : (బయటినుండివచ్చి) హరిః ఓం! హరి ఓం !

శ్రీకృ: ఏమి నారదా! మరియు వంగి వంగి నమస్కారములు చేయుచుంటివి ! ఏమైన ప్రమాదము రానున్నదా!

నార ; ఏమి చెప్పుదును కృష్ణా! కడుపాకలితో మండిపోవుచున్నది. భోజనము దొరకనిచో నాకే ప్రమాదము.

శ్రీకృ: నీ భోజనము ఇతరులకు ప్రమాదము.

నార : ఏదీ కలహా మొక్కటియైన కలుగకున్నది.

శ్రీకృ: నీకు పుణ్యముండునుగాని నీయాకలికి ఆహారము నాయొంటను మాత్రము సృష్టి పక్షము.

నార : హరి హరి! నేనెప్పుడు చేసినయ్యా అంతపని !

శ్రీకృ: పారిజాతము తెచ్చి పడతీ పదతాడనం చవిచూపితివి. తులాభారము నెపముతో నా బ్రతుకే నడివీధిని బెట్టి వేలము వేసితివి. చాలదా నారదా!

నార ; నన్నాడిపోయుట కనుచుంటివిగాని నీకు తెలియకుండ జరిగిన దేమున్నదయ్యా మహానుభావా ?

శ్రీకృ: నాకేమి తెలియనయ్యా నారదా !

నార : అయ్యా దేవ! నీకేమి తెలియును? ఈనారదునిచే పన్నాగములు పన్నించి సజ్జనులచే దుర్జనుల నిర్జింపజేసి పైనుండి యానందించుట మాత్రము తెలియును.

శ్రీకృ: నీ పన్నాగము గయుని నంకతో నాపై నే నెట్టివి
కదా.

నార : ఆర్తతాణ పరాయణుడని - ఆడితప్పనివాడని నీ
ముద్దుల బావమరిది అర్జునునకు బిరుదము లిచ్చుటకు
నీ వెత్తిన యెత్తుగడగాక మరేమున్నదా గయో
పాఖ్యానము!

శ్రీకృ: అన్నిటికి అన్ని కారణములు చెప్పుచున్నావు.

నార : దానికి కూడా కారణము నీవే కదా పరమాత్మా!

శ్రీకృ: వ్యాఖ్యానములు చాలించి విశేషములు చెప్పుము.

నార : నీకు తెలియనివి నాకేమి తెలియునయ్యా!

శ్రీకృ: లోకము లన్నియు సుఖముగా నున్నవా!

నార : ఆహా! ఒక్క భూలోకము తప్ప

శ్రీకృ : అదెందు చేత నారదా!

నార : నీ విచ్చట నున్నావు గనుక.

శ్రీకృ: నే నున్నచోట సుఖముండదా!

నార : సుఖమున్నచోట నీ వుండవు ఎప్పుడెక్కడ అన్యాయము
అధర్మము ప్రబలునో అప్పుడెక్కడ అవతరించి
దుష్టశిక్షణము శిష్టరక్షణము గావించి శాంతి ధర్మా
లను స్థాపించు జగన్నాథుడవు నీ విచ్చట - నున్నావు
గనుక - ఇక్కడ సుఖశాంతులు లేవని తెల్లమగు
చున్నది.

శ్రీకృ: అయినదా నీ సమస్యయము!

నార : అసలు విషయమే అన్వయమగుట లేదు.

శ్రీకృ : ఏమిటది నారదా !

నార : ఘోషయాత్ర నాటి గోడు మరచి దుర్యోధనుడు
గోగ్రహణము చేసినను నీ దయవల్ల పాండవులు
అరణ్యాజ్ఞాతవాసములు విజయవంతముగా ముగించిరి
కదా. జూదమునాటి నిర్ణయము ప్రకారము పాండ
వులు తమ అర్ధరాజ్యమును తమకు తిరిగి యిమ్ముని
అడిగినను ధార్తరాష్ట్ర లంగీకరించుట లేదు కదా !
అయిన యుద్ధము తప్పదా !

శ్రీకృ : ఏమో! ఎవరు చెప్పగలరు !

నార : దుర్యోధనుడు బలములను సమకూర్చుకొనుచున్నా
డట. మరి పాండవులు నీసాయము కోరలేదా!

శ్రీకృ : నా సాయమా! నేనేమి చేయగలనయ్యా !

నార : అవును పాపము. వెన్నమాత్రము తినగలవు !

శ్రీకృ : అదియును చిన్నతనమందు.

నార : మరి యిప్పుడు మన్ను తిందువా !

శ్రీకృ : అమ్మ తిట్టినయ్యా నారదా!

నార ! ధరోటికి గట్టునను నీబుద్ధి పోనిచ్చుకొంటివా! వెన్నయు
లేక - మన్నును లేక - నీ బొజ్జలోనున్న వదునాలుగు
లోకములను ఏమి చేసితివయ్యా వాసుదేవా!

శ్రీకృ : నిత్యము నీవు తిరిగి చూచు చుంటివికదా! ఏమి కను
గొంటివి నారదా !

నార : హేకృష్ణపరమాత్మా ! మాయను జయించినవాడవు
నిన్ను మాటలలో జయింప గలమా ! పదునాలుగు
లోకములు నీలోనుండగా - ఆ పదునాలుగు లోకము
లందు నీవే నిండియుంటివే! నీ మాయను తెలియ నే
నెంతవాడను?

శ్రీకృ : సంకీర్తనము చాలించి సమాచారము తెలుపుము.
కారవులతో బాటు పాండవులు కూడ యుద్ధమునకు
సిద్ధమగు చున్నారా?

నార : అనియే వింటిని.

శ్రీకృ : అయిన నీ కడుపు నిండునన్నమాట.

నార : నీ మనోరథము పండును గూడ.

శ్రీకృ : గట్టిగా మాట్లాడకుము. గోడలకు చెవులుండును.

నార : ఉన్న నేమి! కన్నులకు చెవులకు దొరకువాడవానీవు?

శ్రీకృ : నీకుదొరకకుండ తప్పించుకొన్న దేప్పుడునారదా?

నార : నాతో కాపురముచేసి అరవైమంది బిడ్డలకు తండ్రి
వైన నాడ్డైన నాచేతికి చిక్కితివాస్వామి!

శ్రీకృ : నీవు గోరినచో ఈ యణమున చిక్కకుందునా!

నార : దేవా: ఆ అనుగ్రహమే సర్వదా నాపై నిలుపుము.

శ్రీకృ : దృపద పురోహితుని ప్రయత్నము విఫలమైనది. అటు
నుంచి సంజయునిచేత వట్టి యూరట మాటలు చెప్పిం
చితిరి. ఇటునుంచి రాయబారము వలదా! ధర్మజుడు
తప్పు పడునా!

నార : అయిన పాండవదూత ఎవరు?

శ్రీకృ : నేనే! శాంతి దూతను కదా!

నార : ఆహా! ఏమి చిత్రము స్వామీ నీలీలలు! నీకై కౌరవ పాండవులను సృష్టించి కయ్యము మొగిపించి పైగా రాయబారివై సంధిసంప్రదంపులు జరిపెదవా?

శ్రీకృ : అవును నారదా! ఇది రాజకీయము. రాయబారిని మాత్రమే కాదు - యుద్ధములో సవ్యసాచికి సారధిని గూడ.

నార : ఘటనా ఘటన సమర్థుడవు. ఏమిచేయలేకుండువు?

శ్రీకృ : నారదా నిద్దురవచ్చుచున్నదయ్యా [పగంతును]

నార : సర్వకాల సర్వావస్థలయందును సకల చరాచర జగత్తును నిండియుండు సర్వాంతర్యామికి నిద్దురమైకమా? మాయామానుషవిగ్రహా! వటవృతశాయిపై క్షీర సాగర తరంగమాలికా డోలికల నూగిన నిను బంగరు టుయ్యాలనుంచి జోలపాడిన కౌశల్య యశోదలెంత అదృష్టవంతురూ!

శ్రీకృ : నీవుగూడ జోలపాడరాదా! నేను వలదంటినా?

నార : అవును కృష్ణా! ముల్లోకములకన్న ముందు పుట్టిన వాడవయ్య ముసలితనములేని ముద్దుబాలుడవు కదా! సరియే! హాయిగా నిద్రపొమ్ము [ఊయలలూపుచు పాడును]

జో అచ్యుతానంద జోజో ముకుందా
లాలి పరమానంద బాలగోవిందా ! జోజో

శ్రీకృ ; నారదా ! యుగయుగాలనుంచి అదేపాట విని-విని
విసుగెత్తినదయ్యా ! ఏదైన కొత్తపాట పాడుము !

నార : సరియేస్వామీ ! (అడుగులు వేయుచు పాడును)

అందా చందాలవాడా

గోవింద దేవ బృందావన మేలువాడా

॥అం॥

రాధమ్మతోగూడి రాసలీలలేయాడి

మురిపాలను తూగాడి మురళి మోవిపై ననిడి

ముల్లోకాలనుగూడ మురిపించితివిపాడి

॥అం॥

శ్రీకృ : అయ్యో నారదా ! అదటయ్యా జోలపాట ! భజన
చేయుచు భరతనాట్యమాడిన నిద్రపట్టునా !

నార : ఈ పాటవినుముస్వామీ (కదనరంగ గానముచేయును)

నిద్రపో ! నిద్రపో ! నిద్రపోరా

భద్ర సచ్చిదానంద నిద్రపోరా

॥ని॥

కంటిమీద రెప్పవోలె కాచియుందురా

చంటిపాప వోలె నిన్ను చూచుకొందురా

కలతలుమాసి కలలురాని

తెలివొందని నిద్రపోరా

॥ని॥

శ్రీకృ ; అయ్యయ్యో నారదా !

నార : ఏమయ్యా సాధనా ?

శ్రీకృ ; నీపాట యుద్ధము చేయుటకా నిద్దుర పుచ్చుటకా ?

నార ; ఆ రెండింటిలోను అనుభవములేనివాడను స్వామీ

శ్రీకృ : లలితముగా పాడుమయ్యా !

నార ; తెలిసినదిస్వామీ! (దుఃఖంతో పాడును)

అయ్యా! అయ్యా!

అయ్యా అని వేడినా ఆలకించివేమయ్యా

ఆగజేంద్రమునకై న నేనుసాటిరానయ్యా || ౧ ||

శ్రీకృ ; అజ్ఞోలపాట కాదయ్యా! శోకగీతం ! నీవు సంగీత
కళాకోవిదుడవుకదా! ఇదేమి జ్ఞోలపాటయ్యా !

నార ; నీ దొంగనిద్దురకు తగిన గానమే స్వామీ !

శ్రీకృ : సరిసరి! హాయిగా ఆహ్లాదకరముగా పాడుము.

నార : అటులనేస్వామీ (పాడును)

దినదినము పాపడిని దీవించిపొండి

దేవలోకములోని దేవతల్లారా

|| ౨ ||

నిదురలో నాబాబు నవ్వుకొనుచుంటాడు

పృథివిపై భారమ్ము పెరిగిపోవుటచూచి

కోపాన నాబుజ్జి కనుబొమలు ముడిచేడు

పాపాత్ములే పూజలందుకొనుటచూచి

|| ౩ ||

నరహంతకుతే నేడు దొరబాబులై నారు

పరపీడనాపరులై ప్రభువులై పోయారు

ఎవరి దృష్టులుసోకి ఏకీడు రాకుండ

అవతారమూర్తికే ఆపదలు రాకుండ

|| ౪ ||

శ్రీకృ ; (కన్నులుమూసికొని) నారదా! నారదా!

నార ; ఓయి భగవంతుడా! దొంగనిద్దరలో కూడ కలవ
రింతలా !

శ్రీకృ; సద్దుచ్చేయక ఆ సువర్ణాసనముపై కూర్చుండును.

నార ; నీయూజ్జ! (వీతమును కాళ్ళదగ్గరకు లాగి కూర్చుండును)

శ్రీకృ; పాదములచెంత కూర్చుండునది భార్య! నీవు -

నార : వలదు వలదు మహాప్రభో! ఆ యనుభవము చాలు!

శ్రీకృ; అట్లయిన తలవైపున కూర్చుండుము.

నార ; మొత్తముమీద నాచేత వీతములు మోయించు
చుంటివి. చూడవచ్చినచుట్టముచేత పామును చంపించి
నట్లుగా నాచేత నింకేమి చేయింతువు! (వీతమును
తలవైపువేసి) సరియే! వీతమును నీతలవైపున వైచితిని.

శ్రీకృ; కూర్చుండుము.

నార : (కూర్చుని) ఆ ! కూర్చుంటిని. ఏమిటి సెలవు ! ....
మాట్లాడవేమయ్యా మహానుభావా! నన్నేమి చేయ
మందువు ! (దగ్గరకు వెళ్ళి) ఈ మానమున కర్థమేమి
స్వామీ !

దుర్యో; (వచ్చి) నారదులవారా! ప్రణామము ముసీంద్రా!

నార ; ఓ హో హో , కౌరవ చక్రవర్తి దుర్యోధనుడా !
సార్వభౌమా! ఆ కనకపు సింహాసనముపై కూర్చుం
డుము.

దుర్యో; గోపాలుడు పగటిపూట నిద్రించుచున్నాడే!

నార ; దామోదరునకు పగలుగాక రాత్రి తీరిక యెక్కడిది !

దుర్యోధనుః ఇతనికి నిద్రాభంగము చేయుట మంచిదికాదు.

నార : కావుననే ఆకనకపు సింహాసనముపై విశ్రమింపుము.

దుర్యోధనుః మంచిది (కూర్చుండును)

నార : (అలోచించి తలపంకించి) కానీ సుయోధనా! నీవంటి సామ్రాట్టు వచ్చి వెరిగోపాలుని మ్రోలవేచియుండుట రాచపాడికాదు. మేలుకొలుపుదుమా గోపాలుని !

దుర్యోధనుః అవసరార్థినికదా! వేచియుండుట ధర్మము.

నార : ఇట్టి స్థితిలో నెవ్వరైన చూచినచో నెంత నగుబాటు! నీయంతటి చక్రవర్తి వెన్నకుమన్నుకు భేదముపాటింపని స్త్రీలోలునికై పడిగాపులు పడియుండుటయో ! [వీధిలోనికి చూచి కంఠారుగా] సరి సరి! అర్జునుడు వచ్చుచున్నాడు. అతనిదృష్టిలో నీవు చులకనయగుట నాకు సమ్మతముగాదు. శ్రీకృష్ణుని మేలుకొలుపుదము. [తలవైపునిలచి] కృష్ణా! కృష్ణా! మేలుకోవయ్యా నరసఖా! మేలుకో !

శ్రీకృష్ణుః [లేచి కూర్చుని కన్నులు తుడుచుకొనుచుండును]

అర్జున : [వచ్చి] మహాత్ములకు వందనములు.

శ్రీకృష్ణుః [చూచి] అర్జునా! రావోయి! రా! [కొగలించుకొనును]

అర్జున : నీ పరిష్కారముచే పవిత్రుడనై తిని బానా!

శ్రీకృ: అర్జునా ! ఎన్నాళ్ళయినది నిన్ను చూచి ! ఎక్కడ నుంచి రాక !

అర్జు : ఉపస్థావ్యము నుంచియే బావా!

శ్రీకృ: అందరు కుశలమేకదా!

అర్జు : నీ దయనల్ల తేమమే వాసుదేవా!

శ్రీకృ: ఎక్కడికీ ప్రయాణము? మరల భూప్రదక్షణమా!

అర్జు : లేదు బావా! నీ దర్శనార్థమే వచ్చితిని.

శ్రీకృ: అయిన నన్ను మేలుకొల్పినది నీవేనా,

నార : [ఎదుటకువచ్చి ఇదేమి న్యాయము! ముందువచ్చిన వారెందుకును కొరగాకుండ బోయిరి. సమయమునకు వచ్చిన సవ్యసాచి చంక కెక్కినాడు.

శ్రీకృ: నీవు తలకే యెక్కుము నారదా! వలదందునా !

నార : పర్వతమునే కొనగోటినె తినవాడవు. నీకు నాబోటి యర్భకులు బగువా గోవర్ధన గిరిధారీ !

శ్రీకృ: అర్జునా! అలసి వచ్చితివి లోనికరుగుదము రమ్ము. [చేయపట్టుకొని అటుతిరిగి సంభ్రమాశ్చర్యములతో] ఎవరు! దుర్యోధన చక్రవర్తియా! ఇదికలకాదు గదా! కౌరవంశవర్ధనా! సకలైశ్వరిజ్జితాఖండలా ! అఖండ భూమండలాధిప మండనా! మానధనా సుయోధనా నీవెప్పుడు వేంచేసితివయ్యా!

దుర్యో: నీవు నిదించుచుండగా వచ్చితివయ్యా!

శ్రీకృ: మరియింతసే పెచ్చట నుంటివి కౌరవేశ్వరా !

నార : కనకపు సింహాసనమున గూర్చుండ బెట్టితిని.

శ్రీకృ : నేనటువైపు ముఖము బెట్టి పరుండుటవల్ల చూడలేదు.

నార : పోనిమ్ము పెడచా ఖము పెట్టుకున్న నదియేచాలు.

శ్రీకృ : నన్నెవరో నిద్రలేపితిరి. లేచినవెంటనే అర్జునుని చూచితిని.

నార : కృష్ణా! లేచినవెంటనే చూచితివో - చూచిన వెంటనే లేచితివోగాని-నిన్ను నిద్రలేపినది నేను.

శ్రీకృ : నీ వెట్లన్నను-ముందుగా అర్జునునేకదా చూచితిని.

నార : ఆమాటమాత్రము నిజమే ?

దుర్యో : ముందు వెనుకలభేదమేగాని అందర మొక్కటేకదా !

నార : పరమ సత్యము. వేదాంతసారమునే చెప్పితివి.

శ్రీకృ : నారదా! నిద్రలోనుండి కౌరవచక్రవర్తికి తగిన విధముగా స్వాగతము చెప్పలేకపోయితిని. మేలుకొన్న పిదపగూడ చక్రవర్తిని చూచిన యానందముతో మనసెక్కడోనున్నది. నీ వైన చెప్పితివా !

నార : నీమనసెక్కడో నున్నది. నామనసు నీపై నున్నది. నేనేమి చేయుదునయ్యా పరంధామా !

శ్రీకృ : ధాజ రాజా! ఆలశ్యమునకు అన్యధా భావింపకుము. రమ్ము. లోనికరిగి ఆతిథ్యము గైకొందువుగాని.

దుర్యో : దారిలో ఛేదిపురమున అన్నియును ముగిసినవి.

శ్రీకృ : అవునుతే, నా యింట తిందువా ! నీ కేమియు గానివాదను.

నార : సుయోధనా ముందరి కాళ్ళకు పడుచున్నవయ్యా బంధములు నీ కేమియీ గానివాడట! బొనన్నగాని విడువకు.

శ్రీకృ : రారాజా! నిన్ను చూచిన ఆనందముతో మాటలు వచ్చుటలేదు.

నార : అనురాగము పెనవై చుకొని పోయినది.

శ్రీకృ : కర్ణ శకుని దుశ్శాసనులు - భీష్మ ద్రోణ కృపాశ్వద్ధామిలు-గాంధారి ధృతిరాష్ట్రులు ఔమమేకదా!

దుర్యో : ఔమమే శృష్టా!

శ్రీకృ : అయ్యయ్యో! మాటల సందడిలో అడుగ మరచితిని. నీవచ్చినపని బిప్పి నన్ను ధన్యాని చేయుము.

దుర్యో : నీవు కౌరవ పాండవులకు సమానుడవేకదా.

శ్రీకృ : కేనందరకు సమానుడనే.

దుర్యో : కావున రాబోవు కురుపాండవ యుద్ధములో ముందుగా వచ్చి నాకు సహాయము చేయవలయును.

శ్రీకృ : నీవు ముందువచ్చిన మాట నిజమే!

నార : అందులకు సాక్ష్యము నేను.

శ్రీకృ : కాని నేను ముందుగా అర్జునని చూచితిని.

నార : అందులకు గూడ నేనే సాక్ష్యము.

శ్రీకృ : నా కిరువురును సమానులే! మీ కోరికలు తీర్చుటలో ముందు వెనుకల క్రమము పాటించును. అర్జునుడుకూడ అందులకే వచ్చెనేమో! ఏమర్జునా!

అర్జు : ఆర్తతాణ పరాయణా ! మేము యుద్ధము కోరము
చేయవలసి వచ్చినచో వెనుదీయము. సంధిచేసి యెల్ల
రను గాపాడుమని ప్రార్థింప వచ్చితిని.

నార ; సాగనిమాట! కృష్ణా! నీవు మాకే సహాయము చేయ
వలెను.

శ్రీకృ : ఇరువురు ఏక కాలమందే ఏక కార్యార్థమై వచ్చితిరి.
గావున సహాయ మిరువురు సమానముగా పొందుట
పాడి. నాసర్వశక్తులను రెండు భాగములుగా విభ
జింతును. అందు మీ యిష్టము వచ్చినదానిని కోర
వచ్చు. ఒక్క నియమము. మాత్రము పాటింప వల
యును.

నార సుయోధనా! ఆ పన్నాగము కవిపట్టుము.

శ్రీకృ : నేను ముందుగా అర్జునుని చూచుట చేతను-ఇరువురిలో
అర్జునుడు చిన్నవాడు అస్వతంత్రుడు గావుట చేతను
ముందుకొరు అవకాశము అర్జుననిది.

అర్జు : ధన్యుడను మహానుభానా.

దుర్యో : కృపా! ఏమా రెండుభాగము ?

శ్రీకృ : నాచెంతనున్న పదివేలమంది యాదవ వీరులు-
నారాయణాఖ్యులు కంచు రథములతో సహా ఒక
భాగము.

నార : దుర్యోధనా చాలానయ్యా ! ఇక దేవదేవుడే ఎదుట నిలిచినను ఆయుధము పట్టజాలడు.

దుర్యో : రెండవ భాగమేమి కృష్ణా!

శ్రీకృ : నేనొక్కడను ఒక భాగము. యుద్ధము చేయును. బుద్ధికి తోచిన మాట సాయము మాత్రము చేతును.

నార : ఏమేమి ! పదివేలమంది మహావీరులు పరాత్పరునకు సమానమా! యుద్ధము చేయని లీలామానుష విగ్రహుడు అలంకారార్థము రథముమీద బొమ్మవలె బరువుచేటుగాఁగ ప్రయోజన మేమిటయ్యా!

దుర్యో : మా గురుదేవులు బలరాములవారెందు!

నార : ఆయన తీర్థయాత్రల కరిగెనుగదా.

శ్రీకృ : అన్నయ్య ఎవ్వరితోను చేరడు.

దుర్యో : బలదేవుడే తేనిచో పదివేలమంది కాదుగదా - పది కోట్లమంది సాండవిపక్షమైనను మాకు భయములేదు.

నార : తియిన మనకీ మాయలమారి కృష్ణుడు తప్పడా సుయోధనా! ఎంతదూరము వచ్చితివి! వృథాయైనది.

అర్జు : ఇక కోరుకోవచ్చునా బావా!

శ్రీకృ : అవశ్యము. నిస్సంకోచముగా వలసినది గైకొమ్ము.

అర్జు : ఇదే నా దైవమును ధ్యానించి నా యిష్టమును ప్రకటించును. [కన్నులుమూసి ధ్యానముచేయును]

నార : సుయోధనా! బలమునంతయు అర్జునుడు తన్నుకొని పోవును. వట్టిగొడ్డు తాకట్టువలె నీకినిర్గుణుడుతప్పడు.

అర్జు : ఆత్మలేని శరీరమువలె కృష్ణులేని పాండవులు తేజో
రహితులు! పరంధామా! నీవే మా భాగము

నార : అంతే అర్జునా! ఇక మాట మార్చుటకు మేమంగీక
రింపము. సుయోధనా! భలీ భలీ! పదివేలమంది మహా
రథులు కంచురథములతో సహా నీ భాగమైరి. దీనితో
నీ సైన్యము పదునొకండు అక్షౌహిణీల సంఖ్యకు
పూర్తియైనది.

దుర్యో : అవును మునీంద్రా! కృష్ణా! నా భాగము నా
యధీనము చేయుము.

శ్రీకృ : వారు నీవారే! నీతో కాటే! నిశ్చింతగ నుండుము.

దుర్యో : అయిన నాకు సెలవు గోపాలా!

శ్రీకృ : కౌరవ చక్రవర్తికి హృదయపూర్వకమైన వీడ్కోలు.

దుర్యో : సెలవు మునీంద్రా! [బయటకు వెళ్ళిపోవును]

నార : [కృష్ణుని చేయిపట్టుకొని దూరముగా తీసికొని వెళ్ళి]
ఏమయ్యా మహానుభావా! పదునెనిమిది అక్షౌహిణీల
సంఖ్యకు పదివేలమంది తక్కువైతిరా యేమి కడకు
నీవారినే పంపుచుంటివి.

శ్రీకృ : కాలచక్రమాగదు. కాపములు మానవు.

నార : అవునవును. యదువంశమున ముసలము పుట్టినదికదా
వారి కాపమాసన్న మగుచున్నది.

శ్రీకృ : జోష్యము చెప్పి నాగుండెలపై నిప్పు పెట్టకుము.

నార : ఓహో! అవునుసుమా! (గట్టిగా నవ్వును)

అర్జు : ఏమి ముసీం దా అంత గట్టిగా నవ్వుచుండిరి !

నార : నీ నగుబాటుపనికి నవ్వవలదా మరి! నవరత్ననిధులకై సముద్రమును తోడిపోసి కడకు నత్తగుల్లను పట్టు కొన్నట్లుగా చివరకీ వాసుదేవునా కోరుకొంటివి ! ఇతడు స్థిరుడు కాడయ్యా, ఎవరెవరో పిలుచుచుందురు. ఎక్కడెక్కడికో పోవుచుండును. సమయమునకు నీకు చేతికందునా ?

శ్రీకృ : అవునర్జునా! శూరులు రణరంగదోస్సారులు అగు పదివేలమంది మహారథులను కాదని ఆయుధముపట్టని నన్నేల కోరితివయ్యా !

అర్జు : మహాత్ములారా! నన్నెందులకిట్లు కవ్వించెదరు! పది వేలుకాదు పది కోట్లమందియైన నీ యనుగ్రహమునకు సాటివత్తురా పరమాత్మా!

నార : ఆయుధము పట్టని పరమాత్మునిచే నేమి చేయింతు వయ్యా! గుట్టములు తోలింతువా యేమి !

అర్జు : నాకంతకన్న మహాభాగ్యముకలదా స్వామీ! పరం ధామముడు పార్థసారథి కాలవయుననియే నా వాంఛి తము సారథి పార్థునకుగాదు. కురుక్షేత్ర రణరంగ కార్యనిర్వహణకే సారథి.

శ్రీకృ : నారదా! నీవున్నచోట నుండవుకదా. లేనిపోని జ్ఞాప కములుచేసి నా తలమీదకు దెచ్చితివి. కర్ణునిముందు నా పాత్రేమగునో !

అర్జు ; చతుర్వేదముల సారము శౌరి సారథిగానుండ-జండాపై
కపిరాజు కూర్చుండ - దేవదత్తము మ్రోగుచుండ -
గాండివ పాశుపతాస్త్రములు చేతినుండ భీష్మద్రోణ
కృపాశ్వత్థామ కర్ణ దుర్యోధన దుశ్శాసన సౌబలాది
సమస్త కౌరవ సేనను ఒంటరిగా జయించి నీదయకు
పాత్రమైన నేను రథినైయుండ కర్ణుడు తలయెత్తి
చూడగలడా మహాత్మా!

శ్రీకృ; నీ యాత్మ విశ్వాసమునకు మెచ్చితిని. నీకు జయ
మగుగాక !

నార : నీవన్న మాటసాయమప్పుడే ప్రారంభించితివే!

శ్రీకృ; వట్టి మాటమాత్రమేకదా నారదా !

నార : ఆమాట చాలదా సర్వమును చక్కబెట్టుటకు !

అర్జు ; అదే కరుణ నిరంతరము జాపుము కృష్ణా! నిన్ను రాయ
బారమునకు బంపుటకు మా అన్నదమ్ములు ద్రౌపదియు
నిచ్చటకు వచ్చుచున్నారు. నేను ముందుగా వచ్చితిని.

శ్రీకృ; రానిమ్ము. అంతదనుక నీవు విశ్రాంతి కై కొందువు
గాని లోనికరుగుదము. రమ్మ నారదా!

[ముగ్గురులోనికి వెళ్ళుచుండగా తెరపడును]

కౌరవ పాండవీయం

అ యి ద వ ర ం గ ము

[తెరబయట నారదుడు పాడుచు వచ్చును]

నార ; మానవత్వమే వికసించిందా

దానవత్వమే నశియించిందా

నీ గాథలలో బోధనలు

నీ మాటలలో మర్మములు

మానవజాతికి మహాదర్శనములు

!మా!

ప్రజలను కాదని పరిపాలింప

పదవికి చెడునను సత్యముచూప

కొండకు పూజలు చేయించి

ఇంద్రుని గర్వము నణచితివి-ప్రే

పల్లెను స్వతంత్రము చేసితివి

!మా!

జీవుల హింసింప చేయగ రాదని

గోవులగాచి చూపితిని

గురువులమీద భక్తి వలయునని

బడిలోచేరి చదివితివి - స్నే

హితుడు కుచేలుని బ్రోచితివి

!మా!

మానవులందరు ఒకటే జాతి

మనకేలా యీ భేదములని

సా|తాజితిని జాంబవతిని

సతులుగ నొకచో నేలితివి - బా

ణాసుర కూతును దెచ్చితివి

|మా|

[పాట పూర్తికాగానే నారదుడు వెళ్ళిపోవును. తెరలేచును. శ్రీకృష్ణుని మందిరము తగినన్ని అననములు అందముగా నమర్చబడి యుండును. ముందు దొప్పది వెనుక భీముడు లోవలనుంచి వత్తుడు.]

[దాస; నాథా! మీ అన్న చేయు సంధి ప్రయత్నములు వింటిరా !

భీము; వింటిని దేవీ! వింటిని.

[దాస; వినికూడ పట్టనట్లు కూర్చున్న అర్థమేమి !

భీము: మేము అన్నమాటకు జవదాటని వారముకదా.

[దాస: మరి నాడు కౌరవసభలో మీరన్న మాటలు!

భీము : అదియే బాధాకరముగా నున్నది.

[దాస: నా బాధ మీకర్థము కాకున్నది. మీ ప్రతిజ్ఞ జ్ఞాపకము లేదా :

భీము : జ్ఞాపకము లేక కాదు - అన్నగారి అనుమతి లేక !

[దాస; అది యీ జన్మలో మనకు దొరకదు. కార్య నలుగురిముందు దారుణమైన పరాభవము పొందినను - పన్నెండు సంవత్సరము లరణ్యములో పడరాని యిదుములు పడినను అజ్ఞాతవాసములో దాసివృత్తిచేసినను మీ అన్నకు చీమకుట్టివట్టులేదు. అదేమి శాంతమో!

భీము : ఆయన శాంతమునకు అంతము-శ్రద్ధము తెలియుట లేదు.

ద్రౌపది : నాధా! నిజముగా నేను మీమీద నాసతో బ్రతుకుచున్నాను. లేకున్న నెప్పుడో అగ్ని ప్రవేశముచేసి యుందును. నా ప్రతినలు నా కోరికలు మీ మూలముగా తీరవలయును.

భీము : నా యారాటము గూడ నడియే దేవీ!

ద్రౌపది : ఈ వెండుకలుపట్టి యీడ్చిన యా చేయి తునకలు గావలయును,

భీము : నిన్ను చూచి తొడజూపిన రారాజు తొడలు విరుగవలయును.

ద్రౌపది : ఆశుభసమయ మెప్పుడు వచ్చునో!

భీము : మనకు కాలము వారికి కర్మము కలసిరావలయును.

ద్రౌపది : ఈలోగా మనకు ముసలితనము వచ్చును. యావన మంతయు సరణ్యములో గడిపితిమి వృద్ధాప్యములో రాజ్యభోగములు కలిగిననేమి! కలుగకున్ననేమి! వారు జీవితమంతయు భోగము లనుభవించిరి.

భీము : ఎప్పటికై నను నీకోరిక తప్పక తీరును!

ద్రౌపది : సాగంధిక పుష్పము తెచ్చుటకే అంత కష్టపడితిరే! ఇంక దుర్యోధన దుశ్శాసనులను బంపుట కెంతపడుదురో!

భీము : ఎంతకష్టమైనను నాప్రతిన చల్లించుకొందును.

[దౌప : నాకా నమ్మకము లేదు.

భీము : దేవీ! బక జనాసంధ కీచక హిడింబాసురులను సంహరించిన నా పరాక్రమమునే శంకించుచుంటివా?

[దౌప : అందులో మీఘనత యేమున్నది? ఆకలితోనున్న బకుని అన్నము తిందువు రమ్మని కొట్టితిరి. జరాసంధుని కొట్టుటలో శ్రీకృష్ణుని తంత్రము నాయపడినది. కీచకుని మోసగించి చంపితిరి. హిడింబాసురుని చంపుటలో మాసోదరి హిడింబి నాయపడినది.

భీము : దేవీ నన్ను కవ్వొంపకుము.

[దౌప : కవ్వొంచినను నవ్విపోయినను మీరు చేయగలిగిన దేమున్నది!

భీము : పాంచాలీ! ఇప్పుడేపోయి ఆ కౌరవులను చీల్చి చెండాడెదను.

[దౌప : [అడ్డగించును] నాధా! నాధా! నిజముగా కోపము వచ్చినదా!

భీము : అవును. ఆడినమాట నెరవేర్చ లేనివాడు-ఆలి కోరిక తీర్చలేనివాడు అసమర్థుడు, అటువంటి హీనమైన బ్రతుకు బ్రతుకుట నాకిష్టములేదు. చంపుటయో చచ్చుటయో నేడే తేలవలయును. [విసురుగా వెళ్ళబోవును]

[దౌప : [చేయిపట్టి] ఆగండిస్వామీ! మీరు కోపమును మరచిపోతిరో జ్ఞాపకముంచుకొంటిరో చూతమని అట్లంటిని, మన్నింపుడు.

భీము : నేను కోపమును మరచుటయా? కోపము యొక్క
రూపమే భీముడు.

ద్రౌప : నాకు తెలియదా? ప్రసన్నులుకండు. ఇది సమయము
కాదు.

భీము : సమయా సమయములతో నాకు నిమిత్తములేదు.
నా హృదయము ప్రతీకార వాంఛతో పలవరించు
చున్నది. [ఆమెను నెట్టి వెళ్ళబోవును]

ద్రౌప : (సూర్పుండబడి ఉత్తరీయముపట్టి) ప్రియా--(పాడును)
అలిగినా విడువనులే

చలమునవీ వె తొలగిపోయినా

॥అ॥

[లేచి] నా కనుసన్నలు నీ పదబంధము
నా చిరు నవ్వులు నీయెద గంధము
నా గళరవములు మురళీ స్వరములు
ఇన్నిటి వీడి యెటుపోదువులే

॥అ॥

నీ యభిమానము నను బ్రతికించును
నీ బలదర్పము నను గెలిపించును
నీవగమగసిరి నను మురిపించును
నన్నిట వీడి యెటుపోదువులే

॥అ॥

భీము : దేవి! నీ గానసుధాపాతముతో నా కోపాగ్ని చల్లార్చి
పోయినది.

ద్రౌప : నేను నమ్మను. కోపము చల్లారినదనుటకు గుర్తు ?

భీము : నమ్మాటకు నన్నేమి చేయమందువు ?

[దౌప : నవ్వుడు.

భీము : [చిరునవ్వు నవ్వును]

[దౌప : ఊహా! అది భీమసేనుని నవ్వుగాదు. భీమునకు అను
గ్రహము వచ్చినను పట్ట పగ్గములుండవుగదా! ఆ
నవ్వేది?

[భీముడు గట్టిగా నవ్వును, దౌపది కిలకిల నవ్వును అది విని
భీముడు మరింతగా విరగబడి నవ్వును. ఇంతలో లోపలనుంచి శ్రీకృష్ణుడు
నారదుడు ధర్మరాజు అర్జునుడు వత్తురు]

నాథ : ఏమయ్యా వృకోదరా! ప్రళయకాల పర్జన్య గర్జనవలె
విన్నవారి గుండెలదరు నట్లుగా నవ్వుచుంటివి - ఏమిటి
కథ?

భీము : ఏమున్నది స్వామీ! దౌపది నవ్వుచున్నది.

నార : అవునులే. నీ నవ్వు విని యెన్నాళ్ళయినదో? అరణ్య
వాసములో నవ్వులాలేవు అజ్ఞాతవాసములో నవ్వుట
కవకాశము లేదు. నేటికి కష్టములు గడిచి గట్టెక్కి
నారు. హాయిగా నవ్వుకొనండి.

ధర్మ : నవ్వులాట కిది సమయము కాదు. వాసుదేవుని రాయ
బారిగా కరిపురమునకు బంపవలెను. విషయము చర్చింప
వలయును.

శ్రీకృ : దర్మనందనా సావధానులము. అందరును గూర్చుం
డుడు. అర్జునా సకుల సహదేవులింకను రాలేదా!
[గూర్చుండును]

అర్జు : వారమ్మ చెంతకరిగిరి. ఈలోగా మీరుమాట్లాడవచ్చు.

శ్రీకృ : సోదరీ! నీ యభిప్రాయము గూడ కావలయును.

చెప్పుము బావా !

ధర్మ : యడునందనా రాయబారము జరిపి శాంతిని గాపా
డుమా. సంధిచేసి భరతచంశమును ప్రజలను రక్షింపుము.

భీము : అంధరాజు సంధికివ్వపడినను ఆ గర్వాంధుడు రాజ
రాజు పడనీయడు.

నార : నీవా దుర్యోధనుని మాత్రము మరువకుము.

ధర్మ : ఎవ రేమున్నను మనప్రయత్నము మనము చేయవలదా!

శ్రీకృ : వారివ్వపడరని తెలిసియు సంధియనుట నేరమువారిపై
రుద్దుటయే!

భీము : అదే నిజమైన నింక లేనిదేమున్నది! మదీయచండతర
గదాదండముతో కారవ వక్షఃకవాటములు బ్రద్దలు
కొట్టనా !

శ్రీకృ ; శాంతించుమయ్యా భీమసేనా !

భీము ; శాంతిపకచేయున దేమున్నది! నీ వరుగుచుంటివికదా
సంప్రదింపులకు:

నార : ఇంతకు రాయబార మేమని ధర్మరాజా !

ధర్మ : రెండవసారి జూదములోని నియమముల ప్రకారము
మే మరణ్యాజ్ఞత వాసములు విజయవంతముగా
ముగించితిమి గావున మా అర్థరాజ్యము మాకీయ
వలయును, అందులకే రాయబారము,

శ్రీకృ: అందులకు వారంగీకరింపనిచో ?

ధర్మ : అర్థరాజ్యముగాకున్న అయిదూళ్ళయిన యిమ్మనము.

నార : గ్రామమున కొకరుచొప్పన భిక్షుటనకా? ధర్మరాజు నకు పాతయలవాటింకను పోలేదు కృష్ణా!

భీము : ఛీ! ఛీ! భండన పండితులై న పాండునందనులకు ముష్టి పెట్టినట్లుగా అయిదూళ్ళు దానము కావలయునా! ఇంతకును కారణమా దుష్టదుర్యోధనుడు. యమ దోర్దండ సన్నిభమదీయ గధాదండముతో వాని శిరము ముక్కలు చేయుదును. [గధ నెత్తును]

నార : దుర్యోధను డిచ్చట తేడయ్యా! నీ గధడించుము. చేతగానివారు చాటుననే గట్టిగా మట్లాడుదురు.

భీము : అవును మునీంద్రా! యదార్థమునే పలికితిరి ?

నార : నే నబద్ధము లాడనయ్యా!

భీము : చేతగాని వారము గాకున్న భార్యను పదిమందిలో పరాభవింప జూచుచు నూరకొందుమా? మా చేత గాని తనమున కంతకన్న నిదర్శన మేమి కావలెను.

ధర్మ : శాంతింపుము నాయనా.

నార : శాంతమే భూషణము.

భీము : సిగ్గు విడిచినచో శాంతమే భూషణము. [గధను పడవైచును.]

అర్జు : అన్నా గధను పడవైతువేల! తీసికొమ్ము. [ఇవ్వబోవును]

భీము : వలదు, వలదు. శాంతమునకు దాని! పరమవైరము.

శ్రీకృ: వారై దూళ్లు ఇవ్వనిచో నేమని చెప్పమందువు !

ధర్మ : నలుగురు తమ్ములకు నాలుగుశృంగులైనా ఇమ్మనుము.

శ్రీకృ: ఏవా నాలుగుశృంగు !

ధర్మ : ఇంద్రప్రస్థము-యమప్రస్థము-ఆవంతి-వారణావతి!

నార : ఇచ్చినచో అయిదవది హస్తినాపురము అవునా !

ధర్మ : అవును మునీంద్రా!

నార : ఓహో! కౌరవ సామ్రాజ్యమునకు నాలుగుదిక్కుల నున్న నాలుగు దుర్గములు తమ్ములకు మధ్యనున్న హస్తినాపురము నీకు కావలయునన్నమాట! అవి ఇచ్చినచో సామ్రాజ్యమే ఇచ్చినట్లుకదా.

శ్రీకృ: [నవ్వి] మా బావ ధర్మజుడు మెత్తని పులి నారదా!

నార : ద్రుపద పురోహితునకు వారు చెప్పిన సమాధానమేమి!

ధర్మ : వాడి సూదిమొన మోవినంత నేలకూడ ఇవ్వము చేత నై నచో యుద్ధముచేసి తీసికొనుడు అని చెప్పిరట!

నార: నిజమే! యుద్ధము చేసినచో పూర్తి రాజ్యమే వచ్చును. కాని యుద్ధమునకు భయపడి సంప్రదింపులు జరుపుచుంటిరికదా.

శ్రీకృ: ఫాలాక్షుని గెలిచి పాశుపతాస్త్రమును గొన్న వల్లుణుడు - బక జరాసథ కీచక హిషింబాసురులను చంపిన భీమసేనుడు, దిక్కులను జయించిన నకులసహ

దేవులు తమ్ములుగాగల ధర్మరాజు యుద్ధమునకు
యయపడటమూ ?

భీము : కృష్ణా! యుద్ధము యుద్ధమని సంధి చెడగొట్టకుము.

శ్రీకృ: [నవ్వి] భీమసేనా! నీవేనా యీ మాటలన్నది !

నార : [నవ్వుచు] అసలు నీవు భీముడవేనా అని !

శ్రీకృ: ఏమిటీ మార్పు! సూర్యచంద్రులు గతులు తప్పిరా!

నార : లేదు లేదు భీముని మతి తప్పినది.

భీము : నారదమనీంద్రా నాకు మతితప్పినదా !

శ్రీకృ: కురుపతి పెందొడలు విరుగగొట్టెద - దుశ్శాసను
కొమ్ము పగిల్చి వెచ్చనెత్తురు కడుపారగ్రోలి పాంచాలి
కురులు కడిగి ముడివై చెద - అని ప్రగల్భము లాడితివి
కదయ్యా నాడు కొల్వులో! ఇప్పుడీ పిరికి మాట లేల
నయ్యా భోజనప్రియా !

భీము : వాసుదేవా! నేను పిరికివాడనా !

నార : భోజన పరాక్రమేగాని పోరాటపరాక్రమము లేనివారు
భుజశౌర్యమునకు బదులు వాచశౌర్యమునే ప్రక
టించురు.

అర్జు : మహాశయులారా! భీమగజేంద్రము నేల రెచ్చగొట్టె
దరు !

భీము : ఒక్కరును నా అంతర్యమును గ్రహింపజైరి.

నార : లాభము లేదయ్యా పాండవదూతా! ఎంతకో అంతకు
సంధి చేయుటయే మంచిది. అర్థగ్రామ మిచ్చినను

అంగీకరించి రమ్మ. భీముడు యుద్ధమునకు బెదురు
చున్నాడు.

భీము : [హుంకరించుచు లేచి] మునీంద్రా ! నేను బెదురు
చున్నానా ?

ధర్మ : శాంతింపుము భీమసేనా!

భీము : అంత మాటపడి యింకను శాంతించుటయీ ? కయ్య
ములు పెట్టు నీ జగడాల దయ్యము బెదిరిన బెదరును
గాక-వెన్నను దొంగిలించి గోపకాంతలచే కవ్వపు
రాట్లకు గట్టివేయబడిన యీ యాభీరుడు బెదిరిన
బెదరునుగాక-భీముడా యుద్ధమునకు బెదురుట! అర్జునా
ఆగధ నిటుతెమ్ము. [గధ నందుకొనును]

నార : కృష్ణా! శరణు శరణు!

శ్రీకృ : ఉన్న మాటన్న నంత ఉలుకేలనయ్యా!

నార : శపథములు మరిచి సంధియనుట జంకుట కాదా ?

భీము : పాండవులన్న మాటకు జవదాటరని యెరుగరా ?

శ్రీకృ : మరి దుర్యోధన దుశ్శాసనులకు చంపెదనని నీవన
లేదా ?

భీము : అవును, అంటిని.

నార : అప్పుడెట్లు-ఇప్పుడెట్లు అనుట జంకుట కాదా!

భీము : తంబురమీటు తంత్రాలమారికి - మాటలు దాటు
మాటకారికి అన్నమాటలన్న అర్థమేకాదా ! అన్న
మాట అనగా అగ్రజనానతి.

శ్రీకృ : అయిన పాండవు లగ్రజ నానతి దాటుట గాని-
తా మాడినమాట జవదాటుదురన్న మాట !

భీము : అసంభవము కృష్ణా! నీవరిగిన యగుగుడవుగాక. వారు
మెత్తురుగాక - భాగమిత్తురుగాక, నా ప్రతిజ్ఞాపాల
నకై ఆ దుర్యోధన దుశ్శాసనులను సంహరింపక
మానను?

నార : మరియొక ప్రతిజ్ఞా వలదు వలదు.

శ్రీకృ : అవును మొదటి మొక్కే యికను తీరలేదు.

భీము : గోపబాలురతో కోతికొమ్మంచులు గొల్ల భామలతో
గుజ్జనగుఱ్ఱు నాడుకొను నీకేమి తెలియునయ్యా
ప్రతిజ్ఞాపాలనము? గయుని విషయములో నీ ప్రతిజ్ఞ
నేమి చేసితివి?

నార : అవునయ్యా భీమసేనా? అటులడుగుమా.

భీము : నేనట యుద్ధమునకు బెదురుచున్నానట! గద పెట్టు
కొనుటయైన తెలియునా యీ గదాధరునకు?

నార : అవునయ్యా! పేరు పెట్టుకొనగానే సరిపోయినదా?

ధర్మ : భీమసేనా! మనకల్పతరువునా నిందించుచుంటివి?

అర్జు : అన్నా! పరంధామనా పరిహసించుచుంటివి?

ద్రౌప : ఆర్యపుత్రా! మొరటుగా ప్రవర్తింపకుము.

భీము : ఛీ! ఛీ! చివరకు స్త్రీ చేతగూడ మాటపడి నిగ్గుమాలి
బ్రతుకుచున్నాను. [గదనెత్తి] ఓ చండప్రచండ గదా
దండమా! ఆలినిబట్టి శత్రువులు బట్టలు విప్పు

చున్నను చూచుచు నూరుకున్న యీ అపాత్రుని
హస్తముల నుండుటకు నీకుకూడ కళంకము ఈ పనికి
మూలినీ శాంతము నీకును సరిపడదు. నాతల వ్రయ్యలు
చేసి నా రక్తముతో నీ కళంకము కడిగి కొనుము.

[తలపై కొట్టుకొన బోవును]

నార : [పట్టుకొని] ఆగవయ్యా భీమసేనా!

భీము : నన్ను విడువుడు మునీంద్రా! ధర్మజుడు యుద్ధము
చేయనీయడు. మాట నిలుపుకొనకున్నచో మీరు
ముల్లోకముల చాటింతురు.

నార : నానోట మాట దాగదయ్యా.

భీము : కావుననే నన్ను విడువుడు. సడిపడుటకన్న చచ్చుట
మేలు.

నార : కృష్ణా! అర్జునా! రండయ్యా! పట్టుకొనుడు. ఈ గధ
పదిబారువుల బరువున్నది. మోయలేకున్నాను.

ధర్మ : నాయనా భీమసేనా అన్నికష్టములకు కారణ భూతు
డను నేను. శిక్ష నేననుభవింప వలెను. ఆ గధ నిటు
లేమ్ము.

నార : ఇదిగో తీసికొమ్ము. (అందించుచుండును)

అర్జు : కృష్ణా! చినుకు చినుకు గాలివాస చేసితివే!

ద్రౌప : అన్నా! ఆర్యపుత్రుని వారింపుము.

ధర్మ : సంధి జరిగినను జరగకున్నను నాకనవసరము. నేను
న్నంతవరకెవ్వరికి సుఖశాంతు లుండవు. ఇన్ని యిక్క

ట్లకు కాతణము నేను గావున ఈ గథతో నా తల
వ్రయ్యలు చేసికొందును. [కొట్టుకొనబోవును]

శ్రీకృ: (పట్టుకొని) ధర్మజా! నీకుకూడ మతిభ్రమణము కలిగి
నదా? (గద తీసికొని) లోనికి వెళ్ళి విశ్రాంతి గైకొ
నుము.

ధర్మ : (విసురుగా లోనికి వెళ్ళును)

శ్రీకృ: వృకోదరా! నీకేలనయ్యా యీ తొందరపాటు? నీవే
లేకున్న నిక కారవ చతురంగ సేనామాహాటవిని కార్చి
చ్చువలె దహించు వారెవరయ్యా!

నార : భీమసేనా! మరచితివయ్యా కారవులు చేసిన ద్రోహ
ములు!

శ్రీకృ: పౌరువము గలవాడెవ్వడైన మరచునటయ్యా?

నార : నిద్రపోతున్న నిన్ను త్రాళ్ళతోగట్టి గంగలో త్రోయ
లేదా!

శ్రీకృ: అందులకు వారి స్త్రీల పసుపుకుంకుములు గంగలో
కలుపవలదా?

నార : నీ అన్నమునందు విషము కలుపలేదా వారు!

శ్రీకృ: అందులకు వారి ముక్కుల రక్తము పిండవలదా !

నార : మిమ్ము లక్కయింట బెట్టి నిప్పుపెట్టలేదా వారు !

శ్రీకృ: అందులకు వారి గుండెలలో నిప్పుమండింపవలదా !

భీము : అవును అన్నియును నిక్కముగా చేయవలసినవే!

శ్రీకృ : అయినచో నిదిగో యీ గద తీసికొనుము.

నార : తీసికొని ప్రస్తుతము నీ భుజముననే వైచుకొనుము.

భీము : [గఢ తీసికొని] నాప్రియమైన గఢాదండమా తోందర పడకుము. అనతి కాలములోనే నీ రక్తదాహము తీర్తును. (భుజమున వైచుకొనును)

శ్రీకృ : కౌరవసభలో నీమాటలుగా నేమని చెప్పకుందువు?

భీము : ఓరీ కౌరవహంతకులారా ! అన్నమాటకు కట్టుబడి మా అర్థరాజ్యము మాకిందు. లేదా ప్రళయ భీకర యమదోర్ధ్వంధసన్నిభచండ ప్రచండ గఢాదండముతో మీ తలలను బొంగరములవలె చెండాడెదను. అని నామాటలుగా చెప్పుము

శ్రీకృ : లోనికి వెళ్ళుము. మృష్టాన్నము సిద్ధముగా నున్నది.

భీము : [లోనికి వెళ్ళుచుండును]

నార : భీమసేనా ! మా భోజనములు కాలేదు. ఆ మాట మరువకుము.

శ్రీకృ : సోదరీ నీ యభిప్రాయమేమి!

ద్రౌప : అన్నా సంధి ప్రయత్నము నాకివ్వములేదు. చేత నైనచో యుద్ధముచేసి సర్వమును తీసికొనవలయును. లేదా అన్నియును విడిచి అరణ్యమునకు భోవలయును. ఇనాడు కౌరవ సభలో ప్రతినలు పలికిన మగరాయుల్లు సగ మాడువారై సంధికి సంబరపడుట సిగ్గుచేటు, నాకు సమ్మతము కాదు.

నార : అర్జునా వినుచుంటివా !

అర్జు ; దేవీ! శాంతము వహించుము

ద్రౌప ; శాంతముగాక చేయునదేమున్నది? సగమాడుదియైన
సవ్యసాచి మరల మగవాడుగా మారి యేమి ప్రయో
జనము? పనుగధ భుజమున వైచుకొని తిరుగు వాయు
నందనుని లావును - గాండీవము చేతబట్టి యూరేగు
విజయుని పరాక్రమము ఇంకెందులకు కాల్పనా ?

అర్జు : పాంచాలీ! తొందరపడకుము.

ద్రౌప ; హు! తొందర, పదమూడు సంవత్సరముల నుంచి
సహించుచున్నను నా సహనమున కంతములేదా? ప్రతి
నలు చేసిన పెద్దలు ఆపని తమకు చేతగానిచో మూలన
గూర్చుండవచ్చును. ఉపపాండవులు అభిమన్యు ఘటో
త్కచ కుమారులే సర్వమును నిర్వహింపగలరు.

అర్జు ; దేవీ ఆవేశములో విచక్షణారహితవు గాకుము.

ద్రౌప ; ఎవరికి చచ్చినను నాకు మాత్రమింకను ఆవేశము
చావలేదు. అవమాన పరితాపాగ్నితో నా హృద
యము దహించుకొని పోవుచున్నది. నా సహనము
సన్నగిల్లినది. అన్నా! భారమంతయు నీది. నాపగ
చల్లారవలె. నా అవమానమునకు బడులు చేయవలె !

శ్రీకృ ; మందిది అర్జునా! నీవే మందువు !

అర్జు : కర్ణుని బలముచూచికొని యుద్ధమున కువ్విఘ్నరీనచో
రణరంగమున కర్ణుని ఖండ ఖండములుగా ఖండింతు
ననుమా.

శ్రీకృ : మీ ధర్మ నిరతిని శాంతి ప్రియత్వమును చాటుటకు
లాంఛనముగా రాయబారము జరుపవలెను. తేనిచో
నితర రాజులు మీకు సాయపడరు. ప్రజలకు మీపై
సానుభూతి కలుగదు. కావుననే నేను హస్తినకుబోయి
రావలెను. నారదా నీవుకూడా రమ్ము.

నార : నీమాట దాటగలనా దేవా!

శ్రీకృ : మీరీ రుక్మిణీగృహమున విందారగించి సిద్ధముగ
నుండుడు. నేను సత్యభామా మందిరమునకేగి వచ్చి
నకుల సహదేవుల అభిప్రాయములు విని అటుపై గజ
పురమున కేగుదమా.

నార : సత్యభామా దేవి అనుమతి పొందవలయునా!

శ్రీకృ : తేనిచో మరల బొప్పికట్టింతువు.

నార : హరి హరి! శృంగార రస సామ్రాజ్య పట్టభద్రుడవై న
నీ గారడీకి నేనా కారణము! పన్నాగము వీది. పని
నాదు.

శ్రీకృ : మంచిది రండు. లోని కరుగుదము.

(అందరులోనికి వెళ్ళుచుండగా తెరపడును.)

కౌరవ పాండవీయం

ఆ ర వ ర ం గ ము

[తెరబయట నారదుడు పాడుచు వచ్చును.]

నార ; రమారమణా! దయాభరణా!
సురాధిప సేవితచరణా!

||రమా||

పదవులకై పోరాటం
పెదవులకై ఆరాటం
బాగుపడదొకో యీ లోకం
మూగ పజలకేనా శోకం

||రమా||

ప్రతిచోటా ఉపన్యాసం
ప్రతిమాటా దగా మోసం
పంచి పెడుదురా భూభాగం
వంచితులకేనా యీభోగం

||రమా||

కొంగలకా సందేశం
దొంగలదే యీ దేశం
వినరు మహాత్మా నీమాట
జనుల మెప్పుకే నీ పాట

||రమా||

(పాట పూర్తికాగానే నారదుడు వెళ్ళిపోవును. వెంటనే తెరలేచును.
అది దుర్యోధనుని విలాస క్రిడామందిరము. కర్ణ దుర్యోధనులు చదరంగ
మాడుచున్నారు. నర్తకి నాట్యము జేయుచున్నది.)

నృత్య గీతం :

సరిసరి అందాలు
గమనించినా చాలు
పడములదరి బా
నిసలగుదురు నాకు

||సరి||

భూజనముల నెలరాజగుగాక
స్త్రీజనముల వలరాజగుగాక
సొగసరి నలకూబరుడేయైన
మగసిరిగల శ్రీవరుడేయైన

||సరి||

వయసు పొంగుల వన్నెల జంటలు
సొగసురంగుల కన్నుల పంటలు
మరపురాని తొలి వయసు వరాలు
తిరుగులేని సుమశరుని శరాలు

||సరి||

శకు : (తొందరగా బయటనుంచివచ్చి) నర్తకీ నీవుపోమ్ము.
(ఆమె వెళ్ళగానే) రాజరాజా! శ్రీకృష్ణుడు పాండవ
దూతయై సంధి సంప్రదింపులకు వచ్చినాడట. విదురు
నింట విందారగించుచున్నాడు. త్వరలో కురువృద్ధులను
చూడవచ్చును!

కర్ణ : పెద్దలు సంధిచేయమని మనల బాధింతురు.

శకు : సంధి చేసినచో నిక మన సంబర మేమున్నది!

కర్ణ : అందులకే కృష్ణుడు పెద్దలను కలిసికొనకుండ చేయ
వలెను.

దుర్యోధ : అవునుమామా! కృష్ణుని ఇక్కడకే తీసికొనిరమ్మ.
ఇటకు పెద్దలు రారు. అతడు మంచిగ మాట్లాడినచో
గౌరవముగ చెప్పి పంపుదము. లేదా యిచ్చటనే
బంధించి వైతము.

శకు : అవును. అటులే చేయుదము. [బయటకు వెళ్ళును]

దుర్యోధ : కర్ణా! రాయబారమేమని యందువు !

కర్ణ : రెండవసారి జూదములోని నిర్ణయము ప్రకారము
అరణ్యాజ్ఞాతవాసములు విజయవంతముగా ముగించి
తిమిశదా. నాటిమాట ప్రకారము అర్థరాజ్యమిండు
అనేమా!

దుర్యోధ : అర్థరాజ్యము కాదుకదా అర్థగ్రామమైనను లేదు.

కర్ణ : ఇచ్చుటయు మానుటయు తరువాత. అంతకన్న ముఖ్య
విషయము మరియొకటున్నది.

దుర్యోధ : ఏమిటది రాధేయా!

కర్ణ : ఉత్తర గోగ్రహణము జరిగిన సాయంకాలము - అనగా
సూర్యాస్తమయంతోగాని అజ్ఞాతవాస సంవత్సరము
పూర్తికాదు. మనము మధ్యాహ్నమే అర్జునుని గుర్తించి
తిమి నియమము ప్రకారము అజ్ఞాతవాసము భంగ
మైనట్లే. కావున వారు తిరిగి అరణ్యాజ్ఞాతవాసములు
చేయవలయును. అంతవరకు సంధి ప్రసక్తిలేదు.

దుర్యోధ : లెస్స! రాధేయా! లెస్సగా చెప్పితివి.

(ముందు శకుని తరువాత శ్రీకృష్ణుడు అశ్వత్థామ దుశ్శాసనుడు లోనికి వచ్చురు)

దుర్యోధ : స్వాగతము, పాండవదూతకు సుస్వాగతము.

శ్రీకృ : సంతోషము సుయోధనా.

దుర్యోధ : కృష్ణా ! ఆ సుఖాసన మలంకరింపుము. నారద మునీంద్రుడా సుఖాసీనులుకండు. అందరును గూర్చుండుడు. మామా యదునందనుడెట్లును మనయింట విందులారగింపడుకదా. తదుపరి కార్యక్రమము !

శకు : రాజలాంఛనములతో స్వాగతము చెప్పితిమి. తదుపరి అతిథిపూజ గావించుట మన భారత సాంప్రదాయము (చప్పట్లు కొట్టును నర్తకి వచ్చును) రాజనర్తకి శ్రీకృష్ణునకు అతిథిపూజా సన్మానమును గావింపుము.

(నర్తకి పాటలోని భావమునకు తగినట్లుగా చేయుచు పాడుచు నాట్యము చేయును)

నృత్యగీతము :-

శ్రీ మానసాకాశ

రాకా సుధాకరా !

నాకు నీవై నాశ

నన్నేలుకోరా

||శ్రీ||

నా కన్నులను రాలు ఆనందభాషాలు

నీ చరణకమలాలు కడుగ సేదను చేలు

నా వలపు సుమమాల నీ కంఠమున వ్రేలు

నా నోములే పండురా - గుండెలో
భక్తి భావమె నిండురా

॥ శ్రీ ॥

నల్లనీ నీ మేను కనుగండిపోయె
తెల్లనీ నీ కనులు ఎరుపాయెనోయి
చందన ఘనసార చర్చసేతును సామి
తాపమ్ము శమియింపరా - నా భక్తి
గంధమునే అలదుకోరా

॥ శ్రీ ॥

నా ప్రేమపూజలే కాన్కలై నినుసాకు
నా హృదయ నవనీత మందుకో నీచేత
నీవై విరాళినే కర్పూర కళికగా
హారతిని వెలిగింతురా - మదిలోన
కోటి కాంతులు నింపరా

॥ శ్రీ ॥

శ్రీకృ; (మెడలోని హారమును తీసి నర్తకిపైకి విసరి ఆమె
వెళ్ళగానే) సార్వభౌమ సామంతరాజ బంధు మిత్ర
మూనివరు లందరకు ప్రణామములు సుయోధనా !
నీ తండ్రి యెట్లును నీ మాట కాదనడు. కావుననే
ముందుగా నీదగ్గరకు వచ్చితిని. పాండవ దూతనై
సంధిచేయమని అడుగుచుంటిని. పాండవుల కోరిక
మన్నించి భరత ఖండమును భరత వంశమును గాపా
డుము. సంధి యొనర్చిన యెల్లరుకు సుఖముండును.

కర్ణ ; అజ్ఞాతవాస సంవత్సరము పూర్తి కాకుండ పాండవులు
బయట పడినచో వారు తిరిగి అరణ్యాజ్ఞాతవాసములు

సలుపవలెను. ఉత్తరగోగ్రహణమునాడు అర్జునుడు
బయలుపడు సమయమునకింకను అజ్ఞాతవాస సంవత్స
రము పూర్తికాలేదు ఆనాటి సూర్యాస్తమయముగు
వరకు వ్యవధి యున్నది

శ్రీకృ; లేదు కర్ణా ! వ్యవధి లేదు. మీరు సూర్యోదయ
సూర్యాస్తమయములనే లెక్కించితిరిగాని యేష్యమైన
తిధులను గమనించలేదు. భారత సాంప్రదాయ సిద్ధ
మైన ఖగోళ శాస్త్రము ప్రకారము ఉత్తర గోగ్రహ
ణము నాటి ముందుదినముననే అజ్ఞాతవాస సంవత్స
రము పూర్తయైనది సాంప్రదాయమును పాటించి
పాండవుల కోరిక మన్నించుట న్యాయము.

దుశ్యో: ఏమా సాండవుల కోరిక !

నార ; కోరుట కేమికష్టము! ఇచ్చువారున్న సామ్రాజ్యమే
కోరవచ్చు.

శ్రీకృ: సామ్రాజ్య మక్కరలేదు. అర్ధరాజ్యము చాలును.
ధర్మరాజునకు ఇంద్రప్రస్థమునిచ్చి యారాజ్య పట్టా
భిషేకము చేసియున్నారు కదా! అదియే ఇమ్మును
చున్నారు.

దుశ్శా: వారా రాజ్యమును రెండవసారి జూదములో నోడిరి.

అశ్వ : అరణ్యాజ్ఞాతవాసములు పూర్తి చేసి తిరిగి వచ్చినచో
ఆ రాజ్యము నిచ్చివేయుటకే గదా ఆ నాటి నిర్ణ
యము ! మాట మార్పుట అధర్మము.

కర్ణ : ధర్మము కాలానుగుణమైనది. రాజత్వము దైవదత్తము
రాజు పాటించునదే ధర్మము - రాజు శాసించునదే
ధర్మము.

దుర్యోధ : ధర్మాధర్మ నిర్ణయము తర్వాత చూతము. ఇది
కుటుంబ కలహమనీ ఆస్తిపంపకమనీ తేలికగా చూడ
వలసిన సమస్య కాదు. సాంప్రదాయమునకు రూప
కల్పన చేయవలసిన ముఖ్యాంశము.

శ్రీకృ : ఏమిటా సాంప్రదాయము సుయోధనా ?

దుర్యోధ : ఏకచ్ఛక్రాధిపత్యమే భరత వర్షమునకు సాంప్ర
దాయము. ధర్మరాజునకు యోవరాజ్య పట్టాభిషేకము
చేయునపుడు ధృతరాష్ట్ర మహారాజు నాతో సంప్ర
దించలేదు. అది సాంప్రదాయ విరుద్ధము యుక్త
వయస్కుడైన జ్యేష్ఠ తనయులతో సంప్రదించకుండ
రాజేమి చేసినను చెల్లదు.

శకు : ఈ రాజ్యము ధృతరాష్ట్రాని స్వార్జితము కాదు. కావున
తన యిష్టప్రకారముగా వ్యవహరింప జాలడు.

అశ్వ : సార్వభౌమా! నీమేలుగోరి నేను చెప్పనది వినుము.
మీ వంశమున తరతరాల నుంచియు అధికారము
చిన్నవాని సంతతికే దక్కుచున్నది. అట్టి ప్రమాదము
రాకుండ సంధిచేసి సుఖించుట లెప్పు.

శకు : ప్రియతమనీ విలాసమునకై చిరకాలము యౌవన
మునుభవించినయయాతి - పల్లెపడుచు చూపులవలలో

చిక్క కొన్న శంతనుడు-పుట్టంధుడైన ధృతరాష్ట్రుడు
వారి వారి హృదయ దౌర్బల్యములకు అసమర్థతకు
నిదర్శనముగా అధికారము చిన్నవారి కొప్పగించిరి.
అంతమాత్రమున నది శాస్త్రముకాబోదు - సర్వజన
సమ్మతము కానేరదు.

కర్ణ : సర్వలక్షణ సంశోభితుడైన సమర్థుడైన సుయోధనుడు
రాజునకు జ్యేష్ఠుడైన యుండగా మరియొకరికి రాజ్య
పాలనాధికారమిచ్చు అవసరముగానీ అవకాశముగానీ
లేదు. రాజ్యము అవిభక్తము, ఆత్మహానియు శత్రు
వృద్ధియు నంగీకరించు మానవు డెవడుండును.

నార; మానవుడే అంగీకరింపకున్న మానధనుడైన సుయోధనుడు
డంగీకరించునా? ఏమయ్యా భానుమతీ ప్రాణనాథ !

దుర్యోధ; ఎన్నటికీ అంగీకరింపదు. రాజ్యము వీరభోజ్యము

దుశ్శా : గ్రీష్మాదిత్య పటువ్రతాప బల సంపన్నుడైన అగ్రజుడే
చక్రవర్తి.

కర్ణ ; చక్రవర్తి వాదమే సత్యము. దానికి పరపక్షములేదు.

అశ్వ : కర్ణా! మెరమెచ్చులతో రాజును పెడచారి బట్టించుట
యుక్తముకాదు.

కర్ణ : తిన్నయింటి వాసములు లెక్కించుట యుక్తమా
అశ్వత్థామా!

అశ్వ ; శ్రీకృష్ణునంతటివాడు వచ్చినందులకై సంధిచేయుట
లెస్స.

దుశ్శా ; ఎవడో ఒకడవచ్చి ఏదో చెప్పినదియెల్ల చేయ
వలయునా!

అశ్వ ; దుశ్శాసనా! ఘటనా ఘటన సమర్థుడైన శ్రీకృష్ణ
పరమాత్మునా తూలనాడు చుంటివి ! అతడవతార
పురుషుడు. ఆది మధ్యాంత రహితుడు-అఖలాండకోటి
బ్రహ్మాండ నాయకుడు.

దుశ్శా : అప్రస్తుతమా. అతడొకదూత. శతృపక్షముననుండి
మనల నర్థింపవచ్చినవాడు. నలుగురిలో శత్రువును
స్తుతించుట తక్కినవారిని నిందించుటయే యగును.

కర్ణ ; సఖా మర్యాదలు తెలియని భోజన ప్రియులకు-మాటలు
తప్ప చేతలులేవి వాచాశూరులకు ప్రవేశమిచ్చుట
సభకే అమర్యాద.

అశ్వ ; కులహీనుని వెంట గూర్చుండబెట్టుకొనుట మర్యాదా !

దుర్యోధ : ద్రోణనందనా! కులమనగా నెట్టిది! ఎట్లువచ్చినది!
తొలుతలో డంబము ఆలంబముగల వర్ణమువారు తమ
స్వార్థముకొరకు చేసిన విభాగములుకావా యీవర్ణ
భేదములు. మీ రాతనిని కులహీనుని చేసినట్లుగనే
నేనాతనికి అంగరాజ్యమిచ్చి రాజును చేసితిని. కర్ణుడు
నా చెలికాడుగనేకాదు - కౌరవ సామ్రాజ్యమునకు
సామంతరాజుకూడ సభాప్రవేశమున కర్హుడు. దానిని
ప్రశ్నించు సధికారమెవ్వరికిని లేదు

అశ్వ : సార్వభౌమా! పాండవులు సంధికై శాంతి రాయబార మంప-సీపు సమరమునకు కాలుదువ్విన లోకము నిందిం చునయ్యా!

కర్ణ : ఇవియీ శాంతి రాయబారములు! అప్పనముగా అర్థ రాజ్య మిచ్చెదవా లేక యుద్ధమునకు వచ్చెదవా అనుట శాంతి రాయబారమా! శాంతియని నట్టిదో నీ వెరుగుదువా?

అశ్వ : బలవంతులతో విరోధము మంచిదికాదు.

కర్ణ : ఎవగు బలవంతులు ? పదిమందిలో భార్యనుపట్టి బట్ట లూడలాగినను చేతకాని దద్దమ్మలై చూచుచు నూరు కొన్న ఆ పౌరుషహీనుల బలవంతులు! కృష్ణుని మాయాబలముతో బ్రతుకుచున్న ఆదుర్భలుల బల వంతులు! అంత బలవంతులే అయినచో యుద్ధముచేసి పూర్తి రాజ్యమునే తీసికొనవచ్చునే! అర్థ రాజ్యమున కేల అంగలార్చెదరు!

నార : యదార్థమకర్ణ! సత్యమును వక్కాణించితివి!

శ్రీకృ : సుయోధనా ! అర్థరాజ్యమిచ్చుటకు మీ రంగీక రించుటలేదని తేలుచున్నది. ప్రత్యామ్నాయముగా ధర్మరాజు చెప్పినమాటలాలకింపుము.

దుర్యో : ఏమిటా సందేశము!

శ్రీకృ : అర్థరాజ్యము కాకున్న అయిదూళ్ళయిన ఇమ్మని నాడు.

అశ్వ : చిన్న కోరిక. అంగీకరించరాదా రాజరాజ !

నార : గ్రామ దాన సిద్ధాంతమునకు ప్రారంభోత్సవము చేతురా?

శకు : ఏవా అయిదు గ్రామములు పాండవరాయబారీ !

శ్రీకృ : ఇంద్రప్రస్థము - యమప్రస్థము - అవంతి - వారణాసి హస్తినాపురము.

శకు : ఓహో! కౌరవ సామ్రాజ్యమునకు కీలక స్థానములై సైనిక స్థావరములగు నాయువు పట్టులు కావలయునా అవి ఇచ్చినచో కౌరవ సామ్రాజ్యమే యిచ్చినట్లుకదా.

కర్ణ : అశ్వత్థామా! వింటివా పాండవుల చిన్నకోరిక.

శ్రీకృ : చివరి మాటగా నాలుగూళ్ళయిన యిమ్మనినాడు. ధర్మరాజున కక్కరలేదు. హస్తినాపురముతప్ప తక్కిన నాలుగు గ్రామములు నలుగురు తమ్ముల కిచ్చిన చాలునట.

దుశ్శా : నలువైపులనున్న నాలుగు దుర్గము లాక్రమించి మధ్య నున్న మమ్ము ముట్టడించి మట్టుబెట్టవలయునని వారితలంపు కాబోలు.

దుర్యో : ఆ భయము మాకులేదు. అయినా ద్రోణాచార్యులకు ఇంద్రప్రస్థము - కృపాచార్యులకు యమప్రస్థము దానము చేసితిమి. అవంతి కర్ణునకు వారణాసి భీష్ములకు దత్తము చేసితిమి. అవి వారివే! ఇచ్చినవి తీసుకొను నాచారము మాకులేదు. ఇకమిగిలినది హస్తినాపురము - కౌరవ సామ్రాజ్య ముఖ్యపట్టణము

నార : వాసుదేవా! మరే గ్రామములు పనికిరావా !

శ్రీకృ : వారా, సంగతి చెప్పలేదు.

నార : అవునులే! వట్టి నేల వచ్చినదికదా అని చవిటి నేలను పుచ్చుకొన్నచో దానిని బాగుచేయుటకు తల తాకట్టు పెట్టవలయును.

దుగ్గో : చవిటి నేల కాదు. వాడిసూదిమొన మోవినంత భూమియైనను ఇచ్చుట లేదు.

అశ్వ : రారాజా! ఆ నాలుగుగూళ్ళు కృష్ణునకే ఇచ్చితి మను కొనరాదా!

కర్ణ : గురుపుత్రా! ఇదంతయు నీతలపై నే ఉన్నట్లున్నదే !

అశ్వ : నాతలపై నెట్లుండును? కర్ణుని తలయేకదా భారతము.

కర్ణ : నిజము, కాకున్న భోజన ప్రియులకు చరిత్రమెట్లుండును.

అశ్వ : న్యాయచరిత్ర లేనిదానికన్న చరిత్రహీనతయే మేలు.

కర్ణ : న్యాయా న్యాయములింత బాగుగా తెలిసినవాడవు సిగ్గులేక గోగ్రహణమునకు వచ్చితివేల ! ఘోషయాత్రకు రానేల ! రాజత్వమునకు రాజ్యసంపాదనమే న్యాయము. యుద్ధము చేయవలసి వచ్చునని తిండి పోతులు బెదరినట్లుగా గుండెగలవారు బెదరరు. జంకిన వారికే కదా సంధి.

అశ్వ : రాధేయా ఇంకెంతకాల మాడెదవులే నీ బీరములు ! అర్జునుడు గాండీవ నిర్ముక్త పాశుపతాస్త్రముతో

తరిమి తరిమి కొట్టినప్పుడు జ్ఞాపకము చేతునులే నీ
వీరాలాపములు.

కర్ణ : ఏకలవ్యుని విద్యానైపుణికి భయపడి గురుభక్తిపేరుతో
శిష్యుని మోసగించిన నీ తండ్రికి-కులము కులమనుచు
బలవంతులను ప్రక్కకు నెట్లు నీ మామకు తగినట్లుగనే
చెప్పితివి, నీ తండ్రిద్వారా ఏకలవ్యుని-తన తండ్రి
ద్వారా నన్నును వంచించిన అర్జునుడొక వీరుడా!
స్వచ్ఛందముగా యుద్ధముచేయుటకు భయపడియేకదా
అంత నీచమునకు దిగజారినాడు. వీరత్వమునకు నీతి
నియమములు తోడు కావలయునయ్యా.

దుర్యోధ : ఇక నాచర్చ లనవసరము కృష్ణా! యుద్ధమున గెలిచి
నచో సమస్త ధరణి రాజ్యమును-చచ్చినచో స్వర్గ
సామ్రాజ్యమును ఏకకొందుముగాని, సంధిమాత్రము
చేయము.

శ్రీకృ : దుర్యోధనా! ఒక్కమాట వినుము. ఈ సభయందు
నేనుతప్ప తక్కిన వారెల్లరు నీ పక్షమేకదా.

నార : నేను తటస్థముగా నుందును.

శ్రీకృ : ప్రత్యక్షముగా నిందున్నవారి యభిప్రాయమును తీసి
కొందము. అదియే ప్రజాభిప్రాయముగా గైకొండవలె.

దుర్యోధ : అధిక సంఖ్యాకులు నా పక్షమువారే! అయినను
ప్రజాసభకాదు. ఇందు ప్రజాప్రతినిధులు లేరు.

పక్షమే అధికసంఖ్యలో నున్నను రాజ్యాంగమునకు విరుద్ధముగా వర్తింపము. అదియునుగాక పరోక్షముగా ప్రజాభిప్రాయమును సేకరించుట జరిగినది. ప్రజాభిప్రాయము సంధికి వ్యతిరేకమని భీష్ములవారే ప్రకటించిరి. జయాపజయము లెట్లున్నను ప్రజాభిప్రాయము మన్నించుట మా విధి.

శ్రీకృ: పోనీ కర్ణాడులను తులారణము జరిపింతమా ?

కర్ణ : మంచి అవకాశము. అంగీకరింపుము రాజారాజా !

దుర్యో: కర్ణా ! ఈ సుయోధనుడు కర్ణునిపై నాధారపడి బ్రతుకువాడని లోకులు చెప్పుకొనుట నీ కిష్టమా ! పాండవ రాయబారి కర్ణాడునులే అననేల ! భీమ దుర్యోధను లెందుకు చేయరాదు తులారణము !

శ్రీకృ: ఆమాట వారు చెప్పలేదు.

అశ్వ : రాజారాజా! ఘోషయాత్ర జ్ఞాపకములేదా : గోగ్రహణము మరచితివా ! ఇంకను పాండవులలో కయ్యమనకేల కాలుదువ్వెదవు! యుద్ధమే జరిగిన వారు జయించుట తథ్యము.

దుర్యో: ఆచార్యనందనా ! పాండవపక్షపాతములో నట్లనుచుంటివిగానీ ధనురాచార్యుడైన మీ తండ్రి సమానుడైన వాడెవ్వని పాండవబలమందు! సకల శస్త్రాస్త్రమంత్రతంత్ర పారంగతులైన కృపాచార్యునకు సాటి యెవ్వరున్నారు చెప్పుము. సరళురాముని జయించి

ఇచ్చామరణము సాధించిన భీష్మాచార్యు నెదిరించు
 వారున్నారా! రాధేయునకు ప్రతి యెవ్వరు పాండవు
 లందు! మనస్ఫూర్తిగా యుద్ధము చేసినచో నీవొక్క
 డవు చాలవా పాండవ సైన్య సరోవర వీర తామర
 పండమలను మద మత్తేభమల వలె ఖండించి
 చెండాడుటకు! మీరందరు శాంతికి పాటుపడుట
 ముదావహమే! కాని అప్పనముగ అర్ధరాజ్యమిమ్మునుట
 శాంతి రాయబారమా? వంశసాంప్రదాయమునుబట్టి
 గానీ - దేశాచారమునుబట్టిగానీ పాండవులకు భాగ
 మెట్లు వచ్చును! యుద్ధమున చంపుదుమో చత్తుమో
 స్వాతంత్ర్య పరిరక్షణము మన ప్రథమ కర్తవ్యముకదా
 వీరోధికి భయపడి మన భూ భాగమును వదలుకొనుట
 మన అసమర్థతను అంగీకరించుటయేకదా. సమ్మతమైన
 యుద్ధము చేయుమా. లేదా తిని కూర్చుండుము. అంతి
 యేగాని అశ్లీలము లాడకుము.

అశ్వ : రాజరాజా ! కర్ణుని నమ్మి చెడిపోవలదుసుమా !

దుద్యో : ఆప్తులమని చేరవచ్చిన వారును - అప్పనముగా తిని
 వచ్చినవారును విశ్వాసహీనులై పాండవపక్షపాతిముచే
 సంధి సంధి యని పలుకుచుండ వీరుడు - న్యాయ
 కోవిదుడు గావున కర్ణుడొక్కడు పౌరుషముగా నా
 మాటకు నిలిచినాడు. అతనిని నమ్మక మరెవ్వరిని

నమ్మగలను. నా చెలికాడు - చుట్టము - సర్వమతజ్ఞ!
తక్కినవారితో నాకు సంబంధములేదు.

అశ్వ ; సార్వభౌమా! తెస్సగా నాలోచించి మాట్లాడుము.

దుర్యోధ : దుర్యోధనుని నిర్ణయమునకు తిరుగులేదు.

అశ్వ : అట్లయిన నీకొలుపు నాకక్కరలేదు.

దుశ్శా : ఆచార్యనందనా! అంతఃకలహములు రేపక ఐకమత్య
మాను గూర్చుము నీకు మ్రొక్కెదను.

కర్ణ ; దుశ్శాసనా! గురువుతుడని నమస్కరించిన - నమస్క-
రింతువుగాక అంతియేగాని అలిగినందులకు భయపడి
మాత్రము నమస్కరింపకుము. ఆతడెంత! ఆతనితోప
మెంత! నీవితర ద్వైతము చూపుటకీ కర్ణుడు చావలేదు
సోదరా !

అశ్వ ; ఓరీ ! గర్వాంధకారా! ఇప్పుడే చతువుగాని [వెళ్ళ
బోవును]

దుశ్శా : అశ్వత్థామా! శాంతింపుము. [పట్టుకొనును]

కర్ణ ; రానిమ్మా దుశ్శాసనా! యేమిచేయగలదో మాత్రము

అశ్వ ; ఏమి చేయుదునా! సిడికిలిలో నీతల ముక్కలుచేతును.

నార : సిడికిలిలో ముక్కలుచేయటకివి బూరెలాడండ్రాళ్ళా!

దుర్యోధ : అశ్వత్థామా! పాండవుల పక్షమునకు బోవలయునన్న
నిరాటంకముగా బోవచ్చునే. నిన్న వరడ్డగింతురు !

ఎందులకు నీకీ డొంకతిరుగుదు ప్రయత్నము !

అశ్వ : రాజా! కడకిదా నన్ను నీవర్థము చేసికొన్నది !

దుర్యోధనుః ఆంధరి సంగతియు నర్థమైనది. కృష్ణా! నీవు చెప్పవలసినది ముగిసినదికదా! ఇంక నీ వరుగవచ్చును. సంధియును మాట లేదు. చేతనైనచో యుద్ధము చేయమనము లేదా తిరిగి అడవులకు పొమ్మనము. సూది మొన మోపినంత నేలయైనను నిచ్చుట జరుగదు.

శ్రీకృష్ణః దుర్యోధనా! దురభిమాన దురహంకారములకులొనై నీ వంశముతోబాటు సామంతుల వంశములను ప్రజలను బలిచేయకుము. నామాట విని సంధిచేయుము.

దుర్యోధనుః సంధిమాట మాని మరేదైనా కోరుము. మన్నిండునామము. భీష్మ ద్రోణ కృపాశ్వత్థామా రాధేయాది అతిరథ మహారథులుగల మాకు యుద్ధమునందోడుదుమని భయములేదు. ఓడినను సాంప్రదాయవిరుద్ధముగా పౌరుష హీనముగా సంధి చేయము.

శ్రీకృష్ణః దైవదత్తములైన హయంబులను పూర్ణి నరథముపై నెక్కి రాజి లాంఛితమైన విజయపతాక మెగురుచుండ - ముక్కోటి దేవతల మ్రొక్కులందిన నేను సారథిని లేరు నడపుచుండ - పరసైన్యములు సొమ్మసిల్లునట్లుగా దేవదత్త పాంచజన్యములు మ్రొగుచుండ - ధనుష్పాశార శబ్దశ్రవణచూతమున గజతురంగములు గుండెలవిసి చచ్చుచుండ - అరుసుడు గాండివ నిర్ముక్త కా రుక్మ క ధారావతముతో మీ సేనను చీల్చి యెడదాడుచుండ యీ కర్ణుడు భీష్ముడు - ద్రోణకృపా

శ్వేతామలు ఏమి చేయగలరో చూచేదముగాక! వేయి
మంది భీష్ములు పదివేలమంది కర్ణులు వచ్చినను సవ్య
సాచి చేతిలో చచ్చుట నిక్కము.

దుర్యోధ : అధిక ప్రసంగములు జూలింపుము.

శకు : కృష్ణా! నీవెంత మొత్తుకొన్నను ఇప్పుడు సంధిచేయుట
కల్ల.

శ్రీకృ : ఇప్పుడు చేయరా సంధి! మరెప్పుడు చేయుదురు
సంధి! ఆనాడ సభలో మీరు పాండవ పత్నిని భంగ
పరచినపుడు భీమార్జునులు తాము పట్టిన ప్రతినలు
యుద్ధరంగమున నెరవేర్చు కొననపుడు చేయుదురా
సంధి! ఎప్పుడు చేయుదురు సంధి! భీముడు దుశ్శాసనుని
రొమ్ముపగిల్చి ఆ వెచ్చని నెత్తురుతో రాజసూయాన
బృధాభ్యంజన స్నానముచే పవిత్రమైన పాంచాలి కురు
లకు కౌరవకరస్పర్శచే నంటిన కళంకమును కడగి వేణీ
సంహారము చేయనపుడు చేయుదురా సంధి! ఎప్పుడు
చేయుదురు దండధర చండ ప్రచండ దోర్బండ్ సన్నిభ
గదాదండముతో భీముడు దుర్యోధనుని తొట్టె విరుగ
గొట్టి నప్పుడుచేయుదురా సంధి! ఎప్పుడు చేయుదురు
సంధి!

దుర్యోధ : కృష్ణా! రాయబారిని గావున నీమదోన్నత వలాస
ప్రల్లదములు ఆలించి పాలించి సహించి సైరించితినీ
రాయబారిగా వచ్చిన వాడవు నీ యిష్టము వచ్చి

చున్న కుంతి కడుపున భూలోకమున పుట్టమందువా !
 మిగిలిన యీ ఒక్క కవచముతోను భూమికి నెట్టు
 చుంటివా! ఏమిటి ? నరనారాయణులు కృష్ణార్జునులు
 గాను - సువర్ణహస్తుడు దుర్యోధనుడుగాను భూమిపై
 జన్మింతురా! కృష్ణార్జునుల చేతిలో నా చావుతప్పదా!
 సరియే! నా మంత్రదండము దొంగిలించిన యీ సువర్ణ
 హస్తానిపై పగదీర్చుకొందును. శత్రువుగా నెదిరించి
 సాధింపలేకున్న మిత్రునిగా చరించి నాశనము చేయు
 దును. సెలవు ప్రభాకరా! అమ్మా కుంతీ! నన్ను బిడ్డగా
 స్వీకరింపుము. అమ్మా! అమ్మా! ఇది సూర్యభగవానుని
 ఆజ్ఞ అమ్మా! అమ్మా ! కుంతీమాతా ! తొందరగా
 వెళ్ళిపోవును.]

స్పృట్ లైటు అరిపోవును. కొద్ది క్షణములకు లైటు వెలుగును.
 అందరును ఎవ్వరినలె తమ స్థానములందు కూర్చునియుందురు. కర్ణుడు
 మాత్రము తలవంచి కూర్చునియుండును.

శ్రీకృ : రాధేయా! తెలిసినది కదా! ఏమందువు?

కర్ణ : కృష్ణా! నీకు తెలియని దేమున్నది! జరగవలసినదెల్లను
 జరుగక మానదు. రాజరాజనకారవ ప్రాణముగా
 నుంటికన్న కీర్తియైనను నాకు మిగులనిమ్మా.

దుర్యో : కర్ణా! యీ మాయలమారి గారడికి లోబడితివా
 యేమి! ఇతనినిబట్టి యుక్కడగింతము. [లేచును]

శ్రీకృ : మూఢ దుర్యోధనా ! నీ దురహంకార మింకను
 పోలేదా! ఈ కృష్ణుడన నెవ్వరనుకొంటివి ! చూడుము.

[వెంటనే లైట్లు ఆరిపోయి స్పాట్ వెలిగి శ్రీకృష్ణుని పాదములపై బడి క్రమముగా పైకి లేచి శిరముపైకి వచ్చి నిలచిపోవును]

నార: (స్పాట్ లైట్ వెలగగానే] ధన్యోస్మి! దేవా ధన్యోస్మి! వాసుదేవా! నీ విశ్వరూప సందర్శనముచే వీరి జన్మములు తరింపజేసితివి. శాంతించుమయ్యా జనార్థనా!

అశ్వ : జగన్నాథా ! ఆది మధ్యాంతరహితా : అవతార పుణ్యమా, నిన్ను గుర్తించలేక దురహంకార గర్వాంధులైన కౌరవులను తమింపుము ప్రభూ ! [దండకము] శ్రీవాసుదేవా! మహానందభావా ! సమస్తాండపిండాది బ్రహ్మాండభాండంబు నన్నిండిసృష్టించి పోషించి అంతంబునొందించు విశ్వాత్మ ! కాపాడుమా మమ్ము! కృష్ణా! నమస్తే! నమస్తేనమః

శ్రీకృ : అశ్వత్థామా! నీ రాజభక్తికి మెచ్చితిని. తిరిగి యుద్ధరంగమున కలిసికొందము. రమ్ము నారదా!

అశ్వ : ప్రణామములు కృష్ణపరమాత్మా!

[కృష్ణుడు నారదుడు వెళ్ళిపోవుచుండగా లైట్లు వెలుగును. తెరిచిపడును. వెంటనే నారదుడు తెరబయట పాడుకొనుచు వచ్చును]

నార : గడుసరి నరుడా నిలిచి వినుము
ధనబలవరుడా తెలిసికొనుము
సాగవులే మీ యాటలింక
ఆగదులే పోరాటమింక

॥గడు॥

182-4

భూమంతా నీ ఒక్కడిదంటే! కామందుడవై మెక్కాలంటే
ముక్కుతాడు పడిపోతాది । దొక్కచీలి విడిపోతాది

ముక్కుచెక్కలై నీకు దక్కకే పో-తా-ది

॥Xదు॥

ACC NO: 5555

నిజాయితీని మరిచేవంటే । సజావుగాను మనలేకుంటే

తలకు ముసుగుపడిపోతాది । ఇలకు దొసగు ముడిపోతాది

జలధిపొంగులో సర్వమేకమై పో-తా-ది

॥Xదు॥

జులై, 6-00

(పాటపూరి కాగానే నారదుడు వెళ్ళిపోతాడు)

894-8132
NAR

—: మంగళమ్ :—

—:0:—

